NOVA TRIBINA

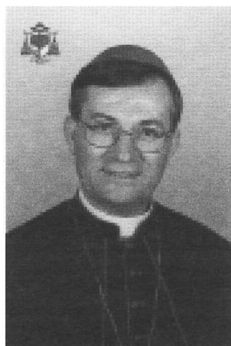
SEMESTRALNA REVIJA ZA RELIGIJU, KULTURU I MISAONU ORIJENTACIJU

GODINA XII
BR. 20 15KN

Barišić
Kung
Fuček
Stainsby
Knox
Kreeft

OBITELJ - IZVOR ŽIVOTA

SADRŽAJ

PROPOVIJED NA STEPINČEVO

Mnogo toga nam za vrijeme u kojem živimo i za ono što nadolazi poručuje naš blaženik kardinal Alojzije Stepinac. Donosimo propovijed što ju je na Stepinčevo 2001 održao splitsko-makarski nadbiskup i metropolit mons.dr. Marin BARIŠIĆ

PITANJE BUDUĆNOSTI HRVATSKE

Pitanje pobačaja i pitanje demografskog nije tek jedno od mnogih običnih pitanja koja se rješavaju ili pokušavaju riješiti uobičajenom legislativom neke države. Doista to je pitanje o biti ili ne biti čovjeka, društva, naroda, civilizacija. O tome u svome članku iscrpno piše prof. dr. o. Ivan FUČEK DI

	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Živorođeni - ukupno / Live births - total	[illegible]	[illegible]	[illegible]
na 1 000 stanovnika / Per 1 000 inhabitants	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Umrli - ukupno / Deaths - total	[illegible]	[illegible]	[illegible]
na 1 000 stanovnika / Per 1 000 inhabitants	[illegible]	[illegible]	[illegible]
umrla dojenčad / Infant deaths	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
samoubojstva / Suicides	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Prirodni prirast - ukupno / Natural increase - total	[illegible]	[illegible]	[illegible]
na 1 000 stanovnika / Per 1 000 inhabitants	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Sklopljeni brakovi / Marriages	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Razvedeni brakovi / Divorces	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ŽIVUĆI ZNAK UNIVERZALNOSTI KATOLIČKE CRKVE

Biti svjedokom vjere i u tome svjedočenju ustrajati do konca veliki je Božji dar. Kardinal KUNG koji je svojim životom i svjedočenjem bio i ostaje primjerom pravog Kristova apostola, vjernog pastira i čuvara vjere svojega stada.

JEDINSTVENOST KRŠĆANSTVA

Svaki je kršćanin pozvan dati razlog vjere koju živi. U tome svjedočenju može naići na najrazličitije prigovore. Primjer takovih prigovora i odgovora na njih donosi nam Peter KREEFT u prilogu pod gornjim naslovom.

NOVA TRIBINA

Semestralna revija za religiju, kulturu i misaonu orijentaciju

2001, br. 20.

■

IZDAVAČ

"VOX" d.o.o. Split

■

UREDNIŠTVO

Dražen Ćaleta

Stipe Čelar

Vicko Vitasović

Dubravka Adžaga, lektor

dr. Marko Trogrlić, gl. urednik

■

SVOJE DOPISE MOLIMO ŠALJITE NA ADRESU:

Nova Tribina

Poljana G. Ninskog 6/1

21000 Split

■

Rukopisi i fotografije se ne vraćaju.

■

Prilozi i tekstovi ne odražavaju nužno stajališta Uredništva.

■

TISAK

"Dalmacija papir", Split

■

■

Tiskano u prosincu 2001.

El Greco: Poklon pastira

Obitelj – izvor života

Povijesni trenutak u kojem živi zapadno društvo obilježen je srazom dvaju poimanja čovjeka i stvarnosti. S jedne strane znanstveni univerzalizam povezan sa sveširećim erotizmom i, s druge strane, nauk i svjedočenje Katoličke crkve. Znanstveni univerzalizam utemeljen je na dvjema zabludama: *prvo*, stvarno i istinito je samo ono što je mjerljivo i što se može izračunati; i *drugo*, moralno je dopušteno sve što je tehnički izvedivo. Takvo gledanje povlači za sobom shvaćanje napretka u kojem nema granica, jer bi priznanje granica značilo u konačnici i priznanje da čovjek nije potpuni gospodar povijesti, da je stvorenje, što se nipošto ne želi prihvatiti. Ovakva shvaćanja ne ostaju samo u okvirima znanosti, nego se žele nametnuti u svim područjima i prodrijeti u svakodnevnicu širokih slojeva. Onome koji se ne slaže s ovakvim postavkama, u liberalnom društvu, ostaje sloboda indijanskog rezervata, strogo svrstanog u svoje granice, bez prava pristupa u javne medije i obrazovne sustave.

Usko povezan sa znanstvenim univerzalizmom je i svešireći erotizam koji predstavlja mješavinu liberalističkog i romantičarskog shvaćanja ljubavi i spolnosti. Prema liberalističkom shvaćanju propagira se sloboda bez granica u kojoj na području spolnosti ne postoje nikakve ograde među dvjema odraslima i svjesne osobe. Takva sloboda je, dakle, bez granica, bez odnosa prema istini i bilo kakvom moralnom kriteriju. Po takvom shvaćanju, čovjek je apsolutni gospodar svega, opet se negira njegova narav *stvorenja*. Ljudsko tijelo shvaćaju kao puki mehanizam za uživanje. To se naročito odnosi na tijelo žene, gdje ono gubi svaku vezu s njenom osobnošću. Vrijednost žene u ovakvom mentalitetu svodi se na spolne vrijednosti njenog tijela. Ako dublje promislimo, radi se zapravo o poništenju žene, jer osoba žene nosi u sebi bogatstvo koje ovo shvaćanje potpuno zanemaruje. Romanticizam shvaća i samu ljubav kao fatum, kao sudbinu kojoj se ne može izbjeći i gdje izvornom ljudskom htijenju, odgovornosti i kreativnosti nema mjesta. Tako se događa da se osobama koje žive u braku i po dvadeset i više godina "dogodi" da se zaljube u treću osobu i da se onda "protiv te sudbine" ništa ne može učiniti. Kršćansko, pak, poimanje čovjeka, slobode i ljubavi temelji se na istini stvaranja i otkupljenja. Po kršćanskom shvaćanju nema slobode bez istine i bez odnosa prema istini. Na temelju čega bi se onda donosile slobodne odluke ako istina ne postoji? Bez istine bili bismo determinirani poput životinja koje nužno slijede instinkt. Istina o jedinstvu i vrijednosti ljudske osobe, koju nam je u punini objavio Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek – kazuje nam da tjelesnost mora biti integrirana u istinsku ljubav dviju osoba, gdje se osoba osobi daruje u ljubavi koja je otvorena plodnosti, gdje je vrijednost osobe kao takve iznad spolnih vrijednosti njenog tijela i gdje ljubav prema osobi – samo jednoj i do kraja zajedničkog života – daje vrijednost i opravdava tjelesno darivanje. Po sakramentu braka ta je ljubav ucijepljena u ljubav Krista prema Crkvi i to joj daje konačno opravdanje i dostojanstvo. Tu se, onda, ljubi osobu radi nje same, a ne koristi se njome kao sredstvom egoističnog užitka.

Osoba, ljubav, plodnost, koje svoj zadnji temelj imaju u misteriju Presvetog Trojstva, tvore nerazrješivo jedinstvo i svaka degradacija bilo osobe, bilo ljubavi, bilo plodnosti, kao i njihovo međusobno razdvajanje, duboko se protive dostojanstvu ljudske osobe i uvelike vrijeđaju Boga. Upravo vladajuća kultura, obilježena takvim razdvajanjem, tragično degradira ljudsku osobu i stoga je u korijenu protivna od Krista objavljenoj istini o čovjeku. Razdvajanjem spomenutih triju dimenzija ta i takva kultura stvorila je ruševine: ruševinu ljudske osobe, ruševinu ljudske seksualnosti, ruševinu plodnosti – izumiranje naroda. Budući da ove stvarnosti tvore temelj obitelji, najveća ruševina vladajuće kulture jest ruševina obitelji. Stoga na početku ovog tisućljeća naš krik treba biti upućen Jedinom Spasitelju i Otkupitelju čovjeka – Isusu Kristu, da pridigne ove ruševine, da ponovno sagradi ovaj "sveti Jeruzalem" jedinstva osobe, ljubavi i plodnosti, kako bi naše obitelji doista bile izvor života, urešene ozračjem istinske ljubavi i poštivanja ljudske osobe.

Propovijed nadbiskupa Barišića na blagdan blaženoga Alojzija Stepinca

Naš blaženik Alojzije Stepinac je za sve nas vjernike u isto vrijeme uzor i proročki znak. Slavlje njegovog blagdana uvijek nanovo je prigoda za razmatranje i razmišljanje o njegovoj osobi i životu ali također i o nama samima, našim životima, životu našeg naroda i svemu onom što nam bremeniti povijesni trenutak u kojem jesmo donosi. U tom smislu riječ naših Crkvenih pastira od silne je važnosti. Stoga u cijelosti prenosimo propovijed ***mons. dr. MARINA BARIŠIĆA****, nadbiskupa i metropolite splitsko-makarskog, koju je u splitskoj prvostolnici održao na blagdan bl. Alojzija Stepinca 10. veljače 2001.g.*

Prošlo je već više od četrdeset godina kako je Alojzije Stepinac prešao iz ovoga vremena i prostora u vječnost. Ulazimo u treću godinu kako nam je prišao na nov način iz vječnosti u ovo naše vrijeme i prostor. Stepinac je proživio svoj život kroz ovo naše ljudsko i nacionalno, ali na autentičan kršćanski način, tako da je preko toga postigao vijenac slave. Koliko god smo se mi radovali njegovom proglašenju blaženim 1998. u Mariji Bistrici, vjerujem da se i blaženi Alojzije radovao našoj i njegovoj pobjedi za koju je dao divno ljudsko i kršćansko svjedočanstvo, pobjedi slobode hrvatskog naroda i priznanja hrvatske države.

Slaveći danas blaženog Alojzija, razumijemo li do kraja njega i njegov čas u ovom našem današnjem vremenu? Ne zaustavljamo li se na pola puta, a on je išao do kraja, do vječnosti? Pod riječju "čas" mislimo na ono naše nacionalno i političko događanje. On je toliko velik da je općeljudski prihvatljiv, da je trajnost i za vječnost. Možemo li ga i u ovom času danas vidjeti kao našu trajnost, kao sveca Katoličke crkve, kao onoga

On je toliko velik da je općeljudski prihvatljiv, da je trajnost i za vječnost.

Mons. **Marin Barišić** rođen je 24. ožujka 1947. u Vidonjama kraj Metkovića. Srednju školu pohađao je u Dubrovniku i Splitu, a teološki studij započeo je u Splitu te ga nastavio u Rimu. Nakon diplome iz teologije, studij je nastavio na Lateranskom sve-učilištu, a potom na Biblijskom institutu na *Gregoriani* u Rimu, gdje je doktorirao iz biblijske teologije. Za svećenika je zaređen 14. srpnja 1974., a nakon povratka sa studija od 1978. do 1979. godine obavljao je službu prefekta u Nadbiskupskom sjemeništu u Splitu. Od 1979. do 1993. godine vršio je službu župnika župe Pohođenja BDM u Splitu. Od 1981. godine, pored župničke, vrši i profesorsku službu na Teologiji u Splitu gdje je predavao svetopisamske predmete. Za pomoćnog biskupa Splitsko-makarske nadbiskupije imenovan je 3. kolovoza 1993., a za biskupa je zaređen 17. listopada iste godine.

Papa Ivan Pavao II. imenovao je 21. lipnja 2000. mons. dr. Marina Barišića novim nadbiskupom Splitsko-makarske nadbiskupije. Dužnost novog nadbiskupa i metropolite preuzeo je 27. kolovoza iste godine na svečanom ustoličenju u katedrali sv. Duje.

Shvatiti blaženoga Alojzija Stepinca, nadići kategorije jednoga heroja, možemo jedino ako s njime podijelimo i dijelimo njegovo iskustvo u našim životnim situacijama danas, na našim alejama, trgovima, ulicama, u našim društvenim izazovima i obiteljskim odnosima.

koji ima značenje za nas i za naše danas i za druge kulture, vremena i narode? Nismo li u opasnosti da samo njegovo proglašenje zatvorimo u svoje granice i vidimo ga jedino u povijesnoj dimenziji nacionalnog i političkog, što je ponekad naglašeno i u svakodnevnom predstavljanju lika i djela blagopokojnog kardinala? Pravimo li ga na taj način nacionalnim herojem kojega smo poredali u aleju povijesnih hrvatskih velikana, umjesto da ga vidimo na alejama života naše Crkve, našega društva? Ne zaustavljamo li na taj način i proces njegove daljnje kanonizacije ostavljajući ga na aleji Mirogoja? Pa čak i oltar ponekad može biti aleja, umjesto da njega i njegove trajne vrednote, ljudske i kršćanske, vidimo i doživimo u procesu našega življenja. Nismo li mi u opasnosti da ga zatvorimo u naše granice i tako svedemo ovo bogatstvo života na ono ljudsko i svakodnevno, dok možda drugi van granica naše domovine, kršćani u svijetu, nadilazeći političko i nacionalno vide dublje i bogatije ovaj herojski i svetački život?

Izrečene su i napisane već tolike riječi o životu i djelu Alojzija Stepinca, ali čini mi se da one ne uspijevaju do kraja osvijetliti ovu ljudsku i kršćansku veličinu. Evo riječi, riječi Božje koju smo danas čuli, ona ga dublje zahvaća i trajnije osvjetljava, utemeljuje i čini ga nama razumljivijim i bližim. "...Bijasmo prekomjerno, preko snage opterećeni, ali u sebi prihvatismo i sramotnu osudu da se ne bismo uzdali u same sebe, nego u Boga koji uskrisuje mrtve", veli sveti Pavao. Alojzije je imao svoj oslonac u Bogu, Bogu utjehe, koji nas tješi u svakoj našoj nevolji, da bismo i mi mogli tom istom utjehom tješiti sve koji su u nevoljama. Iz ovog temeljnog vjerničkog iskustva, povjerenja i pouzdanja u Boga, mogao je naći zajednički nazivnik svim nevoljama, patnjama, osudama, poniženjima: "U tebe se, Gospodine, uzdam!" Zato je i u času osude mogao biti cjelovit, hrabar, ne plašeći se onoga časa da će biti zatrt, ugašen, ponižen, jer život povezan s Kristovim jest život logike zrna. U određenom času pada na zemlju, ali donosi iznenađujući plod.

Shvatiti blaženoga Alojzija Stepinca, nadići kategorije jednoga heroja, možemo jedino ako s njime podijelimo i dijelimo njegovo iskustvo u našim životnim situacijama danas, na našim alejama, trgovima, ulicama, u našim društvenim izazovima i obiteljskim odnosima.

Proces mu se dogodio u našem glavnom gradu Zagrebu, koji na svoj način u ono vrijeme postade Haag njemu i tolikim braniteljima nacije i domovine. Zbog tadašnjeg nepravednog sudskog procesa Stepinac, nevino osuđen, odležao je više godina u Lepoglavi.

Njemu se sudilo i kao osobi i kao simbolu cijele Crkve i naroda. Jesu li ta vremena daleko iza nas ili se ona danas ponavljaju u nekoj sličnoj varijanti? Povijest prihvaćamo, ona se ne može promijeniti, ali budućnost možemo odgovornije graditi. Budućnost se ne smije zagraditi, nego je treba graditi. Nastavljaju li se i danas na svoj način slični procesi hrvatskim domoljubima, onima koji su dali sebe i najviše za našu slobodu? Prije su se svi procesi odvijali doma i domoljubi su čamili u našim "Lepoglavama". Nisu li ovi današnji branitelji u još težoj, osamljenijoj i tragičnijoj situaciji? Sve su dali u sudbonosnom času za slobodu domovine, nisu se plašili u onom sudbonosnom času pasti poput zrna za naš novi život, pa čak da su ponegdje i pogriješili u obrani naših života i slobode, zar ih domovina može ostaviti sada same i jednostavno ih prepustiti sudu drugih, uvijek ograničenom i uvjetovanom ljudskom sudu, onom sudu i onima koji su mogli sve spriječiti već na samom početku, pa i učiniti da ne dođe do agresije, koja je prisilila naše očeve i sinove da izlože svoje živote i brane nas i sebe?

On je svjedočenjem ljudskih i kršćanskih vrednota bio ohrabrenje tolikim našim obiteljima, župnim zajednicama i većoj obitelji domovinskoj i našoj Crkvi koju je branio i povezivao s jednom obitelji svih kršćana, preko Petrova nasljednika.

Možemo biti subjektivni i emotivni u našim razmišljanjima, ali jedno je sigurno: premda je potrebno razlikovati grijeh od grješnika, svakoga građanina, domoljuba, brata, pa stoga da je i najveći grješnik, nikad ga se ne bismo smjeli jednostavno odreći. Je li moguća individualna krivnja, u situaciji pravedne obrane samo stvar dotičnog pojedinca, ili se njegova situacija na svoj način odnosi na zajednicu svih onih koje je branio? Mnogi se s pravom pitaju kako to da se naša domovina više uzbuni i štiti kamene spomenike mrtvih prošlosti, a olako se odriče sudbina živućih osoba sadašnjosti prepuštajući ih goloruke ljudskom sudu Haaga, koji je ne samo zamijenio naše "Lepoglave", nego, još više, na svoj način postaje Had za hrvatske branitelje i tolike naše obitelji? Možemo li bar mi imati za njih više razumijevanja, solidarnosti i praštanja?

U ovoj godini našega pastoralnog plana i programa "Obitelj izvor života" vidimo ga kao naše svjetlo i nadahnuće. On je svjedočenjem ljudskih i kršćanskih vrednota bio ohrabrenje tolikim našim obiteljima, župnim zajednicama i većoj obitelji domovinskoj i našoj Crkvi koju je branio i povezivao s jednom obitelji svih kršćana, preko Petrova nasljednika.

Zahvaljujući njegovom evanđeoskom svjedočenju naša velika obitelj – domovina i narod bili su zaštićeni i ohrabreni da izdrže u nadi boljih vremena. Ova univerzalna i katolička, ljudska i kršćanska, svjedočka veličina izrasla je na hrvatskom polju, u hrvatskom narodu i Crkvi, u jednom od najtežih časova, ali kroz njega, njegove patnje i patnje tolikih pojedinaca i zajednica, uz tolike žrtve, poput sjemena koje pade na zemlju poslije strpljiva i ustrajna vremena čekanja, urodiše obilnim i trajnim plodovima slobode i priznanja nove demokratske Hrvatske.

Stepinac je proživio svoj život kroz ovo naše ljudsko i nacionalno, ali na autentičan kršćanski način, tako da je preko toga postigao vijenac slave.

Blaženi Alojzije, nisi prvi naš blaženik, niti prvi hrvatski svetac, ali ti si prvi naš blaženik, ne samo od našega roda, krvi i mesa, duha i jezika, nego si naš blaženik od ovoga našeg vremena, naših problema i životnih situacija, osobnih i nacionalnih. Ti koji si rekao na nepravednom procesu: "Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, kad ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda...", ti koji si se iz nebeske domovine radovao rađanju i slobodi svoje i naše nove demokratske Hrvatske, tebi se utječemo u našem sadašnjem času da budemo dostojni njezine slobode i njezinog imena ovdje, sada i s tobom u nebeskoj domovini. ■

Eksplozija pobačaja nasuprot padu nataliteta

Pitanje budućnosti Hrvatske?

U razmišljanjima o pojedinančom ljudskom životu, životu obitelji, te konačno o životu šire i najšire društvene zajednice pitanje o abortusu i natalitetu nazaobilazno je i od goleme, životne važnosti. Tu je u igri biti ili ne biti čovjeka pojedinca i čitavih naroda. U članku pod gornjim naslovom na tu temu za naš list piše o. ***IVAN FUČEK DI.***

Pitanje je međudisciplinsko, ali se u ovome radu ograničavamo isključivo na društveno-politički vidik. I tom vidiku možemo pristupiti na više načina. Izabiremo demografsko-povijesni put. Neke spoznaje i vrijednosti, o kojima se kod nas već više puta pisalo, treba ponoviti, druge dodati i naglasiti.

Cilj nam je obavijestiti javnost. Ima ih koji s pitanjem pobačaja još uvijek nisu načistu ili ne žele to biti, iako je riječ o sudbinskoj stvarnosti, ne samo za osobu koja se nerijetko dosta olako daje na takav rizičan i izvanredno teško odgovoran korak – pobaciti nerođeno čedo, nego i za užu, širu i najširu zajednicu.

Pođimo induktivnom, tj. "uzlaznom" metodom: od društveno-političkog, demografskog, malthusovskog, pa do zakonodavnog načina planiranja obitelji u svijetu, a onda još napose u domovini Hrvatskoj.

Zar i pobačaj ugraditi u planiranje porođaja?

Piše student "R.V.": "Demografski problem treba bolje povezati s pitanjem pobačaja, jer još uvijek ima ljudi koji se boje da će nas na svijetu biti preko svake mjere. Zato se, ako ne funkcioniraju kontracepcijska i druga sredstva za uklanjanje poroda, utječu čak pobačaju da bi planirali obitelj. Znaju li da je to prema riječima pape Ivana Pavla II.: "Ubojstvo nevinog od najnevinijih"? Nažalost, u tome se ni mi katolici mnogo ne razlikujemo od drugih. Smatram da je još uvijek riječ o golemom nepoznavanju stvari koje danomice podržavaju i ideološki propagiraju mediji. Na taj se način ljudi o tom toliko sudbinskom predmetu samo još više učvršćuju u neznanju. Mi u Hrvatskoj smo u jednakoj situaciji, ako ne i u goroj."

Utvrđeno je da je demografsko pitanje ili pitanje o napučenosti uvijek pratilo ljudsko društvo. Ipak nije zabrinjavalo sve do kraja 60-ih ovoga stoljeća. U posljednjih 40 godina čovječanstvo se udvostručilo. Sada se, prema podacima, na sat rađa 9.000 mališana.[1] Pa dok je "novim malthusovcima" taj prirast nespojiv s ekonomskim napretkom i treba ga zaustaviti, drugima je produžetak ljudskog života i smanjenje smrtnosti jedan od najvećih uspjeha današnjeg čovjeka. U posljednjih 30 godina raspravlja se o prirastu ljudi, napose u UNO, Svjetskoj banci, Međunarodnom novčanom fondu, Europskoj zajednici. Bogati narodi (ne isključivo SAD) uvjereni su da nas je na planetu previše. Zato treći svijet, plodan djecom, treba staviti pred alternativu: ili će prestati rađati ili ćemo svi "umrijeti od gladi".[2]

Ako točno govorimo, onda moramo priznati da je danas Crkva, kao vjerni tumač evanđelja, jedini nepokolebljivi bedem obitelji u svijetu. Ona brani prava i vrijednosti obitelji, žene, muža, mladih, djece, starih i nemoćnih i onih *začetih, a još nerođenih.* Jasno naglašava da protuprirodna kontrola rađanja ne može ni na koji način biti uvjet autentičnom razvoju. Potvrđuje pravo sudjelovanja svakoga čovjeka na

1 Objelodanjeno od United Nation Population Fund Information and External Relations Division, *Population Issues Briefing Kit* 1995. Međutim International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), koji je godinama surađivao s Klubom iz Rima, s namjerom da uvjeri svijet o "demografskoj bombi" koja ima eksplodirati, sada ispravlja stanovita katastrofična predviđanja. "Svjetska populacija, koja se učetverostručila zadnjih 80 godina, izgleda da se više nikada neće udvostručiti iz razloga demografskog pada koji se događa na čitavom planetu"; to su zaključci provedene poruke istog Međunarodnog insituta IIASA, koje priopćuje ANSA od 28. rujna 1996., a prenosi *Corriere delle Sera* i *Avvenire* od 29. rujna 1996.

2 Usp. Dokument Vlade SAD-a, *Implications for Worldwide Populations Growth for U.S. Security Overseas Interest,* 10. prosinca 1974. (NSSM = *National Security Study Memorandum*) tajni dokument objelodanjen (*declassified*) 7. ožujka 1989., National Security Council.

bogatstvu zemlje, tehničkom napretku, inteligenciji, erudiciji, školovanju i profesionalnoj spremi – danas prvotnim izvorima blagostanja. Učiteljstvo Katoličke crkve, na temelju bitnih zasada kršćanske antropologije, neprestano naglašava dostojanstvo ljudske osobe od njenog začeća kao *"slike Božje"* (Post 1,26-27), svetost i nepovredivost braka kako je Stvoritelj htio i Krist Gospodin potvrdio (Mt 19,3-9; Mk 10,2-12; Ef 5,31), zato i obitelji kao temeljne stanice društva, nepovredivost ljudskog života od njegova začeća do smrti, odgovornost i dužnost prenošenja istog života s neotuđivim pravom očinstva i majčinstva.[3]

Stajalište Crkve već je jasno izrekao Drugi vatikanski koncil 1965. godine u konstituciji *Gaudium et spes*, koja na više mjesta dotiče pitanje demografske prenapučenosti i očituje koncilsko živo raspravljanje o temi: "Budući da mnogi tvrde da se porast stanovništva zemlje ili barem nekih naroda treba radikalno smanjivati svim sredstvima i bilo kojim interventom javne vlasti, Koncil moli sve da se suzdrže od rješenja koja se privatno ili javno promiču, a ponekad i nameću, a koja se protive moralnom zakonu. Jer po neotuđivom pravu čovjeka na brak i rađanje djece odluka o broju djece ovisi o ispravnoj odluci roditelja i ne može se nikako prepustiti sudu javne vlasti".[4] Osim toga, na temelju prouke spisa raznih autora, raznih dokumenata zadnjih papa (Pija XII., Ivana XXIII., Pavla VI., Ivana Pavla II.), izjave nekih tijela Svete Stolice i Biskupskih konferencija, UNO-a, Europske konferencije o sigurnosti i suradnji, dokumenata vlade Sjedinjenih Država; razmišljanja su sljedeća:

Bogati narodi (ne isključivo SAD) uvjereni su da nas je na planetu previše. Zato treći svijet, plodan djecom, treba staviti pred alternativu: ili će prestati rađati ili ćemo svi "umrijeti od gladi".

Pitamo se, je li zaista riječ o vrtoglavom prirastu čovječanstva ili samo o produžetku srednje dobi života? U Kini je, na primjer, natalitet vrlo nizak, dok se srednja dob od 35 podigla na 65 godina života. Jesu li se se ostvarila predviđanja osamdesetih godina ovoga stoljeća o katastrofalnom porastu porođaja? Nisu. Sociolog Lester Brown je 1974. predviđao 8 milijardi ljudi za godinu 2000.[5] Neki drugi čak 10 milijardi.[6] Istom smo prije nekoliko mjeseci čuli preko medija da se u Sarajevu rodilo dijete koje popunjava brojku od 6 milijardi. Je li se prirast stanovništva sam regulira ili je zaista nužno zahvaćati umjetnim načinima kontrole rađanja?

Wolfgang Lutz, jedan od prvih demografa Austrije, ispitujući sadašnji trajni *pad plodnosti* na čitavom svijetu, dolazi do ovih rezultata: od sadašnjih 5,8 milijardi, u god. 2020. bit će nas 7,9 milijardi, u god. 2050. bit će nas 9,9 milijardi, a u god. 2100. bit će nas 10,4 milijarde.[7] Bivši Sovjetski Savez bilježi trajni, gotovo nevjerojatni, pad stanovništva: broj sadašnjih 238 milijuna u god. 2020. spušta se na 224 milijuna, a

3 U tom duhu papa IVAN PAVAO II., ne samo u enciklici *Evanđelje života*, nego od početka svoga pontifikata u mnogim govorima i dokumentima stalno ističe vrijednosti ženidbe i obitelji sa svim njihovim pravima i dužnostima.

4 *Gaudium et spes*, br. 87; usp. i br. 5, 8, 47, 64, 69. "O toj dužnosti prenošenja i odgajanja ljudskog života što treba smatrati njihovim svojstvenim poslanjem, supruzi znaju da su suradnici ljubavi Boga Stvoritelja i na neki način njezini tumači. Stoga će ispuniti svoju zadaću s ljudskom i kršćanskom odgovornošću i poučljivim poštovanjem prema Bogu; sporazumno će i zajedničkim nastojanjem stvoriti sebi ispravan sud imajući pred očima svoje osobno dobro i dobro već rođene djece ili djece za koju predviđaju da će se još roditi; prosudit će materijalne i duhovne prilike svoga stanja; vodit će, konačno, računa o dobru obiteljske zajednice, o potrebama vremenitog društva i same Crkve. U krajnjoj liniji taj sud moraju donijeti sami bračni drugovi pred Bogom. No, kršćanski supruzi neke budu svjesni da u načinu svoga postupanja ne mogu raditi samovoljno, nego su uvijek obavezni slijediti svoju savjest, koju treba uskladiti s Božjim zakonom..." (br. 50).

5 L. R. BROWN, *Nell'interesse dell'umanitŕ i limiti della popolazione mondiale, una strategia per contenere la crescita demografica*, Arnoldo Mondadori Edit., Milano 1974; danas se čuju ovakvi glasovi: "Manite se ekoloških predviđanja: srednja dob se sve više produžuje", *Greenwatch News*, god. III., br. 1, od 15. siječnja 1996. str. 1.

6 Npr. P. EHRICH, *The Population Bomb*, Ballantine Books, New York 1968. On je kao maltuzijanski "guru" katastrofičnim tonom već tada problem sintetizirao u tri točke: previše ljudi na zemlji, premalo prehrambenih sredstava, planet koji umire. Predviđao je teške suše sedamdesetih godina u kojima bi milijuni osoba umrle od gladi. Vidi jedino rješenje u planskoj kontroli rađanja. On preporučuje svojevoljno odlučivanje supružnika u tom pravcu, ali ako neće treba pribjeći mjerama prisiljavanja. Poziva države da u tom smislu što hitnije upotrijebe političku moć i zakonodavstvo. Isti sjevernoamerički biolog izjavio je na Stanford University: "U malo generacija smo iscrpli biološka bogatstva i minerale koje je zemlja čuvala milijune i milijune godina...", tako u intervju *Today Show*, 3. svibnja 1989.

7 Priopćuje ANSA od 28. rujna 1996., a prenosi *Corriere delle Sera* i *Avvenire* od 29. rujna 1996.

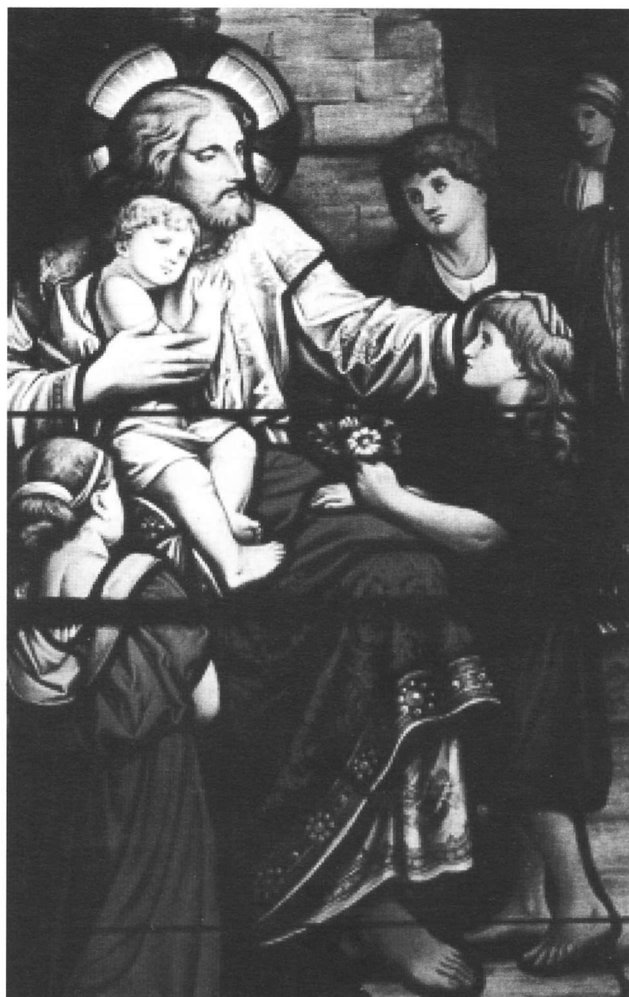
u godini 2050. na 187 milijuna, dok bi se u god. 2100 taj broj spustio čak na 147 milijuna.[8] Sigurno, svi su ti i slični brojevi vrlo relativni, jer su i procjene takve.

Ubilačka politika protiv "eksplozije pučanstva"

"Ima nas i bit će nas previše na svijetu: pomrijet ćemo od gladi." Poznajemo li točno taj zastrašujući fantom? Thomas Robert Malthus (1766.-1834.), anglikanski pastor i poznati "ekonomski pesimist", kako ga naziva *Nova britanska enciklopedija*,[9] izradio je *apriorni* račun, složen prvenstveno na stanovitoj panici od prenapučenosti našega planeta, s jedne, i nastanka normalnih sredstava za život, s druge strane. Njegova se, iskustvom i konkretnim razvojem davno oborena teorija, i dalje rutinski i neznanstveno ponavlja, osobito u svijetu medija. Ljudima kao da dobro dolazi jer ih, među ostalim, oslobađa od tereta rađanja djece, pa ga još i danas prihvaćaju i uče po školama, iako su ga znanstvenici argumentirano odbacili.

Čovječanstvo bi po Malthusu trebalo rasti *geometrijskom progresijom* od 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512 itd., a sredstva za preživjeti *aritmetičkom progresijom* od 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 itd. U dva stoljeća i četvrt odnos između prirasta pučanstva i sredstava za život bio bi 512 naspram 10. Drugim riječima, napučenost od jedne milijarde god. 1798., kad je Malthus izdao svoju knjigu o populaciji,[10] (napomena: milijarda će se dostići istom god. 1804.), rast će prema Malthusu ovom progresijom: dvije milijarde će biti već 1823., četiri milijarde 1848., osam milijardi 1873., *a 256 milijardi 1998.*(!) U međuvremu će sredstva za život rasti samo od 2 do 9. Svjedoci smo da je realni prirast čovječanstva oborio taj apriorni račun: ustvari će se dvije milijarde pučanstva pojaviti istom 1927., tri milijarde 1960., četiri milijarde 1974., pet milijardi 1987., a šest milijardi godine 2000.

Što se tiče produkcije životnih sredstava spomenimo samo dvije činjenice. Od 1970. velike industrijske zemlje prisiljavaju svoje zemljoradnike na ograničavanje usjeva i neiskorištavanje sve plodne zemlje, jer smo u hiper-produkciji. Malthusov zaključak, složen subjektivnom matematikom, pokazao se eklatantno lažnim: *danas bi nas trebalo biti 256 milijardi a ne jedva 6 milijardi!* Već smo zaista svi trebali umrijeti od gladi.

Osim toga, prema istraživanju jedne japanske komisije za prehranu, za sada na planetu imamo dovoljno sredstava za uzdržavanje ne 6 nego 57 milijardi ljudi, a da se ne traže novi izvori sredstava niti da znanost pruža nove pronalaske. A kada će nas zaista biti 57 milijardi, ako za god. 2100. računaju tek 10,4 milijardi (Wolfgang Lutz).[11] Rast pučanstva nije i ne može biti proizvoljna kalkulacija.

Pa, iako je Malthusova hipoteza netočna i zastarjela, ona, velim, i danas ulijeva strah neupućenima i svima koji temelje svoja saznanja na svjetskoj tendencioznoj razvikanosti koja služi *sjeverno-američko-masonskim političkim interesima.* Ti se beskompromisno temelje i opresivno djeluju u smislu novo-maltuzijanske *"anti life"* ekonomske politike. Služe se, možemo reći, "trilogijskim programom": *kontracepcija, sterilizacija, pobačaj*, od kojih se danas politika najviše oslanja na

8 Ondje.

9 *The New Encyclopaedia Britanica,* in 30 Volumes, Macropaedia, Vol. 11, 15th Ed., 1943.-1973., str. 394–395.

10 T. R. Malthus, *An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Impoverment of Society, with Remarks on the Speculations of Mr. Godvin, M. Condorcet, and other Writers*, London 1798.

11 Usp. gore bilj. 7.

sterilizaciju žensku i mušku, pa bi ta u skoroj budućnosti imala zamijeniti kontracepciju. Ako kontracepcija zataji, ali i neovisno od nje, pobačaj još uvijek vrijedi kao sredstvo planiranja porođaja. U tu svrhu se planski ulaže golemi kapital. (Ne)odgovornost sjeveroameričke administracije u investiranju novca u razornu ekonomsku politiku denataliteta u Africi, Latinskoj Americi, Aziji, jednostavno zbunjuje. U Braziliji je 40% žena sterilizirano u plodnoj dobi. Ima krajeva gdje su žene sterilizirane do 80%.[12] Enormne se svote bacaju još uvijek za kontraceptive svih vrsta, koji su izloženi i na svim javnim mjestima i nutkaju građane (i one najmlađe) da se njima posluže. Na Međunarodnoj konferenciji UNO-a za napučenost i razvoj u Kairu 1994. odlučeno je ovih godina investirati 17 do 21 milijardu dolara pod naslovom "planiranje kontrole rađanja". A i privatne ustanove i razne Međunarodne fundacije godišnje troše oko 20 milijuna dolara u istu svrhu. Taj novac bi utrošen u ekonomski napredak dao bolje i konkretnije rezultate, a da ne bi povrijedio bilo čije pravo na život.[13]

Malthusov zaključak, složen subjektivnom matematikom, pokazao se eklatantno lažnim: ***danas bi nas trebalo biti 256 milijardi a ne jedva 6 milijardi!***

S druge strane, zanimljivo je ustanoviti da nitko nije galamio na "eksploziju pučanstva" kad su velik priraštaj imale bogate zemlje Sjevera. Danas pak, kad je riječ o Jugu, svi viču. Pitamo se: "Kako to da gustoća stanovništva sjevernih naroda nije zabrinjavala, a sada toliku glavobolju zadaju siromašne zemlje?" Malthusovi sljedbenici drže da će na zemlji biti sve više epidemija, ekoloških katastrofa, sve manje izvora energije itd. Malthusovi protivnici, naprotiv, dokazuju: nikad nije bilo ekonomskog napretka bez porasta stanovništva. Ekonomski loše stanje uvijek je uvjetovano "zamr-zavanjem nataliteta", tj. što manje stanovništva, što manje mladih i što više staraca, to je manja i mogućnost ekonomskog napretka. Italija strepi od prevelikog broja staraca: na početku stoljeća bilo je samo 500 osoba starijih od 75 godina, danas ih je 4 milijuna. A kao "curiosum" možemo dodati da je Italija, prema medijskim izvještajima, početkom godine 2000. brojila preko 60 staraca oko ili iznad stote – sve do 105. i 112. godine života.

Slažu li se nobelovci s takvom "samoubilačkom politikom"?

Dajmo riječ nobelovcima i znanstvenicima svjetskoga glasa: što oni kažu o prenapučenosti? Protiv onoga što na temelju Malthusove nestvarne hipoteze govore katastrofisti, visoko stručni ekonomisti i stručnjaci za demografska pitanja tvrde da su Malthusove postavke zaista fantom. Slušao sam na visoko postavljenom simpoziju o tom predmetu predavanje na sveučilištu Gregoriana u Rimu, predavanje Garyja Beckera, "Obitelj i buduća ekonomija društva", prof. sveučilišta u Chicagu i dobitnika Nobelove nagrade god. 1992. za ekonomske znanosti. Između ostalog rekao je: *"Malthusovski nauk je vrlo diskreditiran, jer je povijest pokazala da je lažan kako u predviđanju, tako i u metodi. Nama je danas smiješno čuti da bi sada, krajem 20. stoljeća, na zemlji*

Nijedan od najvećih problema koji muče čovječanstvo nije izravno ovisan o prirastu stanovništva. Glad, siromaštvo, ratovi, nerazvijenost i zaostalost posljedice su politike, neznanja i lošeg upravljanja izvorima bogatstva. Protivno tome, slobodan razvoj dobro školovanih ljudi i žena predstavlja jedinu mogućnost da se nađu rješenja na pitanja koja satiru planet.

---

12 Usp. "Sterilizzate le donne" (Sterilizirajte žene), zapovijeda SAD brazilskim diktatorima, članak objelodanjen u *Corriere della Sera*, od 29. ožujka 1993.; "Una donna su due sterilizzata per forza" (= Jedna od dvije žene silom sterilizirana), članak objelodanjen u *Mondo e Missione*, br. 4, ožujak 1997., str. 19.

13 Usp. A. GASPARI, intervju s Gary Becker, "Malthus ha sbagliato e le sue teorie sono inattendibili", publicirano u *21mo Secolo scienza e tecnologia*, aprile-giugno 1996., str. 3–5.

trebalo biti 257 milijardi ljudi. Osim toga, nijedan od najvećih problema koji muče čovječanstvo nije izravno ovisan o prirastu stanovništva. Glad, siromaštvo, ratovi, nerazvijenost i zaostalost posljedice su politike, neznanja i lošeg upravljanja izvorima bogatstva. Protivno tome, slobodan razvoj dobro školovanih ljudi i žena predstavlja jedinu mogućnost da se nađu rješenja na pitanja koja satiru planet. Stoga smanjenje rađanja, tako rasipno financirano, nalikuje više prljavoj novo-kolonijalnoj politici, koju koristi bogati Sjever da pritisne siromašni Jug, negoli stvarnoj skrbi da ograniči i zaustavi natalitet."[14]

Tog su stajališta i drugi nobelovci, kao ekonomist Simon Kunets, nobelovac za mir Norman Borlaug, pa ekonomisti Julian Simon, Jacqueline Kasun, Amarthya Sen, Jean-Didier Lecaillon, Ester Boserup, demograf Gérard-Francois Dumont. Spomenuti L. Simon, sa sveučilišta u Marylandu i njegov kolega Sheldon Richman publicirali su *The State of Humanity*, u kojoj 60 stručnjaka ekonomista, znanstvenika u medicini i ekologiji pošteno svjedoče da postoje, istina, mnogi još neriješeni problemi koji muče naš planet, ali da čovječanstvo danas živi u boljim uvjetima negoli je ikada živjelo.[15]

Robert L. Sassone, poznati demograf, na mišljenje da je naša zemlja prenapučena, odgovara: "Ljudi ne znaju da je manje od 1% našega planeta pokriveno gradovima, unatoč tome što je svijet pobjegao u gradove." Poznati američki biolog Francis F. Felice po prilici ovako razmišlja: "Uzmimo da bi 6 milijardi ljudi zajedno živjelo u jednom golemom gradu velikom kao država Texas. Svaka bi obitelj imala tri i pol člana. Posjedovala bi malu vilu od 102 kvadrata, s vrtom od 222 kvadrata. Trećina prostora tog gigantskog grada bila bi određena za parkove, a trećina za proizvodnju. Gustoća stanovništva bila bi 8104 osobe po kvadratnom kilometru. Podsjetimo se da Tokio ima gustoću 8280 osoba po kvadratnom kilometru, Moskva 8750 osoba po kvadratnom kilometru, a Seul čak 10.610. Centar Londona ima gustoću 7722 osobe po kvadratnom kilometru, a Brooklyn više od 11.583." Ekologist Harvey le Bras sa svoje strane kaže da ne postoje dokazi da je gustoća stanovništva u suprotnosti s dobrom kvalitetom života.[16]

Od ovog poučka treba mnogo naučiti i definitivno se *osloboditi straha* od lažnih neznanstvenih fantoma i krivih bogova. Političari teroriziraju siromašne narode jer se boje da ovi *"svojim natalitetom ne bi ugrozili blagostanje i spokojstvo njihovih naroda"*, kaže papa Ivan Pavao II. i nastavlja: *"Prema tome, umjesto da pristupe i riješe ove teške probleme poštivajući dostojanstvo osoba i obitelji i nepovredivo pravo svakoga čovjeka, oni više vole podržavati i svim sredstvima nametnuti masovno planiranje rađanja (nezakonitim i teško nemoralnim sredstvima). Sama ekonomska pomoć, koju bi bili spremni dati, biva nepravedno uvjetovana prihvaćanjem politike protiv rađanja"*, tako Ivan Pavao II. u famoznoj enciklici *Evanđelje života* (br.16), gdje govori o prijetnjama i napadima na život u okviru demografskog problema.

"Demografska smrzavica" prijeti konačnom usporavanju ekonomskog napretka, ne samo što manjak mladih zaustavlja dinamiku trgovine i snizuje potrošnju, nego mnogo više što sustav mirovina postaje vrlo neugodan kamen u cipeli čitavog ekonomskog razvoja.

Nažalost, nema globalnih pristupa, odnosno ozbiljne obiteljske i društvene politike, programa kulturnog razvoja i pravedne proizvodnje te podjele sredstava, nego se *nastavlja ostvarivati politika protiv rađanja* prema planu: *"Kontracepciju, sterilizaciju i pobačaj treba uvrstiti među uzroke koji pridonose održanju stanja snažnog umanjivanja broja rođenih"*. Na taj je način njihov samoubilački program točno definirao papa Ivan Pavao II u istoj enciklici o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života *Evangelium vitae – Evanđelje života* (br. 16).

Na pragu smo novog rasizma i dosad nečuvenog

14 Prema mojim bilješkama s tog predavanja Becker je i ovo rekao: *"Malthus je pogriješio, a još više griješe njegovi moderni sljedbenici. Kvaliteta života i osrednja očekivanja su u porastu, sve je bolje nego ranije, svijet je napredovao, nipošto nazadovao. Nažalost, malthusijanstvo je teorija temeljena na strahu i ekonomskom pesimizmu. A kad je narod pokrenut strahom i pesimizmom reagira iracionalno. Svi argumenti protiv porasta pučanstva pokazali su se lažni."*

15 Usp. M.C. Fiocchi – A. Gaspari, *ONU e Santa Sede. Le ragoni del confronto. Siamo veramente in troppi sulla Terra?*, Milano 1997., str. 29.

16 R. L. Sassone, *Handbook on Population,* American Life League, Inc., Stafford 1994.

planetarnog totalitarizma, daleko goreg i opasnijeg od preživjelih totalitarizama našega stoljeća: nacional-socijalizma, fašizma, komunizma.[17] Dapače učenjaci govore o "sterminio" – uništenju naroda, o "genocidu" najgore vrste *protiv osnovnih ljudskih prava*, napose kad je riječ o najnevinijoj i totalno nebranjenoj djeci u majčinoj utrobi, dok se u isto vrijeme iz usta istih političara – bezočnih planera svjetskog nataliteta – neprestano slušaju farizejske lažne deklamacije o *"ljudskim pravima"*, pa se u tom smislu doživljavaju trajni pritisci na siromašnije i slabije narode, *što smo i mi u Hrvatskoj dobrano osjetili*. Oslobodimo se tih lažnih "spasitelja" koji za prljavi novac kupuju nedobro naroda, kojima udjeljuju "milostinju" iz lažnog milosrđa, ili zajam takozvane "humanitarne pomoći", nego osiguravaju svoje vlastite prljave interese, protiv osnovnih ljudskih prava. O tome je papa Ivan Pavao II vrlo jasan i otvoren: *"Stari faraon, osjećajući prisutnost i porast sinova Izraelovih kao brigu, podvrgao ih je svakoj vrsti tlačenja i naredio je da se ubije svako muško novorođenče židovskih žena (usp. Izl 1,7-22). Na isti način ponašaju se danas mnogi moćnici na zemlji!"* (u *Evanđelje života*, br. 16).

Sveta Stolica je do 1974. godine uvijek potpisivala dokumente ONU-a. Prvi put se sustegla na Konferenciji o populaciji u Bukureštu 1974., jer su se planovi ograničenja plodnosti i kontrole rađanja iz temelja protivili kršćanskoj antropologiji. Uz rizik da ostane izolirana, jasno je izrazila svoj stav u Meksiku 1984., u Kairu 1994., i u Pekingu 1996., uza svu orkestraciju

17 Usp. I. Fuček, *"Etička kritika totalitarizma u papinim dokumentima"*, *Obnovljeni život* 51 (1/2 1996.), str. 107–119. Tamo se može pročitati: *"Svaki od totalitarizama ruši temeljne vrijednosti ljudske osobe i normalno slobodnog ljudskog života, zapravo ruši zajedničko dobro. A ovaj posljednji, poprima svjetske dimenzije, propagiran svim komunikacijskim medijima i potpomognut, dapače, forsiran gigantskim financijskim sredstvima, pa onoj državi koja ne uđe u taj sotonski "anti life mentality", u koncert "kulture smrti", bit će uskraćena financijska i druge pomoći. Takva zemlja će se naći osamljena, izolirana"* (str. 119).

protiv života, a za kulturu smrti. Glas Crkve je odjeknuo! Drugo je pitanje, koliko je uspjela bar donekle zaustaviti rabotu pobačaja, sterilizacije i kontracepcije. Nije potrebno govoriti o *Humanae vitae* (1968.) *Familiaris consortio* (1981.), *Donum vitae* (1987.), *Evangelim vitae* (1995.) i drugim dokumentima, kojima se Crkva i dalje trajno trudi prenijeti poruku prirodnog zakona i Evanđelja svijetu za njegovo vremenito i vječno spasenje. Papa je zaista zabrinut što se "u bogatim i razvijenim zemljama bilježi zabrinjavajući pad ili stalno opadanje rođenja" (*Evanđelje života,* br.16).[18]

Već smo u demografskoj smrzavici – SOS za djecom

Podaci kojima se služim uzeti su iz *World Population Prospect: United Nation Population Division 1996., 1997., 1998.*, Revision New York, pa iz *Eurostata.*[19]

Još jučer su sve civilizirane države svijeta pobačaj smatrale teškim zločinom protiv naravnog zakona (a katolici: i protiv Božjeg zakona), točnije ubojstvom koje je trebalo najstrože kazniti. U mnogih je bila predviđena smrtna kazna.

Suprotno stavovima i harangiranju malthusovskih pesimista, problem koji se pomalja na obzoru možemo nazvati "demografskom zimom" ili još točnije "demografskom smrzavicom". Računa se da će od ove 2000. polovica svjetskog pučanstva razdijeljena u 70 država imati postotak demografskog prirasta manji od ništice, tj. manji od 2,1 djece po ženi sposobnoj za rađanje. UNO predviđa da će Rusija godine 2050. imati 25 milijuna ljudi manje nego danas, Japan 21 milijun manje, Italija 16 milijuna manje, Njemačka i Španjolska 9 milijuna manje. Predviđa se da će Europa i Japan godine 2100. izgubiti polovinu sadašnjeg pučanstva. Ali pad nataliteta snažno udara i države na putu razvoja. Ove su u putanji ovoga stoljeća prešle od petero djece po ženi sposobnoj za rađanje na manje od troje. Prema najnižoj varijanti UNO-a, a koju do sada smatraju najtočnijom, svjetsko će pučanstvo do godine 2040. jedva stići do 7 milijardi osoba, nakon čega se očekuje trajni pad.

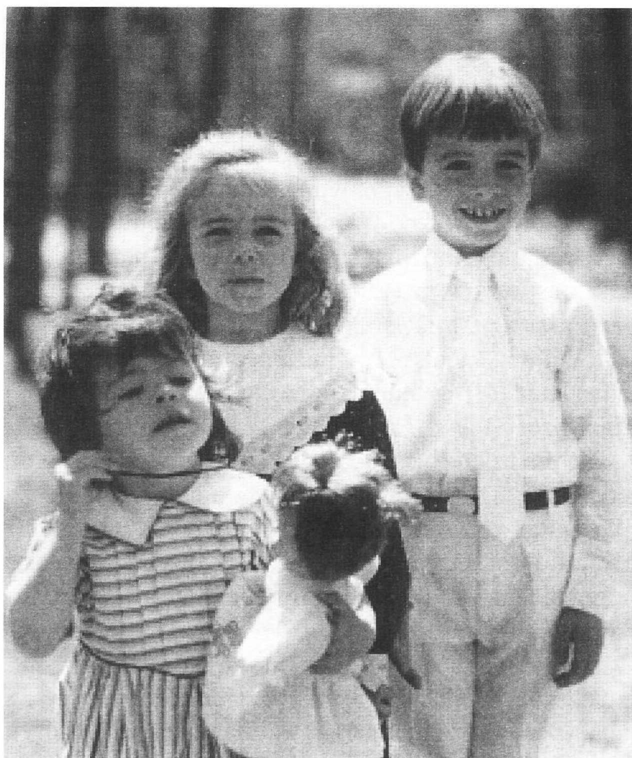
Ne promijene li se mentalitet i konstantne negativne tendencije, s obzirom na rađanje, u godini 2050. bit će dvostruko više ljudi iznad 65 godina života negoli predadolescenata ispod 15 godina. Ekonomske posljedice te smrzavice porođaja mogle bi postati katastrofalne s praznim i zatvorenim nižim i visokim školama, s uspavljivanjem mnogih kulturnih i znanstvenih inicijativa, usporavanjem trgovačkog dinamizma i propadanjem trgovine, a da se ne govori o tehnološkom i znanstvenom napretku, koji bi mogao dostići nultu točku. Zato, ako se ozbiljno čitaju i proučavaju službeno sakupljeni podaci nekih organa UNO-a s lakoćom se može ustanoviti da je zaista lažna tvrdnja kako tobože na svjetskoj razini pučanstvo prekomjerno raste. Pučanstvo je postiglo svoj vrhunac rasta u godinama 1965.–1970. s 2,04%. Taj je postotak u godinama 1990.–1995. pao do 1,48%, a od 1995.–1998. sve do 1,33%. Od godine 1970. u svijetu je plodnost pala od 4,48 djeteta po ženi na 2,79. Time se čovječanstvo već približilo nultoj točki prirasta, tj. 2,1 djeteta po ženi. U razvijenim zemljama prešlo se s 2,11 djeteta po ženi na 1,68, što je ispod razine nultog prirasta. Sada ima 79 zemalja koje predstavljaju 40% svjetskog pučanstva, a kojih je ljestvica plodnosti ispod 2,1 djeteta po ženi sposobnoj za rađanje. Prema predviđanjima UNO-a, ukoliko se potvrdi sadašnji prirast, postotna stopa svjetske plodnosti spustit će se ispod razine do godine 2030., a u godini 2040., pošto postigne vrhunac od 7 milijardi ljudi, svjetsko će se pučanstvo trajno smanjivati.

Prema *Eurostatu* – uredu za europsku statistiku – Europa je stigla do najnižeg broja porođaja u svojoj povijesti: 1998. porođaja je bilo najmanje u poslijeratnim godinama. I u toj trci prema negativnom rekordu Italija je osvojila "srebrnu medalju" s negativnim prirastom od -0,7 promila, nakon Njemačke koja predvodi zemlje bez kolijevki s -0,9 promila, slijede Švicarska s –0,4 i Grčka s –0,1. Ali ni druge zemlje ne stoje mnogo bolje: u Španjolskoj je prirast pučanstva

---

18 Usp. G. MIRANDA, "Cultura de la muerte": analisis de un concepto y de un drama", u PONTIFICIA ACADEMIA PARA LA VIDA, *Comentario interdisciplinar a la "EvangeliumVitae"*, obra dirigida por Ramon Lucas Lucas, BAC, Madrid 1996., str. 225–243.

19 Vidi i članke: MARIA LAURA FRANCIOSI, "L'Europa fa sempre meno figli", *Avvenire,* 13. veljače 1999., str. 10. "Calo demografico allarmante. Il futuro economico è segnato", *Avvenire,* 2. ožujka 1999., str. 5.; GIOVANNI MARIA PACE, "Sei miliardi di uomini", *La Repubblica,* 8. svibnja 1999., str. 39.

S obzirom na tu prijetnju generalni računovođa talijanske države Andrea Monorchio piše: "Među 10 obrazaca, koje smo obradili, najvjerojatniji je onaj koji kaže da će do godine 2044. talijansko pučanstvo prijeći od sadašnjih 57 milijuna žitelja na 43 milijuna... A prof. Antonio Golini, jedan od najvećih talijanskih demografa, tumači: "Ostane li priraštaj pučanstva na sadašnjoj minimalnoj razini, do 2050. godine, Italija bi se mogla naći sa 800 tisuća mrtvih i 200 tisuća rođenih na godinu. Pitamo se, kako jedna nacija, u kojoj je smrtnost tako visoka, može imati još dovoljno vitalnosti za dijalog s drugima? I još ovo: može li se jedna zemlja s preko polovice pučanstva iznad 50 godina natjecati sa zemljama s pučanstvom ispod 25. godine?". A što se tiče mirovina Golini podsjeća: "Pustivši da stvari idu kako idu, u godini 2040. sto Talijana će, u dobi svoje zaposlenosti, morati uzdržavati 74 umirovljene osobe, što je neodrživo..."[21]

jedva 0,4 promila, Austrija i Portugal su na 0,7, Belgija na 1 promila, u prednosti su Danska i Finska s 1,5 promila, Velika Britanija s 1,7 promila. Zemlje s pozitivnom postotnom stopom jesu: Francuska s 3,4 promila, Luksemburg s 3,8, Nizozemska s 4 promila, Irska s 5,5, Norveška (koja nije u EU) s 3,5 promila, dok Lihtenštajn (koji je Norveškom i Islandom u europskoj ekonomskoj zajednici) ima 5,7 promila. Najjači je Island sa stopom prirasta od 8,7 promila, gotovo deset puta iznad osrednje stope zemalja EU.[20] Usporedimo li stopu porođaja u Europi od sedemdesetih (*"baby boom"*) godina s godinom 1999., onda moramo ustanoviti da je stopa opala za polovicu. Godine 1965. rođeno je više od 2 milijuna djece, a broj obitelji je bio manji.

"Demografska smrzavica" prijeti konačnom usporavanju ekonomskog napretka, ne samo što manjak mladih zaustavlja dinamiku trgovine i snizuje potrošnju, nego mnogo više što sustav mirovina postaje vrlo neugodan kamen u cipeli čitavog ekonomskog razvoja.

Danas godišnje na planetu, prema službenim statistikama (koje, jer su sužene, spremnije su brojku umanjiti negoli povećati), događa se 40 milijuna pobačaja, od kojih je takozvanih "legalnih", tj. po slovu državnih zakona, 24 milijuna, ostali su tzv. "ilegalni" ili "klandestini". A što da kažemo dodavši one milijune koji se izvode spiralom pa abortivnim pilulama, napose pilulom RU 486?

Ovi i slični podaci izgleda da nisu poznati lobiju demografske kontrole rađanja jer jednako nastavlja s povećanjem investicija za neprirodno planiranje nataliteta. Bez obzira na "demografsku smrzavicu" (tu zaglušnu sirenu SOS za djecom i mladima kojih nema!),

20 Ove je podatke iz navedenih dokumenata pokupio i ovako klasificirao poznati talijanski stručnjak za demografiju Antonio Gaspari, autor serije knjiga i članaka o toj temi. On mi ih je dao i savjetovao da ih objavim na hrvatskom, dok sam sprema novu knjigu pod naslovom *Da Malthus al razzismo verde – la vera storia del movimento per il controllo delle nascite.* Djelo bi imalo biti objelodanjeno narednih mjeseci.

21 Podaci su iz istog izvora.

razne organizacije UNO-a, kako bi ostvarile zadatke preuzete na konferenciji u Kairu 1994., UNFPA (United Nations for Population Activities) i cjelokupna mreža kontra-ceptivnog lobija nastavlja tražiti uvijek veće fondove kako bi zemljama na putu razvoja uzmogla nametnuti svoje planove kontrole rađanja.

---

*Prisustvujemo **potpunom prevratu** vrijednosti. Ono što je stoljećima u svim kulturama svijeta bio kriterij tj. da se civilni zakon ima temeljiti na naravnom zakonu ili naravnom pravu, u čemu je rimsko pravo prednjačilo do danas i priznavalo ljudska i sva građanska prava netom začetom djetetu u majčinoj utrobi, čak i baštinsko pravo ukoliko je otac umro nekoliko tjedana nakon začeća djeteta, u malo je desetljeća našega stoljeća stubokom srušeno. Oboreno je i pogaženo čak do te mjere da začeto, a nerođeno dijete **nema nikakvih prava**.*

Tko je i kada počeo zakonsku rabotu protiv nerođenih?

Isti student "R.V.", nastavlja: *"Govorili ste i o počecima ozakonjivanja pobačaja na svijetu, pa ste, ako sam upamtio, bili naveli Sovjetski Savez kao onoga koji je tim neljudskim načinom počeo ubijati nerođene. Prema tome je praksa ozakonjenja pobačaja paklenska baština marksističko-komunističkog sustava. Drug Lenjin "obogatio je tim darom" čitavo čovječanstvo, koje ga je slijepo slijedilo. Gotovo je nevjerojatno kako je brzo čitav svijet upao u stupicu."*

Sigurno, nije potrebno ići u daleku prošlost. Još jučer su sve civilizirane države svijeta pobačaj smatrale teškim zločinom protiv naravnog zakona (a katolici: i protiv Božjeg zakona), točnije ubojstvom koje je trebalo najstrože kazniti. U mnogih je bila predviđena smrtna kazna. Austrija je 1787. prva dokinula smrtnu kaznu. Francuska je revolucija 1791. za pobačaj odredila strogi dvadesetogodišnji zatvor. U nekim je državama za pobačaj vrijedila kazna doživotne robije, kao u Engleskoj sve do nakon drugog svjetskog rata 1948.[22]

Zaokret se dogodio nakon Crvene revolucije u Sovjetskom Savezu, još za vrijeme teških boljševičkih osvajačkih ratova koje je vodio Lenjin za konačno formiranje Sovjetskog Saveza. Pobačaj je legaliziran dekretom Komisara za zdravlje i pravdu od 18. studenoga 1920. Glavna motivacija, čini se, bila je oslobođenje sovjetske žene i njezina jednakost s muškarcem. Lenjin, a onda Staljin, da se svide građanima, dali su im u toj krvavoj igri gotovo posve slobodne ruke. Taj zakon ostaje nepromijenjen do famoznog Staljinovog Ustava 1936., nakon čega su izdavani različiti zakoni, sada već restriktivni. No, Lenjinov zakon je služio kao model i Sjedinjenim Američkim Državama, kasnije čak i Engleskoj pa raznim pokretima: socijalistima, feministima, masonima – koji su se danas stavili na čelo te političke kampanje.

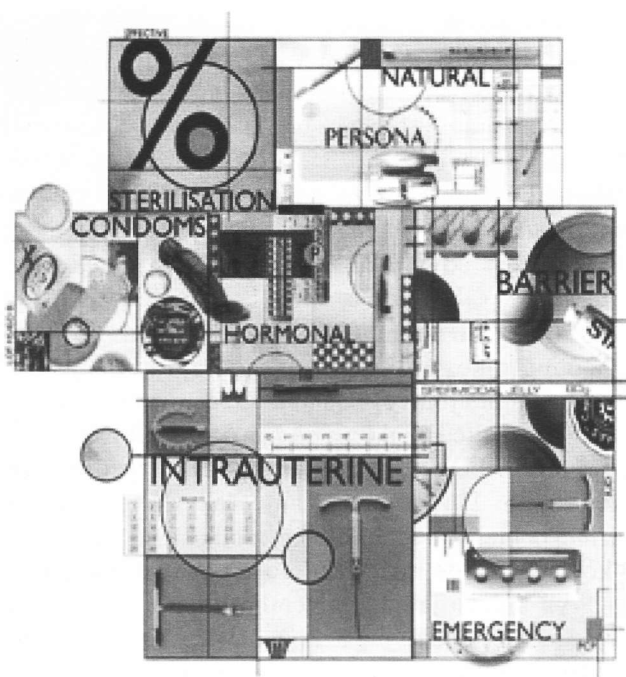
Prva industrijalizirana zemlja koja je legalizirala "eugenički pobačaj" bio je Japan 1948., s modalitetima od 1952. Slijede 50-ih godina neke države Europe s Kanadom. Malo kasnije, tj. 60-ih i 70-ih godina, pobačaj uvode druge zapadne države. Prevrat se dogodio naglo. Danas godišnje na planetu, prema službenim statistikama (koje, jer su sužene, spremnije su brojku umanjiti negoli povećati), događa se 40 milijuna pobačaja, od kojih je takozvanih "legalnih", tj. po slovu državnih zakona, 24 milijuna, ostali su tzv. "ilegalni" ili "klandestini". A što da kažemo dodavši one milijune koji se izvode spiralom pa abortivnim pilulama, napose pilulom RU 486?[23] U krajnjoj liniji danas su sve pilule abortivne. Prema svesku Britanske enciklopedije (*Book of the Year 1996*), na pučanstvo od 3 milijarde u šezdeset jednoj državi bilo je 23 milijuna pobačaja više negoli smrtnih slučajeva u godini 1996., tj. 6,86 na tisuću stanovnika. Rusija vodi sa 41,34 na tisuću, Francuska 2,77, Filipini 0,33.

Prisustvujemo *potpunom prevratu* vrijednosti. Ono što je stoljećima u svim kulturama svijeta bio kriterij tj. da se civilni zakon ima temeljiti na naravnom zakonu ili naravnom pravu, u čemu je rimsko pravo prednjačilo do danas i priznavalo ljudska i sva građanska prava netom začetom djetetu u majčinoj utrobi, čak i baštinsko

---

22 Usp. L. Ciccone, "Le radici culturali della mentalitŕ abortista", u Isti., *"Non uccidere". Questioni di morale della vita fisica*, Ed. Ares, Milano 1988., str. 153–156.; usp. moj članak "Pošten čovjek pred praksom pobačaja", u *Bog – život – ljubav. Traganje za istinom*, FTI, Zagreb 1995., str. 173–177.

23 Usp. A.S. Burnside, "Zamagljena istina o RU 486", *Obnovljeni životi* 54 (1999), str. 223–238, sa zanimljivom bibliografijom u notama; Isti., "Posljedice ozakonjenja pobačaja u SAD-u", *Obnovljeni život* 54 (1999.), str., 509–526.

rasuđivanja i točne informiranosti, pa zato može biti manipulirano i ideologizirano danas ovako sutra onako, upravo prema zahtjevu "većine" koja redovito nije kvalificirana za tako odgovorna glasovanja: većini manjkaju prave znanstvene spoznaje o predmetu. Mnogi ljudi ni ne znaju o čemu je riječ, nemaju ispravna znanja kada, kojeg trenutka nastaje ljudski život i ljudska osoba.[24]

Zato pesimistične prognoze nekih sociologa da će Hrvata oko 2030. biti za četvrtinu manje, nisu sasvim neutemeljene.

pravo ukoliko je otac umro nekoliko tjedana nakon začeća djeteta, u malo je desetljeća našega stoljeća stubokom srušeno. Oboreno je i pogaženo čak do te mjere da začeto, a nerođeno dijete *nema nikakvih prava*, pa ubojstvo ili pobačaj postade *"civilnim pravom"*, kome državni zakon *osigurava zaštitu*. Takav nevjerojatan zakon stvara se na kriteriju tzv. *"konsenzusa"* ili *"suglasnosti većine građana"*. Kriterij se dakle od objektivnog prometnuo u posve subjektivni i relativni, koji nema nikakve veze s objektivnim kriterijem, ni s naravnom čisto filozofskom humanom etikom, a da ne govorimo o religioznoj (hinduističkoj, budističkoj, islamskoj...) ili čak kršćanskoj etici. "Mišljenje većine" ne temelji se ni na čemu solidnome, nego nerijetko na afektivnom raspoloženju, daleko od razumskog

Služe se, možemo reći, "trilogijskim programom": ***kontracepcija, sterilizacija, pobačaj****, od kojih se danas politika najviše oslanja na sterilizaciju žensku i mušku, pa bi ta u skoroj budućnosti imala zamijeniti kontracepciju.*

Nema sumnje da su na takav iskrivljeni, sada već opće vladajući mentalitet, utjecali i neki posebno važni faktori: općeniti pad vjere u Boga; težak moralni pad, posebno pad osjećaja za grijeh; pad pravog pojma ljubavi; pad religioznog značenja plodnosti; pad društvene vrijednosti majčinske uloge žene; novi uvjeti obitelji, posebno žene, u kući i izvan nje, s proširenim pomanjkanjem ženina zauzimanja za obiteljske zadaće: djeca nisu radost i blagoslov nego teret i smetnja slobodi, lagodnosti i uživanju. Tako se dogodio *preokret društvenog vrednovanja pobačaja koji je u kratko vrijeme prevalio put od kriminalnog djela do "građanskog prava"*, [25] koje "pravo" gotovo redovito počiva, kako rekosmo, na glasu nekvalificirane većine.

Nije potrebno reći da je taj preokret vrijednosti stvorio totalno sekularizirani svijet i laicističko društvo, da je potpuno ispraznio i opljačkao čovjeka, da je izgradio prizemnu materijalističku civilizaciju, dao apsolutnu automomiju pojedincu, ojačao individualističku etiku bez normi (svatko si stvara svoje norme kako hoće, odnosno živi bez ikakvih normi), čovjeka je uvalio u egoističku i hedonističku "sreću", točnije u "kulturu smrti", od čega mnogi i u Katoličkoj crkvi nisu daleko, kako je već mnogo puta naglasio Ivan Pavao II.

---

24 Usp. moj članak "Pobačaj, zaista užasan zločin", u *Bog – život – ljubav. Traganje za istinom*, FTI, Zagreb 1995., str. 1831–88.

25 Usp. I. Fuček, "Katolički moral i ljudska prava", u Ivan Koprek (uredio), *Ljudska prava – čovjekovo dostojansvo. Filozofsko-teološka promišljanja*, FTI, Zagreb 1999., str. 113–152., ondje je govor i o izvrnutim proturječnim tzv. "novim pravima", među kojima je i "pravo na pobačaj" – "pravo ubiti nerođeno posve nedužno dijete".

Nema sumnje da su na takav iskrivljeni, sada već opće vladajući mentalitet, utjecali i neki posebno važni faktori: općeniti pad vjere u Boga; težak moralni pad, posebno pad osjećaja za grijeh; pad pravog pojma ljubavi; pad religioznog značenja plodnosti; pad društvene vrijednosti majčinske uloge žene; novi uvjeti obitelji, posebno žene, u kući i izvan nje, s proširenim pomanjkanjem ženina zauzimanja za obiteljske zadaće: djeca nisu radost i blagoslov nego teret i smetnja slobodi, lagodnosti i uživanju.

Gdje se nalazi domovina Hrvatska?

Hrvatska je, prema broju stanovnika, negdje daleko ispod razine normalnog broja porođaja. Služim se izvornim podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo.[26] Ukupni broj prekida trudnoće, broj spontanih, legalno induciranih te ostalih prekida trudnoće zabilježenih u zdravstvenim ustanovama Republike Hrvatske u razdoblju od 1979. (znači nakon još uvijek važećeg, teško nepravednog i etički nemoralnog, zakona od 1978.) do 1997. godine je sljedeći: 1979. ukupan broj pobačaja je 48.143, od toga "legalno induciranih" 44.567: na 100 porođaja bilo je 81 "legalno induciranih" pobačaja. Godine 1982. ukupan broj pobačaja je čak 56.045, a "legalnih" 51.534, znači na 100 rođene djece bilo je 87 pobačaja. God. 1985. vidi se mala fleksa u ukupnom broju od 55.572, ali "legalni" su u porastu 51.549; 1987. je zabilježen najviši ukupan broj od 57.112; u ratnim godinama, recimo 1992., počeo se smanjivati ukupan broj na 34.906, ali su spontani od 2.120 u godini 1979. porasli na 4.674. Godine 1993. ukupan broj je 31.239; a najniži zabilježeni broj ukupnih pobačaja je u godni 1997. Taj broj iznosi 16.400., od čega je spontanih 3.377 i ostalih 2.987.

Prema tome broj se pobačaja u Hrvaskoj smanjuje. Ali da nas taj pad pobačaja, iako uvijek dramatično visok za malu Hrvatsku (!), ne bi prebrzo ohrabrio, nažalost, valja znati da se broj začete djece, a onda i rođene u Hrvatskoj, isključivši novorođenčad Hrvata u inozemstvu, stalno drastično smanjuje. Broj rođene djece u ratnoj godini 1992. je najniži od 1965. do 1997., a iznosi 46.970. Ako se taj broj usporedi s brojem rođene djece u godini 1979., a koji iznosi 69.229, iz toga slijedi da se broj novorođenčadi smanjio za 22.259, odnosno za 32,1% , tj. gotovo svako treće dijete nije rođeno. Možemo se pitati zašto u godini 1992. svako treće dijete nije rođeno u odnosu na godinu 1979? Neki će reći da je riječ o ratnoj godini. Ali te iste 1992. broj umrlih 51.800 u Hrvatskoj je manji za 164 osobe u odnosu na poratnu 1997., u kojoj je broj umrlih 51.964., što inače nije za očekivati u ratnom razdoblju. Znači da rat nije bio prvotni uzrok tolikom smanjenju broja rođene djece. Treba tražiti druge uzroke: broj se sklopljenih brakova trajno smanjuje, na primjer 1987. sklopljena su 31.395 braka, dok 1997. samo 24.517, to jest 6.878 (ili 21,9%) brakova manje; čini se ipak da je najjači razlog smanjenja broja rođene djece poplava svih vrsta kontracepcijskih sredstava, uz opći pad ljudskih i kršćanskih vrijednosti i slabu ili nikakvu motivaciju supružnika, loša nacionalna svijest, nesigurnost za sutra, loše zarade, slaba stimulacija državne vlasti – što su u Francuskoj vrlo dobro riješili itd.

Zato pesimistične prognoze nekih sociologa da će Hrvata oko 2030. biti za četvrtinu manje, nisu sasvim neutemeljene. Zaista je krajnje vrijeme da se trgnemo iz užasne rabote samoubojstva zavičaja i domovine. Naša kultura (ne samo religiozna), trajno govori o ljubavi prema zavičaju i domovini. Volimo li samo riječima, a djelima rušimo? Naš zakon o pobačaju slika je *teškog liberalizma*, smišljen u društvu marksističkog komunizma. Sjetimo se da je "liberalizam" po sebi vrlo složen politički, ekonomski i kulturalni pojam. U njemu se ukrštavaju tri osnovne struje: ekonomska struja koju danas predstavlja kapitalizam, ideološka struja koju predstavlja scientizam i laicizam, konačno politička struja koju predstavlja građanska demokracija ("demokracija bez ograničenja"). Sve tri struje imaju sljedeće zajedničke točke: naime, zastupnici liberalizma smatraju da su individualna sloboda i sloboda osobne inicijative apsolutne vrijednosti. *Subjektivna sloboda je mjerilo svega.* Stoga oni traže da društvo i država štite i čvrsto jamče takvu slobodu iznad svake druge humane vrijednosti. U liberalizmu svatko odlučuje o sebi kako mu se svidi i, dakako, *o svome nerođenom*

26 Izvor: DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU, *Statistički ljetopis 1998.*

djetetu. A to je teški agnosticizam bez transcendencije: liberalizam ne pita postoji li osobni Bog ili ne, jesmo li ovisni o njemu; ponaša se kao da Boga nema. Zato Božji zakon, naravno pravo, etičke i moralne objektivne norme, pogotovo objavljene vjerske istine ne dolaze u obzir.

"Želja mi je da se u ovoj zemlji u sve savršenijem obliku priznaju i prihvaćaju temeljna prava ljudske osobe, počevši od prava na život od njegova početka do njegova naravnoga prestanka." (Ivan Pavao II.)

Ne postavljaju se temeljna pitanja života: "Odakle sam?, Kamo idem?, Zašto živim?..."

Ivan Pavao II., po dolasku u Hrvatsku, prigodom drugog posjeta, u zračnoj luci Pleso (2. listopada 1998.) rekao je: *"Životno je važno da hrvatski narod ostane vjeran svojim kršćanskim korijenima!"*. Pred Katedralom je nastavio: *"Nadahnjujte se na Evanđelju! U svjetlu ćete njegova nauka moći razvijati zdrav kritički duh... Naučite razlikovati dobro od zla i ne biti površni u prosuđivanju (...) Želja mi je da se u ovoj zemlji u sve savršenijem obliku priznaju i prihvaćaju temeljna prava ljudske osobe, počevši od prava na život od njegova početka do njegova naravnoga prestanka."* A predstavnicima kulture i znanosti, 3. listopada, između ostaloga je rekao: *"Nema uistinu pravoga napretka bez poštivanja etičkoga opsega kulture, znanstvenoga istraživanja i cjelokupne ljudske djelatnosti. Današnji etički relativizam koji uzrokuje potamnjenje moralnih vrijednosti, pogoduje širenju postupaka, koji vrijeđaju dostojanstvo ljudske osobe, a to predstavlja ozbiljnu zapreku humanističkom razvoju na raznim područjima života."* Na odlasku u splitskoj zračnoj luci, 4. listopada, izrazio je svoje povjerenje u naš, jedan od najstarijih katoličkih naroda u Europi: *"Vaša nacija posjeduje potrebna sredstva za uspješno svladavanje protivština, a posebno pak vi, hrvatski građani, posjedujete posebne darove da bi se suočili s izazovima sadašnjega trenutka."* ■

Presveto Trojstvo u bračnom zajedništvu

Čovjek je stvoren na sliku i priliku Božju. A obiteljsko zajedništvo i ljubav trebali bi biti odraz i imitacija one punine zajedništva i ljubavi koje je u Presvetom Trojstvu. ***WILLIAM STAINSBY*** *sažeo je u ovom svome članku glavne misli bogatog nauka pape Ivana Pavla II. o obitelji i bračnom zajedništvu.*

Prije nekoliko godina, nakon što sam završio postdiplomski studij u Rimu, primio sam poziv da sudjelujem na jutarnjoj Svetoj Misi sa Svetim ocem. Znajući da obitelj ima posebno mjesto u njegovom srcu pitao sam ga ima li poruku za irske bračne parove. Odgovorio je bez oklijevanja: "Brak jer zbog ljubavi i za život". U ovom odgovoru možemo naći cjelokupni Božji plan koji je Bog ustanovio u trenutku stvaranja. Ono što slijedi je pokušaj objašnjavanja vizije bračnog i obiteljskog života Ivana Pavla II u odnosu na ovu izvanvremensku istinu.

Njegov pristup tom pitanju počinje sa činjenicom da ako se želi znati istina o obitelji, utemeljenoj na braku, mora se poznavati na koji je način Bog to zamislio u trenutku stvaranja. Kršćani vjeruju da Biblija otkriva porijeklo, značenje i cilj stvaranja, posebice Božji plan za ljude. Knjiga Postanka (2,22; 1,27) i Matej (19,4) govore da je Bog to prvenstveno zamislio stvarajući ljude muškim i ženskim. Ova dvojnost kod čovjeka, darovana od njegovog Tvorca "od Početka", ima cilj da daje plodove u osobnom zajedništvu supružnika zasnovanom na uzajamnom bračnom zavjetu. Stvoreni jedno za drugo u Božjoj providnosti, "oni više nisu dvoje nego jedno tijelo. Stoga, ono što je Bog združio neka čovjek ne rastavlja". Brak se, u svjetlu Božje Objave, doista otkriva kao "napravljen u Raju". Tako je i njegov nerazrješivi karakter, koji se također odnosi i na one koji nisu kršćani zbog toga je što je Božja namjera bila upravo takva od Početka, osnova zajedničkog dobra supružnika, a onda i obitelji i društva u cjelini. Bog govori ovim novostvorenim bićima blagoslivljajući ih: "Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite" (Post 1,28). Roditeljstvo koje izlazi iz očinstva i majčinstva muža i žene stvorenih za zajedništvo daje život obiteljskom zajedništvu. Stoga, obitelj kao zajednica osoba čini prvo društvo. Povijest bilježi da narodi napreduju onoliko koliko cijene i štite najstariju naravnu instituciju. Nasuprot tome, napasti taj nerazrješivi, isključivi karakter braka kao mjesta stvaranja novog života, znači napasti samo srce civilizacije. Za vrijeme nedavnog posjeta Sjedinjenim Državama, Sveti je Otac primijetio da je moderno društvo u opasnosti gubljenja svoje duše.

Osobna dimenzija

Kao stvorenje svaka osoba ujedno je i dar, plod slobodnog čina Božanske ljubavi. U ovoj iskonskoj istini nalazi se osnova i izvor ljudskog dostojanstva. Stvoren na sliku Božju koji je Ljubav, svaka osoba shvaća svoj poziv kroz i u relaciji s drugom osobom, a sve to prema obrascu Trojedinog Boga, živog jedinstva u zajedništvu osoba Oca, Sina i Duha Svetoga. Biti stvoren na sliku Trojedinog Boga određuje naš poziv da se potpuno predamo Bogu, Ljubavi u uzvrat za nezasluženu ljubav.

Povijest bilježi da narodi napreduju onoliko koliko cijene i štite najstariju naravnu instituciju. Nasuprot tome, napasti taj nerazrješivi, isključivi karakter braka kao mjesta stvaranja novog života, znači napasti samo srce civilizacije.

A Bogu se predajemo predajući se Kristu. Jedino u njemu ljudska bića imaju snagu živjeti zapovijed uzajamne ljubavi koja je određena od Boga "U Početku". Pokazujući čovjeku svoje čovještvo, nasljedovanje Krista je način na koji se oblikuje osobni i zajednički identitet. U njemu vidimo da od Ljubavi vučemo naše porijeklo, naš neprestani poziv i naš cilj na nebesima.

Dimenzija poziva

Kada se dogodi takva vrst potpunog predanja kao što se događa u braku započinje veliki put izgradnje zajednice. Sa stvaranjem muškarca i žene na sliku Božju koji u Kristu bivaju obnovljeni i izliječeni i njihovim združivanjem u sakramentu braka možemo doživjeti opipljiv dio Rajskog života. Kroz "Ja-Ti" supružnika možemo letimice vidjeti neopisivo vječni "Ja-Ti" u Božjem zajedništvu.

Kao prvobitni izvor života, muškarac i žena sudjeluju na Božjoj djelatnosti stvaranja kad rađaju djecu. Ostajući otvoreni za dar novog života supružnici štuju prisutnost Boga u njihovom braku – posebno Oca "od koga je ime svakom očinstvu na nebu i na zemlji" (Ef 3, 14-15). Stoga naše porodično stablo ima korijen u vječnom Božjem očinstvu. Novi život treba uvijek dočekati kao opipljivo utjelovljenje beskrajne Božje ljubavi. U daru i tajni svakog djeteta održava se Božja vječnost jer kad Bog daje život daje ga zauvijek.

Društvena dimenzija

Kao najstarija od svih naravnih institucija, obitelj je prva životna stanica društva i njegovo temeljno jezgro. Ona, kao sastavni dio početnog Božjeg plana, postoji prije države ili bilo koje druge zajednice. I kao takva posjeduje sebi vlastita, nepovrediva, prava i odgovornosti. Stoga država mora poštivati zakonsku neovisnost obitelji i suzdržavati se od uplitanja u njen nutarnji život. Ovo načelo "supsidijarnosti" znači da država ne smije obiteljima uzeti one zadaće koje one mogu uspješno obavljati same ili u slobodnom udruživanju.

Drugo načelo od primarne važnosti u zaštiti obitelji jest poticati solidarnost odnosno međusobnu brigu, pomaganje i suradnju među obiteljima. Solidarnost u osobnom, društvenom, ekonomskom i kulturnom pogledu jača tu malu, krhku demokraciju u samom srcu društva.

To čini na način da omogućava konkretnu obrazovnu infrastrukturu obiteljima koje se udružuju radi osobnog i zajedničkog dobra. Ovu ideju razradio(izrekao) je u svojoj poruci za Svjetski dan mira 1994 godine Ivan Pavao II govoreći da je "Obitelj temelj mira sveukupne ljudske obitelji". Ova dva "obiteljska principa" čine temelj svakog međuobiteljskog udruženja.

Naše porodično stablo ima korijen u vječnom Božjem očinstvu.

Duhovnost

Ova dva komplementarna načela koja iznutra oblikuju obitelj oblikujući pri tom i njezinu duhovnost neodvojivo su povezana sa Presvetim Trojstvom i Utjelovljenjem. U kulturi zasnovanoj na materijalizmu i uvjerenju da osoba vrijedi onoliko koliko zarađuje i ima, Presveto Trojstvo, naprotiv, daje model biti-u-zajednici kao model ljudskog življenja. Ovaj etos koji izlazi iz zajedništva stvara atmosferu u obitelji temeljenu na sudjelovanju nasuprot otuđenju koje izlazi iz individualizma. Međusobna ljubav po primjeru Presvetog Trojstva se onda odražava u svakom

duhovnom ili tjelesnom pokretu. Na ovaj način zajedništvo u obitelji postaje ponuđena žrtva Bogu kao konkretan oblik bogoštovlja. Tako se obitelj poziva da postane svetište, to jest kuća molitve, kao što nas sv. Pavao podsjeća u poslanici Efežanima: "Budite dakle nasljedovatelji Božji kao djeca ljubljena i hodite u ljubavi kao što je Krist ljubio vas i sebe predao za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodan miris. Takvo međusobno saobraćanje između obitelji nije samo konkretan znak, djeci posebno, da su veze zasnovane na služenju drugima, nego i sačinjavaju narav braka kao sakramenta: plodonosno svjedočiti Boga koji je ljubav.

Današnji međusobni i međugeneracijski (unutrašnjo)obiteljski sukobi proistječu iz nedostatka osjećaja za međusobne razlike. Pogledamo li, naprotiv, unutrašnje odnose među osobama Presvetog Trojstva svjedoci smo obitelji koja živi u zajedništvu i međusobnom darivanju. Tri Božanske Osobe a opet Jedan Bog, Trojstvo nas uči tajni kako različite osobe mogu činiti jedinstvo: jedinstvo u ljubavi. Stvorena na Trojstvenu sliku obitelj je pozvana da živi Trojstveno, postajući jedno, a pritom ne gubeći individualni identitet svake osobe. Ova Trojstvena ljubav jedinstva kroz različitost je prije svega velikodušna, pokazujući pritom nešto od one prelijevajuće ljubavi Oca koji ne drži svoga Sina na nebesima nego ga šalje u svijet među nas.

Takvo duhovno zajedništvo, zasnovano na Presvetom Trojstvu, jest nešto što supružnici i djeca mogu samo potpuno naučiti od Krista. On daje prvorazredan primjer kako suosjećati sa bližnjim, to jest, s osobom koja ti je najbliža. Kroz svoje utjelovljenje Krist se ujedinio sa iskustvom svake osobe, posebice iskustvom patnje. Kao što nas sv. Pavao podsjeća, "nosite bremena jedni drugima da tako ispunite zakon Kristov" (Gal 6,2).

Struktura Kristolike ljubavi je četverostruka: ljubiti drugoga kao samog sebe; voljeti svakog; biti onaj koji će prvi voljeti, opraštati i moliti; i, na kraju, biti onaj drugi stavljajući se na mjesto drugoga. Nasuprot poplavi samoobrambenih "terapija" koje su osnova većine modernih psihologija u Evanđelju nalazimo Kristovo potpuno samopredanje.

Pranje nogu na Posljednjoj večeri snažno pokazuje ovu zajedničku duhovnost. Umjesto da se ide sam preko Isusa k Ocu, ide se s drugim preko Isus k Ocu. Kao što ljubljeni učenik Ivan primjećuje: "Po ovom smo upoznali Ljubav: on je za nas položio život svoj. I mi smo dužni živote položiti za braću" (1 Iv 3,16). Ali je, prije svega, Kristova zapovijed "ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio" onaj ujedinjujući element u obiteljskom odnosu, u stvari u svakom odnosu. Struktura Kristolike ljubavi je četverostruka: ljubiti drugoga kao samog sebe; voljeti svakog; biti onaj koji će prvi voljeti, opraštati i moliti; i, na kraju, biti onaj drugi stavljajući se na mjesto drugoga. Nasuprot poplavi samoobrambenih "terapija" koje su osnova većine modernih psihologija u Evanđelju nalazimo Kristovo potpuno samopredanje. Upravo ovo međusobno podvrgavanje iz štovanja prema primjeru Kristovu čini brak u Kristu "velikim misterijem" očitovanja Božje ljubavi (Ef 5,21).

Drugo područje usko povezano sa stvaranjem jest činjenica obveze rada kao praktičnog načina skrbljenja za one koji su nam povjereni (Post 3,19). Na primjeru Presvetog Trojstva možemo govoriti o ekonomiji zasnovanoj na zajedništvu, koja zahvaljujući međusobnom dijeljenju talenata, vremena i materijalnih dobara obogaćuje jedan drugog. Drvodjelja Krist svojim radom postaje jedno sa svim radnicima pa kroz solidarnost pokreta koji nosi obiteljske vrijednosti može se također mnogo pridonijeti u olakšanju i umanjivanju poniženja nezaposlenosti.

Preveo: Vicko Vitasović ■

"Muško i žensko stvori ih"

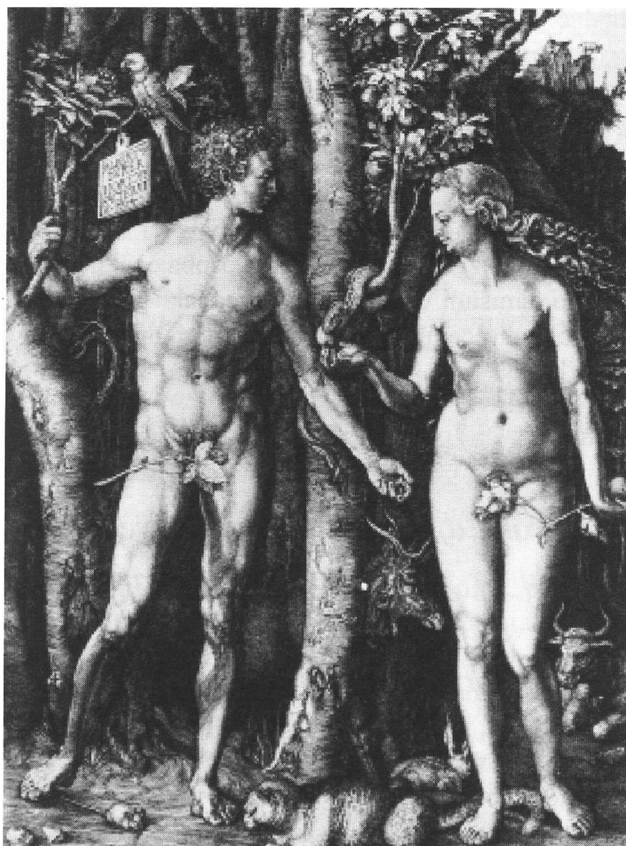
Na temelju bogate riznice kateheza pape IVANA PAVLA II. o bračnoj ljubavi, sabranih pod gornjim naslovom za naš list piše don ***LOVRE ŠOLA****.*

Bog je čovjeku dao tijelo koje je spolno određeno. Svatko se naime rađa kao muškarac ili kao žena. Spolnost je, dakle, bitna, konstitutivna sastavnica ljudske osobe. Ta činjenica nas potiče da razmišljamo o Božjem planu o ljudskoj spolnosti: Što je Bog htio kad je stvorio čovjeka kao muškarca ili kao ženu? Već prve stranice Biblije govore nam o spolnoj razlici kao o nečemu što je dobro. "Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on." kaže knjiga Postanka (Post 2,18). Zato Bog stvara čovjeku pomoć – ženu i on klikće od radosti i kaže: "Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega" (Post 2, 23). Adam uočava da je žena njemu pomoć koja pridonosi njegovoj sreći, njegovom ispunjenju. To znači da spolna razlika treba biti čovjeku i ženi pomoć u ostvarenju Božjeg promisla, u ostvarenju istine o sebi. To stanje Adamove sreće zbog prisustva žene i obrnuto trajalo je do sve do prvoga grijeha. A onda, nakon prvog grijeha "nešto" se u tome odnosu promijenilo, "nešto" se poremetilo. Čitamo nadalje u knjizi Postanka kako u rajskom vrtu čovjek i žena bijahu bez odjeće i ne osjećahu stida, no čim sagriješiše, spoznaše da su goli te pokriše svoje tijelo odjećom (Usp. Post 3, 7). Ovaj naoko jednostavan događaj pokrivanja tijela odjećom veoma je bogat sadržajem i otkriva veoma mnogo o istini ljudske spolnosti i Božjem naumu o njoj. Muškarac i žena pokrivaju svoje tijelo odjećom jer osjećaju stid pred pogledom drugoga. Možemo se upitati: Što se to dogodilo da prije nisu osjećali stida pred pogledom drugoga, a sada osjećaju? Ili pak, možemo se upitati: kakav je taj pogled bio prije grijeha te nije izazivao potrebu da se od takva pogleda skriva svoje tijelo, a kakav je taj pogled nakon grijeha da od njega treba skrivati svoje tijelo? Jedno je sigurno: nešto se skriva iz straha da ne bude zloupotrebljeno. Kada ne bi postojao strah od zloupotrebe ne bi trebalo ništa ni skrivati. To znači da taj prvi pogled prije grijeha nije zloupotrebljavao tuđe tijelo. Taj pogled je bio u skladu s Božjim promislom o ljudskom tijelu.

Zaručnička dimenzija ljudske osobe kao poziv na darivanje

Ljudsko tijelo u svojoj spolnosti govori da je stvoreno za drugoga, da nije stvoreno za sebe. Papa Ivan Pavao II. to zove zaručničkom dimenzijom ljudskog tijela. To, dakle, biti stvoreno za drugoga u Božjem naumu znači biti stvoreno kao dar drugome jer je čitavo stvaranje prikazano i jest dar Boga čovjeku, a i samo stvaranje žene prikazano je kao dar čovjeku nad kojim se on najviše raduje. Čovjek je, dakle, u svojoj spolnoj različitosti stvoren kao dar drugome spolno različitom od sebe. Žena je stvorena kao dar mužu i muž kao dar ženi. Ispravan odnos muža i žene, odnos dviju osoba, jest, dakle, odnos darivanja drugome i primanja drugoga

Od temeljne važnosti za bračni sklad shvatiti sebe i svoje tijelo kao dar bračnome drugu a isto tako cijeniti i s velikim poštovanjem i ljubavlju primiti drugoga kao dar.

Albrecht Dürer: Adam i Eva

kao dar. U tome odnosu međusobnog darivanja i primanja jedno drugome postaju pomoć i pridonose rastu osobe jer se osoba može ostvariti jedino u iskrenom daru same sebe. Ne samo biti darivana drugome pridonosi rastu, ostvarenju ljudske osobe, nego, također, i biti primljena kao dar a to znači biti pronađena u drugome. Zato je od temeljne važnosti za bračni sklad shvatiti sebe i svoje tijelo kao dar bračnome drugu a isto tako cijeniti i s velikim poštovanjem i ljubavlju primiti drugoga kao dar. Osoba koja uoči da se cijeni i poštuje njen dar potaknuta je na još veće darivanje. Za ravnotežu i ostvarenje svake osobe od izuzetne je važnosti bas ovo: biti primljena kao dar, a to znaci da je pružena ljubav razumljena, shvaćena i uzvraćena od strane druge osobe. Požudni pogled remeti taj odnos darivanja i primanja. Požudni pogled i požudni odnos ne gleda u drugome osobu koju treba ljubiti radi nje same jer je Bog tako ljubi. Čovjek je, naime, jedino stvorenje koje Bog ljubi radi njega samoga a sve drugo ljubi i stvara radi čovjeka. Ovdje leži veliko dostojanstvo ljudske osobe i jedini ispravan odnos prema toj osobi jest odnos ljubavi to jest darivanja sebe drugoj osobi. Požudni pogled i požudni odnos ne gleda, dakle, u drugome osobu kojoj se treba darovati, nego gleda predmet, objekt, sredstvo za zadovoljenje vlastite požude. Osobu se ne može voljeti kao sredstvo za neki drugi cilj, za neku drugu svrhu. Svaka osoba teži za tim da bude ljubljena, shvaćena u svoj punini vlastite osobnosti, teži da bude darovana u ljubavi i da primi drugoga na dar i osoba osjeća strah pred tim da bude svedena i promatrana kao predmet ili sredstvo. Pred tim požudnim pogledom koji osobu svodi na predmet, na sredstvo i na taj način ju zloupotrebljava javlja se osjećaj stida, osjećaj straha pred kojim se pokriva vlastito tijelo.

Kad govorimo o darivanju koje se temelji na spolnoj različitosti ne radi se samo o darivanju i primanju na dar tek samo tijela, nego pak čitave osobe, jer je tijelo neodvojivo od osobe, tijelo je izričaj osobe, tijelo je osoba i zato sve sto se tiče tijela, tiče se i osobe. A osoba se ne može darovati djelomično, na određeno vrijeme, sad jednoj a sad drugoj osobi. Ona se dariva potpuno, za cijeli život, i to u osobnom odnosu dviju osoba gdje je zagarantiran odnos darivanja i primanja na dar. Dostojanstvo ljudske osobe zahtijeva da ju se ljubi i to za čitav život i samo nju, a upravo taj odnos zove se brak koji je kao i sam čovjek i sve stvorenje u Božjem naumu stvoren u Kristu, po Kristu i za Krista. Brak je realno sudjelovanje u Kristovoj ljubavi prema Crkvi i svaki detalj bračne ljubavi supružnika koji žive u Božjoj milosti, čin je Kristove ljubavi prema toj osobi i čin je ljubavi prema Kristu osobe koja ljubi. Odavde neobično i uzvišeno shvaćanje bračne tjelesne ljubavi kao čina koji sudjeluje u ljubavi Kristovoj prema Crkvi i ljubavi Crkve prema Kristu. Zaista biva smiješnim napadati Crkvu zbog, tobože, negativnog stava prema seksualnosti kad ta ista, ispravno življena, baš za Crkvu ima eminentnu vrijednost. Iz svega iznesenog jasno se vidi da se vlastito tijelo može darovati i otkriti jedino

Biva smiješnim napadati Crkvu zbog, tobože, negativnog stava prema seksualnosti kad ta ista, ispravno življena, baš za Crkvu ima eminentnu vrijednost.

Dostojanstvo ljudske osobe zahtijeva da ju se ljubi i to za čitav život i samo nju, a upravo taj odnos zove se brak koji je kao i sam čovjek i sve stvorenje u Božjem naumu stvoren u Kristu, po Kristu i za Krista.

pogledu ljubljene osobe u braku jer je u tom slučaju stid pobijeđen osjećajem međusobnog povjerenja da se osoba osobi dariva i prima na dar i tako neće biti zloupotrebljena i tretirana kao predmet. Iz iznesenog je, također, jasno da se razgolićeno ljudsko tijelo ne može prikazivati na filmu ili fotografijama ili ostalim umjetničkim tehnikama gdje se tretira kao predmet ulazeći u neosoban odnos s mnogima. To posebice vrijedi za one fotografije, filmove i umjetničke tehnike koje potenciraju požudne poglede i rađeni su s tom nakanom. Ista logika vrijedi i za način odijevanja koji danas, na žalost, otkriva vlastito tijelo pogledima mnogih rušeći tako osobni odnos darivanja i primanja na dar koji se mora odvijati između dviju osoba u ljubavi združenih u braku. Izložiti svoje tijelo pogledu drugoga koji nije bračni drug znači iznevjeriti potpunost darivanja i znaci svesti svoju osobu na predmet.

Još je jedna činjenica veoma bitna kad razmišljamo o odnosu darivanje – primanje na dar a ta je: vladanje nad grešnom požudom koju baštinimo od naših praroditelja. Krist nam je svojom pobjedom na Krizu dao milost, dao svoga Duha koji nas potiče na djela duha i koji u nama kroti tjelesnu požudu. Kao Kristovi vjernici moramo, također, surađivati s Duhom Božjim da u suradnji s njime mognemo vladati sobom, mognemo živjeti krepost čistoće. Duh je jači od tijela i onima koji surađuju s Duhom Božjim pobjeda je zagarantirana. Življenje čistoće, vladanje nad vlastitom požudom jest kamen temeljac istinskog odnosa darivanja i primanja na dar dvaju osoba. Onaj tko sobom ne vlada taj sebe ne može darovati jer ne može se darovati ono nad čim se ne vlada. Onaj tko sobom ne vlada taj u drugome nužno gleda predmet vlastite požude. Zbog toga je od temeljne važnosti upravo krepost čistoće prije braka kao temelj i garancija budućeg odnosa međusobnog darivanja u braku. Tamo gdje nema vladanja nad sobom, nema ni ljubavi jer ljubav je bitno darivanje. Stoga je čistoća temelj ljubavi i samo življenje čistoće pridonosi rastu ljubavi. Ovdje leži i temelj bračne čistoće koja treba slijediti logiku darivanja i primanja na dar osoba koje sobom znaju vladati jer samo to jača bračnu ljubav, jer samo takav odnos sluzi izgradnji i ostvarenju osoba onako kako je Bog to zamislio. Vladanje sobom jednako tako je temelj čistoće posvećenih osoba kao uvjet potpunog darivanja sebe Bogu.

Brak i djevičanstvo su tako veoma bliski jer žive istom logikom darivanja sebe drugome, s tom razlikom što se u braku osoba daruje Bogu posredno preko ljubavi prema bračnom drugu a u djevičanstvu Mu se pak daruje neposredno.

I brak i celibat temelje se na zaručničkoj dimenziji ljudske osobe

Življenje potpune čistoće u celibatu samo potvrđuje da je Bog onaj koji sve ispunja i da može zadovoljiti sve težnje ljudskog srca. Brak i djevičanstvo su tako veoma bliski jer žive istom logikom darivanja sebe drugome, s tom razlikom što se u braku osoba daruje Bogu posredno preko ljubavi prema bračnom drugu a u djevičanstvu Mu se pak daruje neposredno. I u jednom i u drugom slučaju ostvaruje se zaručnička dimenzija tijela, prema tome zaručnička dimenzija ljudske osobe, i baš ta dimenzija govori da smo stvoreni za drugoga, da nismo sami za sebe, da nismo sebi dostatni nego da se moramo darovati da bismo se ostvarili. Potpuno darivanje sebe u celibatu, kao anticipacija konačnog ispunjenja zaručničke dimenzije tijela u slavi, gdje se ostvaruje najpotpunije zajedništvo osoba u ljubavi, zajedništvo s Bogom, daje konačni horizont i bračnom darivanju, dok bračno darivanje, ostvarujući zaručničku dimenziju ljudskog tijela, sa svoje strane upućuje i teži prema konačnoj istini i ostvarenju ljudske osobe gdje će se ona potpuno darovati Bogu u vječnome životu. ■

Vrijednosti estetsko–likovnog odgoja u obitelji

*Poznata je misao da je ispravan i dobar odgoj najteže umijeće. U odgoju prvo i nezamjenjivo mjesto pripada roditeljima. Crkva je u odgoju svoje djece kroz cijelu svoju povijest upravo umjetnosti kao sredstvu za navještaj vjere posvećivala izuzetnu pažnju. Svijet u kojem živimo zapravo je svijet bujice slika. Baš stoga danas uloga kršćanskih roditelja u odgoju njihove djece na području umjetničkog i estetskog nije nimalo laka ali je od goleme važnosti. O vrijednosti estetsko-likovnog odgoja u obitelji piše **mr. DUBRAVKA KUŠČEVIĆ**.*

Obitelj je osnovna društvena jedinica, primarna životna zajednica s odgojnim potencijalom koji ne mogu nadomjestiti nikakve druge zajednice, bitna jezgra za život svakog društva koja zbližava bića u najdublji sklad ljubavi.

Stvaranje i održavanje života u atmosferi povjerljivih emocionalnih veza, važna je i složena zadaća obitelji u kojoj su ujedinjene mnoge specifične funkcije kao što su izgrađivanje moralnih vrijednosti, formiranje vjerskih uvjerenja i stavova, osiguravanje materijalne egzi-stencije odnosno racionalno gospodarenje sredstvima za život, njegovanje domoljubnih osjećaja, očuvanje kulturnog i razvijanje društvenog života te odgoj djece.

Obitelj je najjači čimbenik oblikovanja ličnosti i najbolja sredina za razvitak i odgajanje djeteta gdje se u intimnoj atmosferi stječu prva osjetilna zapažanja, gdje se razvijaju predodžbe o životu i svijetu, harmoniziraju odnosi u procesu socijalizacije i prihvaćaju prvi vrijednosni kriteriji u suptilnom odgojnom procesu.

Odgoj djece važan je zahtjev koji obitelj mora ostvariti u složenom i zahtjevnom području svoga djelovanja jer proces oblikovanja čovjeka bitan je uvjet održavanja i razvitka ljudske zajednice na temelju svjesne i planske djelatnosti koja bi trebala imati svoj cilj, sadržaj, organizacijske oblike, metode i zadatke.

Zadaci odgoja pa tako i odgoja u obitelji očituju se u postavljanju fundamentalnih odgojnih vrijednosti iz područja intelektualnog, moralnog, tjelesnog, radnog i estetskog odgoja.

Estetski odgoj u području izgrađivanja osobnosti mora biti povezan s ostalim odgojnim područjima u integralnu cjelinu i težiti istom cilju – skladno razvijenoj osobnosti.

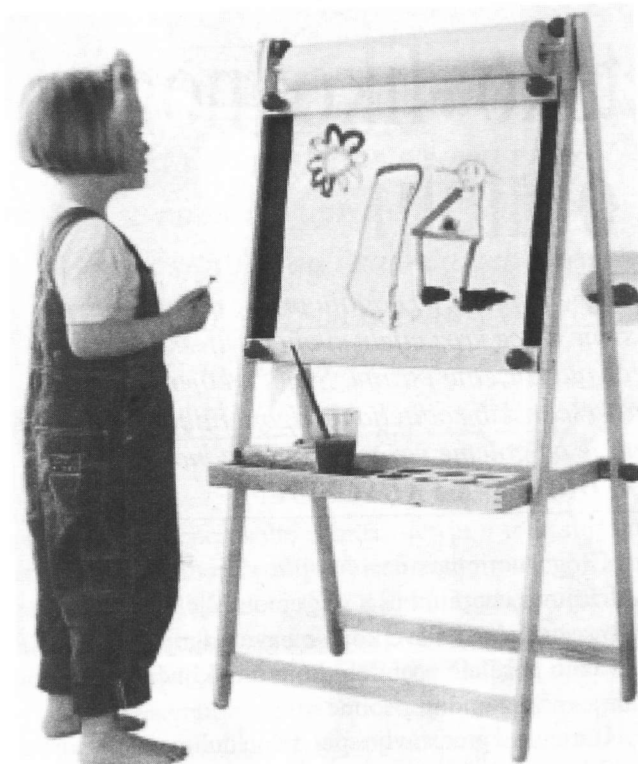
Uloga umjetnosti sa svojim vrijednim estetskim sadržajima neupitna je u odgojnom djelovanju i ima važno značenje za sve koji se bave odgojem djece što je važno posebno u obitelji koja ima ključno mjesto u zahtjevnoj izgradnji osobnosti.

Umjetnost predstavlja specifičnu duhovnu djelatnost čovjeka, posebnu vrstu spoznaje i vrijednu vrstu ljudske komunikacije koja stvara veze između individualnog i društvenog, materijalnog i duhovnog te prenosi iskustva i znanja čovječanstva na sasvim osobit i elokventan način.

O vrijednosti estetskog odgoja u procesu oblikovanja osobe još veoma davno govorio je Platon naglašavajući ideju o unutrašnjoj harmoniji i estetsko odgajanje smatrao je prijeko potrebnim za razvoj slobodnog čovjeka.

I Aristotel ponavlja istu misao smatrajući kako jedino slobodan čovjek ima sposobnost razlikovati lijepo od ružnog u prirodi i u umjetnosti i kako jedino takav čovjek zna uživati u ljepoti.

Estetski odgoj u području izgrađivanja osobnosti mora biti povezan s ostalim odgojnim područjima u integralnu cjelinu i težiti istom cilju – skladno razvijenoj osobnosti.

Premda je u antici imao istaknuto mjesto i srednji vijek na svoj način u korelaciji s moralnim odgojem ostavlja prostora estetskom odgoju dok humanizam i renesansa uz polet svih vrsta umjetnosti estetskom odgoju pridaje posebnu važnost.

Teoriju estetskog odgoja obogatili su neohumanisti i klasicisti u Njemačkoj krajem 18. stoljeća smatrajući kako estetski odgoj treba postati nova osnova opće kulture i odgoja, jer je on podloga za razvijanje svih ljudskih kvaliteta.

Estetski odgoj danas, podržan rezultatima dječje psihologije i novim teorijama umjetnosti postaje važno načelo nastavnog i cjelokupnog odgojnog rada.

Umjetnost postaje dio opće kulture, a estetski odgoj sastavni, nezaobilazni dio odgojnog djelovanja što je sasvim razumljivo jer dodir s umjetnošću pokreće emotivni život čovjeka, pobuđuje maštu i interes, zaokuplja misli, razvija percipiranje, pamćenje, volju i potiče na stvaranje.

Oplemenjujuća moć umjetnosti znatno pridonosi uključivanju osobe u kulturne i socijalne tokove vremena i prostora u kojem živi i stoga bi u obiteljskom odgoju dijete bilo nužno poticati u pravcu kreiranja takvih uvjeta i situacija u kojima će razvijati svoje intelektualne, emocionalne, socijalne i druge potencijale na temelju umjetnosti u okviru estetskog odgoja.

Estetsko, lijepo, svojstvo je predmeta u prirodi, životu i umjetnosti koje se doživljava kao ugodna cjelina, sklad, struktura, kompozicija, oblik.

Takvo svojstvo karakterizira određene pojave, ali doživljavanje i uočavanje tih pojava ovisi o subjektu (djetetu) i njegovim sposobnostima da sam uoči postojanje estetskih obilježja i svojstava.

Nedostatkom odgoja kojim se razvijaju estetske sposobnosti teško je uočiti estetske vrijednosti i kvalitete poradi čega je potrebno osposobljavati djecu za brzo i lako uočavanje, doživljavanje, ostvarivanje i vrednovanje estetskog.

Četiri navedena bitna elementa ujedno su i glavni zadaci estetskog odgoja kojemu bi trebalo pokloniti više pažnje u obiteljskom odgoju.

Osposobljavanje za uočavanje lijepog, razvijanje svjesnosti za uočavanje sklada, ljepote oblika i boja, riječi i zvukova, pokreta i postupaka zadatak je estetskog odgoja koji uključuje racionalnu komponentu uz osjetilno percipiranje i razvoj misaonih sposobnosti.

Doživljavanje estetskog zadovoljava emocionalnu komponentu estetskog odgoja gdje se unutar subjektivnog doživljaja izazivaju osjećaji radosti, divljenja, pijeteta, tuge itd. i uz pomoć snažnih emocija bogati osjećajni život djeteta i razvija smisao za estetske vrednote.

Shvaćanje i doživljavanje estetskih vrijednosti otvara potencijalne mogućnosti za određeno osobno motiviranje u stvaralačkim i estetskim pokušajima.

Kreativnim uključivanjem djece u uspješno organiziranim aktivnostima, razvijaju se njihova umijeća i navike estetskog izražavanja te stvaralačke sposobnosti estetskog oblikovanja koje će neke možda

---

Nedostatkom odgoja kojim se razvijaju estetske sposobnosti teško je uočiti estetske vrijednosti i kvalitete poradi čega je potrebno osposobljavati djecu za brzo i lako uočavanje, doživljavanje, ostvarivanje i vrednovanje estetskog.

---

povesti u profesionalna područja umjetničkog izražavanja.

Prosuđivanje estetskih kvaliteta najsloženiji je zadatak estetskog odgoja.

Da bi nam estetske vrijednosti zračile svojom ljepotom i otkrile svoju puninu i prave vrijednosti potrebno je upoznati djecu s različitim vrstama umjetnosti, njihovim svojstvima i izražajnim mogućnostima te osposobiti djecu za interpretiranje estetskih obilježja pojedinih pojava u životu, prirodi i umjetnosti.

Uočavanje vrednota, njihovo kritičko prosuđivanje i izricanje sudova na temelju uočenih vrijednosnih kriterija omogućit će djeci razlikovanje ljepote od ružnoće, umjetnički vrijednog od bezvrijednog – kiča i šunda.

Ogroman fundus umjetničkih likovno–estetskih vrijednosti nalazi se u specifičnim okvirima likovne kulture, koja obuhvaća sve one materijalne i duhovne vrijednosti koje je čovječanstvo ostvarilo likovnim stvaralaštvom.

Likovna kultura ne podrazumijeva u sebi poznavanje isključivo likovne umjetnosti, jer je ona mnogo šira ljudska aktivnost s izrazito sociološkim karakteristikama koja obuhvaća najrazličitije vidove vizualnih komunikacija, likovnost u svakodnevnom životu od estetskog uređenja prostora do kvalitetnih međusobnih ljudskih komunikacija.

Kompleksnost daljnje analize funkcije likovnih umjetnosti odvele bi nas prema filozofskim i antropološkim osnovama umjetničke aktivnosti, a također i do socioloških i psiholoških aspekata ove problematike.

U dobrim roditeljskim odgojnim postupcima likovna umjetnost trebala bi imati povlašteno mjesto poradi svoje odgojne funkcije koja je neophodna jer oplemenjuje, obogaćuje i razvija osobnost, i tako pridonosi važnom cilju, razvoju estetskog odgoja.

Zbog raznovrsnih sadržaja koji se ostvaruju tijekom likovne aktivnosti estetski odgoj nalazi se u korelativnim vezama s intelektualnim, moralnim i radnim odgojem što stvara međuzavisnost između likovnog odgoja i odgoja uopće.

Na obogaćivanje, sazrijevanje i cjelovitost osobe koja se oblikuje odgojnim procesom vrlo blagotvorno djeluje učinak likovnih aktivnosti poradi uravnoteženog odnosa intelektualnih i emocionalnih sposobnosti.

Ove kvalitete osobnosti znatno pridonose razvoju uravnoteženog odnosa osobe prema vanjskom svijetu.

Moć obiteljskog odgojnog djelovanja na estetskom području ovisna je o kulturnoj razini estetske kulture roditelja, dijete koje ima veći poticaj i bolje okruženje sigurno će se bolje razvijati u estetskom smislu.

Kako bi estetski odgoj pronašao svoje osmišljeno mjesto u uvjetima obiteljskog života, roditelje je važno upoznati s raznolikom odgojnom funkcijom likovnih sadržaja koji svojom širinom djelovanja razbuđuju unutrašnje snage djece te pridonose kultiviranju svijesti i povoljno djeluju na razvoj osobe u širem smislu.

Potičući likovne aktivnosti kod djece roditelji bi trebali biti svjesni kako se u tom procesu kod djece angažira i razvija niz psihičkih funkcija i sposobnosti koje su važne za opći razvoj osobnosti kao što su: razvijanje sposobnosti vizualne percepcije, pamćenja s naglaskom na vizualnom pamćenju, prostornog mišljenja i kritičkog prosuđivanja.

Bez obzira je li riječ o crtanju, slikanju ili modeliranju kod takvih aktivnosti kod djece je uključena mašta, emocije, intencionalna pažnja, motivacija, planiranje, kreativno mišljenje, a također kod likovnog djelovanja razvija se i tehnička spretnost te motorička osjetljivost djece.

Upoznavanje djece s najznačajnijim umjetničkim djelima nastalim na tlu Hrvatske potiče kod djece afirmaciju nacionalnog identiteta, dok upoznavanje likovno– umjetničke produkcije drugih naroda osposobljava djecu da poštuju i razumiju ljude koji pripadaju drugačijim kulturnim i etničkim skupinama

---

Konstelacijom svih navedenih čimbenika stvara se jedan dinamičan proces koji omogućava nastajanje likovnog djela s duboko proživljenim i vrlo iskrenim individualnim dječjim obilježjima.

Realizacijom likovnih ideja kod djece se aktiviraju i mnoge voljne i karakterne osobine bitne za kasniji život svakog djeteta kao što su upornost, samostalnost, dosljednost, inicijativnost, iskrenost, točnost, organiziranost u radu, tolerantnost, kritičnost.

Kada roditelji svojoj djeci daju mogućnost da bojom, linijom ili volumenom izraze svoje misli i osjećaje izvanredno potiču i razvijaju oblikovno i kreativno mišljenje povoljno akcentirajući razvoj autonomnosti i

individualnosti djece.

Dobro odabrana i kvalitetna djela likovnih umjetnosti razvijaju sposobnost i sklonost djece prema likovnom stvaralaštvu.

Već zarana dijete osjeća i doživljava estetske vrijednosti, stoga mu je potrebno u obitelji omogućiti što direktniji i neposredniji kontakt u muzejima i galerijama s umjetničkim djelima hrvatske likovne i etnografske baštine te s kapitalnim djelima svjetske umjetnosti.

Upoznavanje djece s najznačajnijim umjetničkim djelima nastalim na tlu Hrvatske potiče kod djece afirmaciju nacionalnog identiteta, dok upoznavanje likovno– umjetničke produkcije drugih naroda osposobljava djecu da poštuju i razumiju ljude koji pripadaju drugačijim kulturnim i etničkim skupinama.

Doticaj djece s originalima i reprodukcijama kiparskih, slikarskih, grafičkih i arhitektonskih djela, upoznavanje s likovno oblikovanim predmetima svakodnevne uporabe, te kvalitetnim slikovnicama i ilustracijama za djecu već u predškolskoj dobi trebala bi biti izvrsna osnova za pravilan razvoj likovno–estetskih doživljaja i podizanja razine senzibilnosti za likovnu umjetnost.

Očuvanje kulturne i prirodne baštine te poticanje djece na aktivno stvaralačko sudjelovanje u kulturnom i umjetničkom životu sredine također nalaze svoj odgovarajući odraz u odgojnim sadržajima s temom umjetnosti.

Također i aktivno estetsko interdisciplinarno unapređivanje prostora i okoline govori o jasnoj odgojnoj usmjerenosti umjetničkih sadržaja koji pridonose kvaliteti razvoja pojedinca i društva.

U obiteljskom odgoju roditelji bi trebali biti svjesni kako sadržaji likovne umjetnosti s kvalitetnim estetskim obilježjima svojom kompleksnošću i djelovanjem pridonose odgojnom efektu i znatno utječu na razvoj sposobne, svestrane, stvaralačke, čestite, marljive i uljuđene osobe koja će jednog dana postati sposobna zahvaliti Bogu na velikom daru umjetnosti. ■

Povijesni razvoj obitelji

*Vrijeme u kojem živimo preobiluje pokušajima da se tzv. "znanstvenim otkrićima" pozitivnih znanosti opravdaju degenerativne pojave pa i cijeli procesi u suvremenim društvima. Najčešće je riječ o teorijama koje počivaju na apriornim konstrukcijama i flagrantnim kontradikcijama koje u istinskom svijetu znanosti bivaju vrlo brzo razotkrivene i eliminirane. U članku koji slijedi, sveučilišni profesor **ALEKSANDAR GAHS** analizira jednu takvu teoriju koja je u svom materijalističko-evolucionističkom apriorizmu izravno udarila na instituciju obitelji. Članak čiji sadržaj i nakon pola stoljeća nije izgubio na znanstvenoj uvjerljivosti, uz zaista nužne lektorske zahvate, ostavljamo u jeziku i stilu u kojem je i napisan.*

U teoretskoj sociologiji ostalo je do danas glavno pitanje, kako je sasvim i razumljivo, pitanje, "početka" tj. koja je bila prva socijalna uredba; kakva je prva jedinica društvene organizacije, koja je pokrenula prve energije za vlastiti i opći kulturni napredak, i u kojoj su kao u pramatici morale biti sadržane također klice i svih kasnijih energija? Takva naime pramatica već mora sadržavati u sebi i neke vrednote koje imaju općenito značenje za ljudsku zajednicu i za opću kulturu.

Ova pitanja međutim spadaju u etnologiju, jer je ona, kako već izriče njezino ime, nauka o narodima ili, što je sasvim isto, opća kulturna povijest. A temeljni su stupovi kulture: gospodarstvo, socijalne uredbe i religija, pa je istraživanje njihovog povijesnog razvoja upravo zato i poglavita zadaća etnologije. Svi pak stari etnolozi i sociolozi gledali su prvu jedinicu društvene organizacije u individualnoj, tj., pojedinačnoj i monogamijskoj tj. jednobračnoj porodici, koja je za njih bila i polazna točka i trajni uzor cijelog socijalnog razvoja. Tako su još sudili Rousseau, Herder i sam Auguste Comte, osnivač sociologije, koji je umro godine 1857. Ali odmah iza smrti njegove, i to upravo od godine 1859. koja je veoma značajna za povijest etnologije, započelo je skroz oprečno naziranje, ispočetka još nejasno i nesigurno, a kasnije sve izrazitije. Tako se konačno iskristalizirao neki izgrađeni sustav, koji je pod konac prošloga stoljeća bio prihvaćen gotovo od većine etnologa i sociologa. To je naziranje postavilo na početak hordu, čopor kao klicu buduće države, unutar koje se je istom nakon dugog razvoja pojavila individualna porodica.

Na takvo je naziranje izravno utjecao tzv. evolucionizam, koji je iza godine 1852. (H. Spencer) i naročito iza godine 1859. i kao princip, i kao metoda počeo da prelazi iz biologije u etnologiju. Kao *princip* je tražio u ime nepotpune ljudske naravi, kakvu je evolucionizam pretpostavljao a priori kod primitivnih naroda, nužni i jednolični, ali ipak neprestano uzlazni razvoj, i to paralelno u svim elementima kulture, tj. istovremeno i jednako napredovanje i u gospodarstvu i u socijalnim uredbama i u religiji ili uopće u duhovnoj kulturi. Kao *metoda* htio je evolucionizam prema tome principu da izgradi kulturnu povijest primitivnih naroda, kod kojih se tražila potvrda za spomenutu sociološku teoriju. Kako naime primitivni narodi nemaju pisanih spomenika, to bi se kod njih relativna kronologija pojedinih kulturnih elemenata i cijelih kulturnih jedinica, tj. uopće što je starije i što opet mlađe, imalo određivati po subjektivnom ocjenjivanju unutrašnje vrijednosti samih kulturnih pojava. Sve dakle, što je surovije i brutalnije, mora da bude i starije. Nadalje svaki porast materijalne ili duhovne kulture i svaki savršeniji oblik pojedinog

Svi pak stari etnolozi i sociolozi gledali su prvu jedinicu društvene organizacije u individualnoj, tj., pojedinačnoj i monogamijskoj tj. jednobračnoj porodici, koja je za njih bila i polazna točka i trajni uzor cijelog socijalnog razvoja.

kulturnog elementa znači višu stepenicu kulture, a prema tome odmah i mlađu periodu razvoja.

Osim toga je kasnije na teoriju prioriteta horde pred individualnom familijom neizravno utjecao tzv. *etatizam*, nauka naime o apsolutnoj prevlasti države nad pojedincem i nad porodicom.

Evolucionističko–materijalistička teorija

Prve je temelje ovoj teoriji položio godine 1861. Bachofen svojim izvodima o matrijarhatu tj. o vrhovnoj vlasti majke u porodici kod nekih naroda. A potpuno je izgradio cijelu teoriju godine 1877. L. H. Morgan u svom djelu "Ancient Society" (Društvo starih vremena).

1. Cijeli bi dosadašnji kulturni razvoj imao tri glavne periode: divljaštvo, barbarstvo i civilizaciju. Prve se dvije periode raspadaju opet svaka na tri stupnja: niži, srednji i viši. A socijalni bi razvoj tekao kroz ukupnih šest stupnjeva prvih dviju perioda ovako:

a) Na "*nižem stupnju divljaštva*" bila bi samo horda, unutar koje bi vladao u pogledu bračnog odnosa *neograničeni promiskuitet* tj. potpuna sloboda takovog odnosa bez ikakvih stalnih veza i bez ikakvog ograničenja tako, da od ove slobode ne bi bili izuzeti niti roditelji i djeca niti braća i sestre. Morgan mora doduše priznati da nema nijednog etnološko–historijskog svjedočanstva za takvo stanje u rodu ljudskom. Ali on se izričito poziva na teoriju descendencije, i to one apsolutne, po kojoj bi cijeli čovjek, tj. ne samo u tjelesnom nego i u duševnom pogledu, potekao od životinje. Veli naime: "Priznavši jedanput porijeklo čovjeka od životinje postaje i priznanje ovoga prijelaza neizbježnim". Dakle neograničeni se promiskuitet na početku socijalnog razvoja naprosto pretpostavlja.

b) Na "srednjem stupnju divljaštva" ostala bi još uvijek samo horda, ali bi u njoj prvobitni neograničeni promiskuitet bio toliko ograničen, što se zabranjuje bračni odnos između roditelja i djece, odnosno uopće između pripadnika različitih generacija ili pokoljenja. To bi dakle bio promiskuitet unutar vertikalnih slojeva horde, ali ne više između njih. Morgan to zove "porodica krvnoga srodstva." Niti za takvo stanje nema nijednog direktnog etnološko–povijesnog svjedočanstva. Ali autor teorije hoće ga nadomjestiti zaključivanjem iz daljnjega razvoja porodice i iz tzv. klasifikatorskog sustava u Polineziji. Po tome se sistemu imenom "otac" nazivaju i sva njegova braća i bratići različitih koljena; imenom "mati" opet i sve njezine sestre i sestrične, imenom "brat" ili "sestra" također i sva djeca stričeva i tetkina itd. Zato Morgan pridjeljuje "srednjem stupnju divljaštva" mnoge Polinezijce, zatim Australce i konačno, prema pretpostavci jednoličnog kulturnog razvoja također predpovijesne narode paleolitika u smislu stare njemačke terminologije tj. narode starijega i srednjega kamenog doba.

c) Na "višem stupnju divljaštva" bio bi prvobitni promiskuitet još dalje ograničen time, što se zabranjuje bračni odnos također između braće i sestara, odnosno uopće unutar iste grupe čopora. Poradi toga bi se horda dijelila u dvije ili više grupa tako, da bi svi muškarci jedne grupe slobodno živjeli sa svim ženama druge grupe i obratno. To bi dakle bio promiskuitet između horizontalnih grupa horde, ali ne više unutar njih. Morgan to zove "porodica punalua" ili "skupni brak" (Gruppenehe). Niti za takovo stanje nema nijednog direktnog etnološko–povijesnog svjedočanstva. Ali, autor teorije poziva se na neke rudimentarne ostatke, na koje ću se još kasnije osvrnuti. Poradi ovakvih "rudimenata" pridjeljuje onda "višem stupnju divljaštva" sjeverozapadne Indijance u Sjev. Americi (Tlingit, Haida i dr.), a prema pretpostavci jednoličnog kulturnog razvoja također i predpovijesne narode neolitika ili mlađega kamenoga doba.

Prema teoriji bi dakle vladala na sva tri stupnja "divljaštva" poradi ovakvog ili onakvog promiskuiteta i potpuna poligamija, što znači i poliandrija, da naime svaka žena ima više muževa, i poliganija, da naime svaki muž imade više žena. Poradi toga bi opet otac djeteta uvijek bio neizvjestan, a izvjesna bi bila jedino mati: pater incertus, mater certa. Odatle bi po Morganu i nastalo "materinsko pravo" (Mutterfolge): za podrijetlo se naime i za nasljedstvo priznaje samo materinska linija, a iz toga bi se onda razvila i "materinska vlast" (Mutterrecht) ili matrijarhat.

Prema (toj) teoriji bi dakle vladala na sva tri stupnja "divljaštva" poradi ovakvog ili onakvog promiskuiteta i potpuna poligamija, što znači i poliandrija, da naime svaka žena ima više muževa, i poliganija, da naime svaki muž imade više žena.

d) Na "nižem stupnju barbarstva" formirao bi se početak individualne porodice, i to kao "sindazmička porodica" ili "brak na vrijeme". To bi imalo biti s obje strane lako razrješivo pojedinačno i privremeno sparivanje, i to na matrijarhatskom temelju. Morgan pridjeljuje ovome stupnju sjevero–američke Indijance istočno od rijeke Mississippi, naročito Irokeze, poradi njihovog izrazitog matrijarhata.

e) Na "srednjem stupnju barbarstva" utvrdila bi se definitivno individualna porodica, i to kao poliginijska velika porodica, ili zadruga na patrijarhatskom temelju. Takva se porodica nalazi kod Semita, Indogermana i, kako Morgan dodaje, "možda već i kod Turanaca" tj. kod Uralo–Altajaca, kod kojih je uistinu najčvršće izgrađena. Prema autoru teorije istom bi na ovome stupnju počelo privatno vlasništvo, a sve do tada bi vladao komunizam.

f) Napokon bi se na "višem stupnju barbarstva" tj. na prijelazu u civilizaciju iskristalizirala individualna monogamijska porodica. Ovamo bi spadali proto-povijesni narodi Evrope: Kelti, Germani i Grko–Itali. Ali Morgan dodaje: "Monogamija je samo za ženu, ali ne za muškarca. I ovu značajku imade ona još i danas ..."

Ovaj dodatak, kakogod se protivi činjenicama, tako je karakterističan za cijelu teoriju, za njezinu neobuzdanu težnju za sustavnošću.

2. Kako se naime već jasno vidi, ova je cijela teorija veoma sustavno konstruirana, te je morala biti za svakog materijalista i evolucionista upravo izvanredno zavodljiva. Pa još u doba kad je Ch. Darwin raspravljao o postanku vrsta, kad je Boucher de Perthes konačno utvrdio diluvijalnu autentičnost "kamenog oruđa paleolitika", kad je J. Lubbock pisao "o narodima bez (jezika i) religije", kad su iza bankrota Hegelovih

vratolomija učili A. Comte goli pozitivizam i Buchner grubi materijalizam, kad su materijalističkom industrijom i kapitalizmom potlačene i razdražene radničke mase tražile radikalnu izmjenu nesnosnoga stanja i bile sklone na "Izokretanje svih vrijednosti" "Umwertung aller Werte"! Zato su izloženu teoriju, kako je spomenuto, pod konac prošloga vijeka poprimili gotovo većina etnologa i sociologa.

Međutim kod pobližega promatranja, napose u ogledalu novijih i točnijih podataka etnologije, lingvistike i pretpovijesti, dolaze na javu takvi nedostaci u toj teoriji, da konačno od nje ostaje samo apriorna konstrukcija, koja sadržaje u sebi s metodičkoga gledišta očiti "circulus vitiosus" i s gledišta činjenica opet flagrantne kontradikcije. Zato je Morganova teorija odmah početkom ovoga stoljeća počela sve više gubiti terena, a danas nema nijednog ozbiljnog etnologa ili sociologa, koji bi je još prihvaćao. O svemu tome će se svaki moći uvjeriti iz daljnjega razlaganja, koje će također pokazati današnje i uopće definitivno rješenje pitanja, kakva je bila prva jedinica društvene organizacije.

Kritika Evolucionističko–materijalističke teorije

Morganova je teorija nastala u doba "puberteta" etnologije: u doba naime vrenja i nesređenosti, tapkanja i prvih pokušaja, da etnologija znanstveno obradi ogroman materijal, što ga je etnografija sve više nagomilavala sa svih strana. Osim toga, bila je u to doba pod tutorstvom sasvim tuđega i zato obijesnoga gospodara: etnologija, po svojoj naravi povijesna disciplina, dala se u to doba voditi od principa prirodoznanstvene metode, da isti uzroci pod istim uvjetima moraju proizvesti uvijek iste učinke. Tako je svjesno zanemarila, računati s poglavitim povijesnim faktorom što ga zovemo slobodnom i etičkom voljom čovjeka, i koji se faktor ne dade okovati fizičkim ili nužnim zakonima. Uopće je etnologija u ono doba zanemarila, računati s višim duševnim životom, kakav se uistinu očituje i kod najstarijih i kod najprimitivnijih naroda. Ovo pak primjenjivanje prirodoznanstvene metode na etnologiju kod starih etnologa opet je samo posljedica toga, što su apriorno i dogmatički prenijeli princip neograničenog i nužnog evolucionizma iz biologije na etnologiju tj. iz područja tjelesnih organizama i nužnog zbivanja na područje duševnih organizama i slobodnog zbivanja. A to je značilo, ne samo sve skupa pobrkati, nego povrh toga, još dati odmah na početku istraživanja glavnu ulogu apriornom i subjektivnom elementu. Konačno još treba uočiti, da su upravo oni narodi, koji su po sudu svih etnologa najstariji od svih poznatih naroda, u doba evolucionizma bili najslabije istraženi.

1. Svi se navedeni nedostaci očituju i u Morganovoj teoriji. Za nju je fatalan odmah njezin početak. Već je istaknuto, da su Morgan i njegovi pristaše morali priznati da za neograničeni promiskuitet nema uopće nikakvog etnološko–povijesnog svjedočanstva. Tako se cijeli "niži stupanj divljaštva" temelji na pukoj pretpostavci teorije descendencije, i to kao potpuno utvrđene ne samo u tjelesnom pogledu, što također još nije riješeno pitanje, nego i u duševnom pogledu, što je opet sasvim apriorna generalizacija. Isto vrijedi također za "srednji" i "viši stupanj divljaštva"; nema naime nijednog direktnog etnološko–povijesnog svjedočanstva niti za promiskuitet unutar vertikalnih slojeva horde niti za promiskuitet između horizontalnih grupa horde. To dakle znači: u širokom svijetu primitivnih naroda, koji

Kod pobližega promatranja, napose u ogledalu novijih i točnijih podataka etnologije, lingvistike i pretpovijesti, dolaze na javu takvi nedostaci u toj teoriji, da konačno od nje ostaje samo apriorna konstrukcija, koja sadržaje u sebi s metodičkoga gledišta očiti "circulus vitiosus".

su uistinu nosioci prehistorijskih i protohistorijskih kultura nema nijednoga koji bi prakticirao bilo koju vrst promiskuiteta.

Što više, premda mnogi narodi imaju izraziti matrijarhat, ipak nigdje ne postoji niti ona četvrta stepenica Morganove ljestvice, tzv. sindazmička porodica ili "brak na vrijeme" kao principijelno "privremeno sparivanje" i kao početak individualnog braka. Naprotiv, upravo se kod naroda sa strogim matrijarhatom gotovo redovito nalazi također stroga monagamija i čvrsta porodica. To naročito vrijedi za Khasi, Garo, Koč i druge narode iz austroazijske i tibetobirmanske familije u južnoj Aziji, koje su središte i izvor svih matrijarhatskih institucija. Tako npr. kod Koč ne samo da muž ne smije imati više žena ili uz ženu kakve priležnice, nego ako učini preljub mora

platiti tešku globu iz imetka svoje matere; ako pak njegova mati ne će platiti, bude preljubnik prodan kao rob. Značajan su primjer u tom pogledu osobito hamitski Tuarezi u Sahari u Africi. Oni su naime primili islam, koji je sigurno ne samo patrijarhatski orijentiran nego dopušta i široku poliginiju, a ipak je ostala kod njih stroga monogamija, i to poradi njihovog starog i jakog matrijarhata. Sami Tuarezi kažu: "Muž, koji bi imao u isto vrijeme dvije žene, navukao bi smrt na svoj šator!"– (Schmidt–Koppers, Voelker und Kulturen I. 267–269.).

To dakle konačno znači, da Morganova teorija niti za drugu, treću i četvrtu stepenicu nema nijednog direktnog svjedočanstva. Ali, tu on hoće da se posluži zaključivanjem iz tzv. klasifikatorskog sustava i nekih drugih "rudimenata", koje ćemo još kasnije navesti. Međutim takve pojave, koliko uopće sadrže u sebi ono, što Morgan traži, same po sebi ne mogu apsolutno nikako očitovati, treba li ih tumačiti kao rudimente promiskuiteta ili kao degeneraciju individualnog braka. Doskora će se vidjeti, da se upravo u Morganovoj manipulaciji s ovim pojavama krije očiti "circulus vitiosus" i da ona dovodi do flagrantnih kontradikcija s činjenicama. Ovdje treba samo to istaknuti, da je Morgan ove pojave tumačio isključivo u smislu rudimenata promiskuiteta jedino poradi one sasvim apriorne pretpostavke, kojoj je za volju uopće postavio svoj "niži stupanj divljaštva", premda po njegovom vlastitom priznanju za taj stupanj nema uopće nikakovog indicija. Dakle od šest stepenica razvojne ljestvice pune četiri tj. pune dvije trećine vise na apriornoj pretpostavci. To je svakako previše za bilo koju znanost, naročito za povijesnu, jer to znači prebaciti sve principe povijesne metode.

Ali ne samo to. Sve što su predpovijest, lingvistika i etnologija otkrile u najnovije doba, direktno je protiv Morganove pretpostavke i s općega kulturnoga gledišta i napose s gledišta socijalnih institucija.

Uopće naime, što su se u zadnje doba više množili indiciji, koji bi eventualno mogli da budu u prilog teorije descendencije za podrijetlo čovječjeg tijela od nižih organizama, to su se još više množili potpuni dokazi, da za čovječju dušu takovih genetičkih veza nikako nema. Naprotiv svuda, gdje god se našlo biće kojem se može pridati naziv "čovjek", taj čovjek očituje već potpuno i razvijene duhovne sposobnosti tako da proizvodi sve glavne elemente također, i duhovne kulture, naročito organiziranu zajednicu, jezik i religiju. Upravo u zadnje doba postaje sve veći jaz koji kod neandertalsko–australskih, piltdownsko–pigmejskih i eskimsko–samojedskih rasa zijeva između nekih relativno niskih i primitivnih oblika tjelesnih, s jedne strane, i duševnih sposobnosti koje se očituju u vezi s tim oblicima, s druge strane. Taj sudbonosni jaz puca do neslućene dubine i postaje naprosto nepremostivim nakon najnovijih otkrića o tzv. kineskom pračovjeku (Sinanthropus pekinensis); usprkos svoje uistinu izvanredno primitivne lubanje, koja je po svojim osobinama bliža tzv. "majmun–čovjeku" (Pithecanthropus erectus) nego Neandertalcu (Homo primigenius) tj. krapinskom pračovjeku (v. dotične isporedbe prof. B. Zarnika u "Prirodi", sv. XX:, 1930., str. 150. i 152 sa slikama i crtežima) – usprkos svega toga kineski je pračovjek ipak već imao potpuno

...nema naime nijednog direktnog etnološko–povijesnog svjedočanstva niti za promiskuitet unutar vertikalnih slojeva horde niti za promiskuitet između horizontalnih grupa horde.

razvijene duševne sposobnosti. Poznavao je naime uporabu vatre te izrađivao veoma brojno i različito oruđe i oružje iz kamena, kosti i roga; štoviše, iz nalaza njegovih kostiju dade se s velikom vjerojatnošću zaključiti, da je on imao također neke etičko–socijalne običaje, koji napadno podsjećaju na današnje Pigmejce Andamance i na jugoistočne Australce (pobliže o svemu v. "Anthropos", Bd XXVII, 1932. Heft 1–2). To je bjelodani dokaz, da bilo kakvo rješenje pitanja o podrijetlu čovječjega tijela još nikako ne znači rješenje pitanja o podrijetlu čovjeka kao takvoga. Potpuno naime razvijene duševne sposobnosti u vezi s tako različitim najprimitivnijim lubanjama očituju svoju unutarnju neovisnost od tjelesnih oblika i zato isključuju svaki postupni razvitak. A za našu temu slijedi još i to, da se za ljubav svojevoljne i činjenicama direktno protivne generalizacije teorije descendencije i za čovječju dušu ne mogu i ne smiju u historijskim pitanjima odbaciti svi principi historijske metode, kako je to učinio Morgan.

Međutim već sama lingvistika može kazati i nešto više protiv Morganove teorije. To je zanimljiva činjenica, na koju je uostalom djelomice upozorio već Condamine u 18. stoljeću. Potpuno su je razotkrili u našem stoljeću glasoviti lingvist W. Schmidt i psiholog W. Wundt. U naime daleko pretežnoj većini svih jezika uopće nalazi se isti korijen za riječi ne samo "mati" nego i "otac." Takav je korijen za riječ "otac": pa, ap, ta, at ili reduplikacije papa, appa; tata, atta; za riječ pak "mati": ma, am, na, an ili reduplikacije mama, amma, nana, anna. A iz toga opet slijedi, da su već u pradavno doba čovječanstva, u doba, zajedničkog središta i izvora daleko pretežne većine svih naroda uopće, bila dva lica, koja su se isticala u vezi s djetetom i kao takva bila poznata i zato dobila također vlastita imena. I kad je od tih dvaju lica jedno muško kao "otac," a drugo žensko kao "mati," onda ova važna lingvistička činjenica dokazuje, da je već u ono pradavno doba postojala također indvidualna porodica, i to: ili monogamijska ili barem poliginijska, tj. da su svakako bili poznati ne samo mati nego i otac.

Ali W. Wundt kao psiholog još dublje to utvrđuje. On konstatira, da svi navedeni korijeni za riječi "otac" i "mati" nisu ništa drugo nego dječje tepanje (Lall–Laute), izraženo čuvstvom. Iz ove pak konstatacije povlači Wundt ovaj zaključak. Dječje čuvstveno tepanje moglo je postati stabilnim riječima i imenima ne u hordi, nego jedino u stalnom krugu male nekolicine lica, koja su naime često i mnogo tetošila dijete i od dragosti opetovala njegovo tepanje. Tako je naime dijete konačno moglo na ta lica i upravljati svoje tepanje, a okolina opet to tepanje prihvatiti kao dozivanje i naziv. A jer su se iz toga tepanja iskristalizirala i stabilizirala dva različita imena: zasebno ime za muško i zasebno opet za žensko biće, tj. i otac mati, i to baš samo ova dva imena, to onda znači, da je onaj prvobitni vrlo uski i stalni krug lica oko djeteta, u kojem su jedino mogli nastati ovakovi izrazi iz dječjega tepanja, bila sigurno individualna obitelj.

Taj, eto, rezultat lingvistike i socijalne psihologije direktno pobija Morganovu teoriju, a osim toga poništava Morganovo zaključivanje, da tzv. klasifikatorni sustav pretpostavlja neke promiskuitete. Kako se, naime, danas izrazi za "otac" i "mati", koji su nastali iz dječjega tepanja, nalaze u mnogim jezicima također u klasifikatornom znamenovanju tj. odnose se također i na starije članove roda, onda je jasno, da je to samo naknadno proširena uporaba ovih imena, koja su iz dječjeg tepanja mogla nastati samo u krugu individualne familije. A lako su mogla biti ova imena prenešena i na

U pretežnoj većini svih jezika uopće nalazi se isti korijen za riječi ne samo "mati" nego i "otac."

starije članove roda, kao izraz, naime, poštovanja prema starijim ljudima o čemu ima dosta primjera i kod primitivnih i kod civiliziranih naroda. Kasnije opet mogla je analogija istim putem proširiti uporabu i ostalih oznaka rodbinskih veza. Tako se kod Hrvata i Srba, naročito u Slavoniji, upotrebljavaju u proširenom znamenovanju imena: dide (djede), striče, čiko, teto, seko itd., premda mi nemamo klaisi-fikatorskog sustava, nego su naprotiv i sve kolateralne veze srodstva označene upravo skrupuloznom pedanterijom. Uistinu se klasifikatorski sustav uopće ne odnosi na krvno srodstvo, nego označuje razlike u dobi i temelji se na prednostima starosti. Mnogi naime narodi imaju i klasifikatorski sustav i vlastita imena za roditelje. Uostalom već je Ch. Darwin odvratio Morganu da prema njegovom tumačenju nije dijete u staro doba poznavalo niti svoje rođene matere, jer u klasifikatorskom sustavu imade ova isto ime kao i njezine sestre i sestrične!

Time otpada prvi i najvažniji "rudiment prom-

iskuiteta" Morganove argumentacije. Ostalim rudimentima promiskuiteta, naročito "skupnog braka" (Gruppenehe) na "višem stupnju divljaštva" i "braka" na vrijeme na "nižem stupnju barbarstva", pripadale bi prema Morganu ove pojave. Prvo, više ili manje slobodni međusobni odnosi mladeži i često opetovana razrješenja braka kod mnogih naroda što, uostalom, nažalost nije ništa novo niti za modernu Evropu. Drugo, kod stanovitih naroda poliandrija i uopće i takva poliginija, gdje netko oženi sve sestre svoje žene, zatim veće ili manje seksualne orgije u stanovitim zgodama socijalnog života i naročito neka vrst legaliziranog preljuba među stanovitim brojem bračnih parova.

Takve pojave kod stanovitih naroda uistinu postoje. Ali kako ih treba tumačiti? Morgan veli da su to rudimentarni ostaci nekadašnjega promiskuiteta, većega ili manjega opsega, iz kojega je izrastao individualni brak. Ali zašto ne bi to bile degenerativne pojave, koje rastaču prvobitni individualni brak? Na to će Morgan odgovoriti: to su rudimentarni ostaci promiskuiteta zato jer se nalaze u obilnoj mjeri osobito kod "Australaca" - uistinu pak samo centralnih i sjevernih Australaca tj. kod plemena Dieri, Urabuna, Aranda i dr, a svakako je krajnji jugoistok Australije izuzet od toga, – zatim kad Polinezijaca i sjeverozapadnih američkih Indijanaca; ovi, pak, narodi pripadaju "srednjem i višem stupnju divljaštva", dakle najstarijim kulturama. Ali zašto baš ovi narodi pripadaju "divljaštvu" i prema tome najstarijim kulturama? Slijedi odgovor Morgana: zato jer imaju socijalne svečanosti sa seksualnim orgijama i uredbu legaliziranog preljuba, dakle jer imaju – jake rudimentarne ostatke promiskuiteta!

Naprotiv svuda, gdje god se našlo biće kojem se može pridati naziv "čovjek", taj čovjek očituje već potpuno i razvijene duhovne sposobnosti tako da proizvodi sve glavne elemente također, i duhovne kulture, naročito organiziranu zajednicu, jezik i religiju.

A taj "dakle" znači očiti "circulus vitiosus", garniran još ovom kontradikcijom upravo sa evolucionističkoga gledišta. Polinezijci su naime sa svojom materijalnom i intelektualnom kulturom uistinu na pragu visoke kulture ili po Morganovoj terminologiji "u periodi civilizacije," a oni su također prenosili temeljne elemente visoke meksikanske i peruanske kulture iz jugoistočne Azije u Ameriku, o čemu svjedoče ostaci athitekture, skulpture i hijeroglifskog pisma na Uskrsnom otoku. Sjeverozapadni američki Indijanci imaju opet u mnogočemu srodnu kulturu s polinezijskom, uopće su također na pragu visoke kulture, samo bez zemljodjelstva, koje u njihovom kraju ne može da uspijeva zbog klimatskih prilika.

Napokon su centralni i sjeverni Australci, premda imaju vrlo nisku materijalnu kulturu uopće, uistinu nosioci najmlađe kulture u Australiji i srodnici naroda Melanezije s višim kulturama tako, te se mora zaključiti, da su oni u pustinjama Australije npr. izgubili prijašnje poznavanje zemljodjelstva. Naprotiv je socijalni i mitološki sustav centralnih i sjevernih Australaca upravo starački kompliciran kao i kod sjeverozapadnih američkih Indijanaca i podudara se s višim kulturama Melanezije.

A sada konfrontirajmo s ovim narodima stanovite

... to je bjelodani dokaz, da bilo kakvo rješenje pitanja o podrijetlu čovječjega tijela još nikako ne znači rješenje pitanja o podrijetlu čovjeka kao takvoga.

nomadske lovce, koji su uistinu na najnižem stupnju materijalne kulture bez ikakvog traga njezine degeneracije, i kod kojih vlada ne samo isključivo individualni brak nego većinom i potpuna monogamija. Doskora ću navesti njihova imena i prebivališta. Ta konfrontacija odmah očituje svu nemogućnost evolucionističke metode i Morganove konstrukcije. U prvoj grupi jedan te isti narod treba biti po svojoj materijalnoj i intelektualnoj kulturi "najmlađi," a opet po svojoj moralnoj kulturi "najstariji," dok je u drugoj grupi sasvim obratno. Dakle flagrantne kontradikcije! I kad je Morgan koji je sigurno morao poznavati relativno visoku kulturu Polinezijaca i sjeverazapadnih američkih Indijanaca ipak ih strpao u "divljaštvo i poradi toga u najstarije kulture, onda su pri tome očevidno odlučivali oni "rudimentarni ostaci promiskuiteta" – dakle evolucionistički apriorizam, i to sasvim nelogičan. Po ovim principima i na pogled moderne Europe, koja u stanovitim krugovima obiluje – ovakovim "rudimentarnim ostacima," valjalo bi zaključiti da je u Europi prije nekoliko stoljeća vladao "skupni brak" ili još opsežniji promiskuitet.

Uistinu, da se utvrdi da li je neka pojava rudimentarni ostatak prijašnjega stanja ili je početak novoga, u prvom je redu potrebna relativna kronologija, koju treba utvrditi izvanjskim, objektivnim kriterijima, i to prije nego se ustanovljuje pravac razvoja. Inače je "circulus vitiosus" neizbježiv, a mogu nastati i kontradikcije kako to pokazuju evolucionističke procedure u obilnoj mjeri. Kod njih je uvijek zadnja instancija tiranski apriorizam koji na Prokrustovoj postelji mrcvari činjenice – materijalistički naime i evolucionistički apriorizam, da je kulturni razvitak tekao svugdje jednolično, u svim elementima kulture paralelno i uvijek u uzlaznom pravcu.

2. Upravo to je zasluga moderne etnologije što je također i za područje tzv. primitivnih ili nepismenih naroda ustanovila izvanjske, objektivne kriterije za njihovo kulturnopovijesno istraživanje uopće i za relativnu kronologiju, napose, i to prema metodičkim principima pisane povijesti i lingvistike svojih prirodnih saveznika. Istraživanje je po ovoj metodi doduše kompliciran i tegoban put, ali i jedini ispravan. I tim je putem već dosada sigurno ustanovljeno da su upravo mlađe ili dapače najmlađe one kulture, kojima pripadaju narodi s prije spomenutim prljavštinama. A da su opet ove prljavštine u općem razvoju čovječanstva uistinu degenerativne pojave individualnog braka, to očito dokazuje činjenica, da takvih pojava nema kod onih naroda, koji su po svim objektivnim kriterijima i kulturnohistorijske etnologije i lingvistike, a u suglasju s prehistorijskim i antropološkim podacima, utvrđeni kao najstariji za pozitivnu znanost, dakle kao nosioci etnološko–predpovijesne prakulture.

Ako dakle hoćemo objektivnim putem ustanoviti, kakva je bila prva jedinica društvene organizacije, je li naime horda ili individualna porodica, onda su mjerodavni jedino ovi nosioci etnološko–predpovijesne prakulture. A to su danas poglavito narodi koji se dadu **podijeliti u tri genetički uže srodna kulturna kruga: pigmoidni ili srednji, neandertaloidni ili južni i mongoloidni ili sjeverni.**

Etnologija je u ono doba zanemarila, računati s višim duševnim životom, kakav se uistinu očituje i kod najstarijih i kod najprimitivnijih naroda.

Pigmoidni ili srednji okrug proteže se veoma isprekidano u žarkom pojasu po ekvatorijalnim prašumama. Njegovi nosioci međusobno se podudaraju u mnogim sitnim detaljima svoje kulture i povrh toga tvore vlastitu i oštro karakteriziranu rasu s infantilnim obilježjima i visokim čelom, kakvo odaje i kalota najstarije predpovijesne lubanje, nađene u Piltdownu u Engleskoj. Tu su takozvani Pigmejci i pigmoidi u centralnoj Africi, nadalje na otočnim i poluotočnim rubovima južne Azije, napokon djelomice u Melaneziji i istočnoj Braziliji.

Neandertaloidni ili južni okrug obuhvaća krajnje rubove kopnene površine južne polutke. Njegovi

Po ovim principima i na pogled moderne Europe, koja u stanovitim krugovima obiluje – ovakovim "rudimentarnim ostacima," valjalo bi zaključiti da je u Europi prije nekoliko stoljeća vladao "skupni brak" ili još opsežniji promiskuitet.

poglaviti nosioci također očituju brojne akcidentalne sukladnosti u kulturi i osim toga tvore vlastitu rasu. Ta rasa djelomice očituje senilna obilježja i nisko čelo, a djelomice se približuje pigmoidnoj rasi. To su u Oceaniji Tasmanci na istoimenom otoku (izumrli godine 1877.) i jugoistočni Australci, zatim u Južnoj Americi plemena Ognjene Zemlje, konačno uglavnom također gorski Dama i Bušmani u jugazapadnoj Africi. I rasno i kulturno najuže su međusobno srodni jugoistočni Australci i plemena Ognjene Zemlje, premda ih rastavlja Tihi Ocean, odnosno ogromna dužina puta uzduž cijele Amerike i istočne Azije. A njihova je rasa u glavnome ona iza kineskog pračovjeka, najstarija, dobro poznata i sigurno utvrđena predpovijesna rasa, tako zvani neandertalac ili krapinski čovjek ili Homo primigenius.

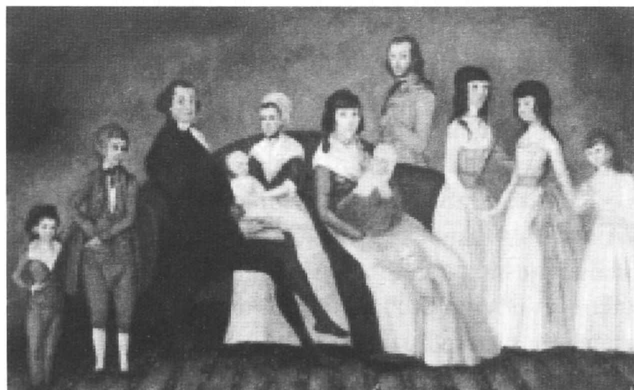
Mongoloidni ili sjeverni okrug dade se danas samo još rekonstruirati, i to iz kulture centralnih Eskima i Samojeda Jurak. Ovi su narodi međusobno veoma srodni u mnogim detaljima svoje kulture, a možda čak i u jeziku, i nastanjuju krajnje rubove kopnene površine sjeverne polutke i to na dva mjesta koja leže najdalje od prolaznih vrata između Euroazije i Amerike preko Beringovog tjesnaca. Ali ipak su danas već dosta izmiješani s mlađim susjednim narodima, a Samojedi Jurak su postali također stočari sobova. Prema tome su prvobitni nosioci sjevernog okruga bili neki proto–Eskimi i pre–Samojedi. Na centralne Eskime dadu se nadovezati u kulturnom pogledu neka plemena centralne Kalifornije, koja su po priznanju svih specijalista u etnologiji američkih urođenika sigurno najstariji etnički sloj Sjeverne Amerike.

Ako sad pogledamo današnji geografski položaj pojedinih ogranaka ili okruga etnološke prakulture, onda jasno razabiremo, da su njihovi nosioci između svih današnjih naroda zemlje uistinu morali prvi krenuti na put oko svijeta, prvi doći u pojedine kontinente i zato prvi biti po starosti, koju pozitivna znanost uopće može dohvatiti. Oni su naime najdalje raspršeni po cijeloj zemaljskoj kugli, premda su najmanji brojem glava i međusobno najuže genetički srodni i u antropološkom i u etnološkom pogledu, i premda su imali najbijednija prijevozna sredstva, i to samo splav ili čamce od kore drveta. Osim toga su nosioci pigmoidnog ili srednjeg okruga raskidani i raskomadani u brojna izolirana i međusobno veoma udaljena područja koja poput otočića strše usred kompaktnih masa drugih naroda. Nosioci pak neandertaloidnog ili južnog i mongoloidnog ili sjevernog okruga stjerani su upravo na krajnje rubove kopnene površine i najdalje od svih za njih mogućih ulaza u pojedine kontinente. A taj zaključak etnologije može danas već potvrditi i predpovijest. Već sam upozorio na rasne srodnosti ovih naroda s najstarijim predpovijesnim narodima. Ali i njihova kultura dade se nakon najnovijih predpovijesnih otkrića međusobno s uspjehom usporediti.

Etnološko–prehistorijska prakultura utvrđena je dakle kao takva različitim i sasvim objektivnim kriterijima etnologije, prehistorije i antropologije, bez ikakvog subjektivnog ocjenjivanja njezinog sadržaja. Sada se može dodati, da su to uistinu narodi na najnižem stupnju materijalne kulture. Niti obrađuju zemlju niti kultiviraju biljke niti uzgajaju stoku, nego samo sabiru slobodne plodove prirode. Kao nomadski lovci lutaju od dana u dan po šumama i pustim mjestima loveći divlje životinje i skupljajući divlje biljke. Kriju se po prirodnim zaklonima, po špiljama naime i pod drvećem ili u kolibama, u takozvanim vjetrobranima, košnicama i čunjastim šatorima koji su neka imitacija prirodnih zaklona. Opskrbljeni su samo najnužnijm oruđem i

I takva patrijarhatska, individualna i većinom monogamijska mala porodica uopće je temeljna, a čestoput i jedina njihova socijalna organizacija, kao šta je i kult osobnog Najvišeg Bića kod njih sasvim izrazit i njihov temeljni, a čestoput i jedini oblik religije.

oružjem, premda ovo odaje i te kakvu oštrinu uma, tako naročito luk sa strijelom, koji je raširen kod svih pranaroda (osim Tasmanaca i jugoistočnih Australaca, ali zato imade njegovih tragova u paleolitskom Alpinienu), zatim još uvijek zagonetni bumerang jugoistočnih Australaca i harpuna u pigmoidnom i mongoloidnom okrugu. Značajno je, također, da

Pigmejci još niti danas ne obrađuju kamen, nego ga uporabljuju u neizrađenom stanju, i to rijetko i prolazno. Naprotiv sve glavno oruđe i oružje prave od drva, upravo kao i paleolitski "Spichern".

Zbog navedenih kriterija drže danas općenito svi etnolozi navedene narode najstarijima, do kojih pozitivna znanost može doprijeti. Tako ruski etnolog Bogoraz navodi u knjizi "Rasprostranenie kultury na zemlje: osnovy etnoglografii" (Moskva–Lenjingrad 1928., str. 73) kao nosioce "prvoga stadija, koji se podudara s paleolitikom," pojedinačno gotovo sve gore nabrojene narode. Kultura dakle ovih naroda mora da je najstarija od svih tzv. primitivnih kultura. Što dakle nalazimo kod njih u socijalnom pogledu?

Kod sviju bez izuzetka jest individualna porodica, i to većinom stroga monogamija, a inače umjerena poliginija. Kod sviju također bez izuzetka vlada patrijarhat. I takva patrijarhatska, individualna i većinom monogamijska mala porodica uopće je temeljna, a čestoput i jedina njihova socijalna organizacija, kao šta je i kult osobnog Najvišeg Bića kod njih sasvim izrazit i njihov temeljni, a čestoput i jedini oblik religije. Ovamo spada i to da u njihovim tradicijama o podrijetlu roda ljudskoga uvijek figurira na početku jedan par, jedan muž i jedna žena kao praroditelji, koje direktno ili indirektno stvara Najviše Biće. Takove se tradicije nalaze kod više grupa Pigmejaca, tako kod Andamanaca na istoimenom otočju južne Azije, kod Semanga na Malaki i kod Batva–Negrila u centralnoj Africi, zatim kod jugoistočnih Australaca, centralnih Kalifornijaca i Samojeda Jurak. Dakle su dostatno zastupana sva tri okruga etnološke prakulture što ovim tradicijama daje još veću drevnost. Od mnogih drugih zanimljivih detalja ističem ovdje još samo dvije općenite okolnosti, koje su veoma značajne za obiteljski duh pranaroda.

Prvo, kod sviju nosioca etnološke prakulture upravo je napadna velika ljubav i nježnost roditelja prema djeci. Tako npr. Howitt, koji je proveo kod jugoistočnih Australaca punih 40 godina, veli za pleme Kurnai: najkraći put do srca roditelja jest kao i kod nas to da čovjek svrati svoju pažnju na njihovu djecu i njoj se divi. Howitt također navodi primjere ljubavi i nježnosti prema djeci, ne samo sa strane matere nego i sa strane oca. A sličnih izričitih izvještaja imade također za plemena Ognjene zemlje i za Bušmane u jugozapadnoj Africi, zatim za Pigmejce Andamance, Semamg, Aeta na Filipinima i dr. U takvoj su dakle okolini, kako je W. Wundt ispravno zaključio, uistinu mogle nastati riječi "otac" i "mati" iz dječjega tepanja, koje faktično tvori korijen za ta imena u daleko pretežnoj većini svih jezika uopće.

Dugo, kod većine poglavitih nosioca etnološke

Ovamo spada i to da u njihovim tradicijama o podrijetlu roda ljudskoga uvijek figurira na početku ***jedan par,*** *jedan muž i jedna žena kao praroditelji, koje direktno ili indirektno stvara Najviše Biće.*

prakulture postoje tzv. inicijacije u doba puberteta, i to ili za mladiće i djevoke ili za mladiće. Do sada su već otkrivene, makar se većinom obavljaju s najvećom tajnom, kod ovih pranaroda: gotovo bez izuzetka kod svih nosioca neandertaloidnog ili južnog okruga, naročito kod jugoistočnih Australaca i na Ognjenoj zemlji, zatim kod Pigmejaca Negrila u centralnoj Africi

i kod Andamanaca, napokon kod centralnih Kalifornijaca, dok se tragovi takvih inicijacija nalaze kod centralnih Eskima dapače i kod nekih Samojeda. Inicijacije dakle također sigurno pripadaju pradavnoj baštini etnološko–predpovijesne prakulture. A Pigmejci i Andamanci, zatim Kurnai u jugoistočnoj Australiji i sva plemena Ognjene Zemlje izričito kažu, da inicijacije imadu ovu svrhu: treba iskušati ustrajnost i samozataju mladih ljudi, te time pružiti dokaz da će oni moći uzdržavati samostalnu porodicu; treba ih poučiti da postanu čestiti ljudi i valjani ženidbeni drugovi. Drugim riječima: inicijacije treba da osiguraju zdravu i jaku individualnu i to monogamijsku porodicu. U poukama kod inicijacija upućuju Kurnai svoje mladiće uz ostalo i na to da slušaju svoje roditelje i ne upuštaju se u odnose s djevojkama i udatim ženama. Jamana na Ognjenoj Zemlji opet naročito ističu u tim poukama vjernost muža i žene, poštivanje starijih, obzir prema slabima itd.

Inicijacije većinom ne obavlja pojedina porodica za svoju mladež napose, nego se u tu svrhu udruži više porodica zajedno, a kod nekih, naročito u jugoistočnoj Australiji, skupi se kod takove zgode i cijelo pleme ili veći dio plemena. Tako se dakle upravo u inicijacijama vidi prva klica buduće države. Ali je opet značajno to da već ova prva klica države ima služiti individualnoj porodici i promiče njezinu čvrstoću.

Pod pritiskom svih navedenih činjenica napuštena je Morganova teorija već odavna od svih kompetentnih stručnjaka: danas nema ni jednog ozbiljnog etnologa ili sociologa, koji bi je još prihvaćao. To će pokazati nekoliko značajnih izjava.

Uistinu je već g. 1891. E. Westermarck u djelu "The History of Human Marriage" obilnim etnografskim materijalom i lojalnom etnološkom metodom porušio

Inicijacije imadu ovu svrhu: treba iskušati ustrajnost i samozataju mladih ljudi, te time pružiti dokaz da će oni moći uzdržavati samostalnu porodicu; treba ih poučiti da postanu čestiti ljudi i valjani ženidbeni drugovi.

sve temelje Morganove teorije.

G. 1907. napisao je W. H. R. Rivers, prvak nove etnologije u Engleskoj, za koga veli ruski etnolog Šternberg u "Etnografiji" (Knj. I–II, str. 26) da je "jedan od najzaslužnijih i najautoritativnijih etnologa" u Spomenici prigodom 70. rođendana E. B. Tylora (Anthropological Essays presented to E. B. Tylor), prvaka stare etnologije, koji se međutim nije dao nikada zavesti od Morganove teorije, ove riječi: "Smijemo uistinu reći, da je pravac, koji vlada u etnologiji, sada protivan svakoj shemi, koja bi htjela tražiti podrijetlo ljudskoga društva u stanju promiskuiteta, bilo potpunog bilo umjerenijega, što ga obično označujemo izrazom "skupni brak." Isti je Rivers g. 1914. još oštrije istupio protiv Morganove teorije.

G. 1910. izdao je W. Schmidt, koga je već prije nekoliko godina Lowie, urednik časopisa "American Anthropologist" nazvao "jednim od najoštroumnijiih i najučenijih pisaca što ih danas imade na području etnologije" (slično su se izjavili i drugi etnolozi i lingvisti prigodom njegove 60–godišnjice), epohalno djelo "Die Stellung der Pygmaenvolker in der Entwicklungsgeschichte des Menschen". Pred njegovim se je dokazima poklonio konačno i W. Wundt o čemu svjedoče ove rečenice iz njegove "Volkerpsyhologie" (Bd. VII, Leipzig 1917): "Jedva imaju otkriće na području povijesti ljudskoga razvoja koje bi tako senzacionalno i ujedno tako uvjerljivo razorilo do sada daleko raširena mnijenja kao konstatiranje monogamije primitivnog čovjeka." Zatim priznaje zasluge W. Schmidta u tom pogledu, a onda još veli: "Važno je samo to da nije kultura proizvela monogamiju, nego da je ova bila jedan od prvobitnih uvjeta kulture."

G. 1920. Morganov je zemljak, Amerikanac i danas najvrsnjii etnološki sociolog, R. H. Lowie, nakon svestrane analize cijeloga materijala u djelu "Primitive Society", izričito zabacio sve Morganove teze: o prioritetu naime "skupnog braka" pred individualnim i monogamijskim; o prioritetu "horde" pred individualnom porodicom i o prioritetu matrijarhata pred patrijarhatom. O prvom pitanju npr. kaže: "Ukratko bilateralna porodica, sastavljena od muža i žene i njihove djece, jest apsolutno univerzalna jedinica ljudskoga društva". Njegov je dakle konačni rezultat: "restitutio in integrum" starih nazora prije g. 1859.

1922. izašao je prvi svezak drugog izdanja njemačkog velikog priručnika "Illustrierte Volkerkunde," što su ga izradila osmorica njemačkih etnologa. Inače je uredništvo toga priručnika bilo veoma velikodušno primanju različitih nazora u etnologiji. A ipak u prvom odsjeku pod naslovom "Einfuhrung in

"Nije kultura proizvela monogamiju, nego da je ova bila jedan od prvobitnih uvjeta kulture."

die vergleichende Volkerkunde" piše R. Lasch (Bd. I, Stuttgart 1922. str. 6.s.): "Ovaj stariji nazor danas je uopćeno (so ziemlich allgemein) napušten... Pradavnog (urzeitliches) stadija promiskuiteta sigurno nije bilo... I od Morgana postavljena hipoteza pradavnog skupnog braka ima svoje podrijetlo samo u krivo shvaćenom tumačenju tzv. klasifikatornog sustava srodstva...

Konačno još jedno svjedočanstvo iz g. 1925., i to povodom potpunog izdanja prvog sveska etnološkog sintetičkog djela "Volker und Kulturen," što su ga izradili W. Schmidt i njegov učenik W. Koppers. To je naime djelo recenzirao O. Manchen–Helfen u časopisu "Der Kampf. Socialdemokratische Monatschrift" (Jahrg. 18. Heft 7, Wien 1925., str. 262. ss.). Nakon što je otvoreno istaknuo krajnju zaostalost materijalističke literature na području etnologije i opširno prikazao novu kulturnopovijesnu metodu i njezine dosadašnje rezultate, i to prema spomenutom djelu "Volker und Kulturen", konačno Manchen–Helfen zaključuje: "...Die evolutionistischen Schemata sind unhaltbar geworden. Der Gang der Entwicklung ist jetzt objektiv feststellbar..."(...Evolucionističke se sheme ne mogu održati. Tok razvoja sada se dade objektivno utvrditi...").

■

Harry Potter: Uspješne knjige u doba bezvjerja

Kad se odbačeni vrag vraća pun nade

*Drugačiji pogled na spisateljski fenomen Harry Pottera i ujedno odgovor na pitanje o tome je li njegovo širenje i popularnost doista bezopasno daje nam u članku koji slijedi **CHRISTA MEVES**.*

Uspjeh knjiga o Harry Potteru ne treba zahvaliti samo spisateljskom umijeću autorice, to je naprosto posljedica našeg bezbožnog doba.

Duhovna potreba za smislom i ciljem života (tj. jasnim smjernicama i mogućnošću prevladavanja životnih poteškoća) čovjeku je, naime, urođena kao i potreba za tjelesnom hranom.

Iracionalno nadire višestruko; počinje doba gurua, šarlatana, ezoterika i čarobnjaka.

Doba koje desetljećima pokušava zatrti tu iskonsku potrebu i pomoću medijskog difamiranja iskorijeniti religiozni osjećaj, stvara na tom polju ponajprije vakuum koji se ne može dugo održati. Iracionalno nadire višestruko; počinje doba gurua, šarlatana, ezoterika i čarobnjaka.

Što čovjek, lišen svoje religiozne domovine, više pati od duhovne praznine, to snažnije poseže za varavim svjetlima i slamkama – zbunjen i nemoćno izložen neprijatnosti. Ako se potreba za duhovnim kod sve većeg broja ljudi već od malih nogu zapostavlja i ne njeguje, dolazi do kržljanja jednog dijela duhovnog razvoja.

Na taj način čovjek ostaje u takozvanoj magičnoj fazi ranog djetinjstva. Jer, malo dijete koje jasno osjeća svoju nemoć rado to kompenzira magičnim fantazijama svemoći. Stoga se dijete od 3-6 godina rado i s velikom strašću bavi čarolijama.

U harmoničnim uvjetima razvoja biva ova faza razriješena jednim zdravim smislom za realnost svakog školarca. Naime, dijete polusvjesno shvaća da ovaj život ipak treba prebroditi zemaljskim sredstvima.

Ali ako u toj fazi naivnog realizma ne uslijedi primjereno daljnje pojašnjenje ovih iskonskih metafizičkih potreba, one će u "društvu zabave" biti potpuno odsječene, te će se u kasnijem životu morati pobrinuti da ih se ozbiljno shvati.

Izravno u sam centar tog vakuuma odapela je engleska spisateljica svoju strelicu: priča je to o dječaku bez domovine, čije su roditelje ubile mračne, tajanstvene zle sile. To znači: dočarava se pripovijest o infantiliziranom čovjekuModerne, lišenom njegovih predaka (simbolički to znači: lišenom tradicije).

Kroz četiri sveska o Harry Potteru provlači se stoga poput niti vodilje ova "poruka": ovaj odbačeni, nemoćni dječačić, koji je svoje djetinjstvo morao provesti u ormaru (!) kod bezosjećajnih rođaka, zapravo je čarobnjak koji je (tek kad je shvatio da je čarobnjak i

Sotona, za kojeg je moderna tvrdila da ne postoji, dolazi natrag pun nade i ulazi u dječje duše.

Vrag je stvaran!

Biskup Kurt Krenn (biskupija St.Pölten, Austrija) se ni kao dijete nije dao zavarati zlom. Ipak, on strahuje za duše slabijih.

Jeste li i Vi mišljenja da je *okultno* kod Harrya Pottera uistinu tako opasno?

Moram priznati da nisam pročitao niti retka iz tih knjiga. Niti imam namjeru čitati ih. Ali općenito mogu reći: prijateljevanje s takvim stvarima može biti opasno.

Župnik Wagner iz Windischgarstena ne želi naprimjer da djeca iz njegove župe čitaju Harrya Pottera, kako se ne bi udaljili s pravoga puta.

To je dobar savjet. Dobro poznajem župnika Wagnera i imam puno povjerenje u njegove izjave. Vrag zbija šale s djecom. Kad ozbiljno prihvatimo da je vrag stvaran, onda vidimo te šale.

Je li on stvaran?

On jest stvaran. To je naša vjera.

Ali vraga se svjesno koristi kao metaforu čak i u crkvenim krugovima.

Dovedite k meni te ljude. Održat ću im znanstvenu poduku o tome da kao stvarnost može postojati i ono što se ne vidi ili ne shvaća.

Je li moguće da vračanje, vještice i demoni u nekoj knjizi odvrate od vjere dijete od 10-12 godina?

Da sam ja u toj dobi čitao nešto takvo, ne bih sigurno otpao. Stoga – ne mora to nužno biti, ali ima ljudi koji su zavodljivi.

Slabi ljudi?

Ne samo zato što su slabi, nego i zato što su glupi ili zato što su iz drugih pobuda zavodljivi. Ja osobno sigurno ne bih imao problema. I stoga kažem: to može biti moguće. I ima zavođenja mladih ljudi.

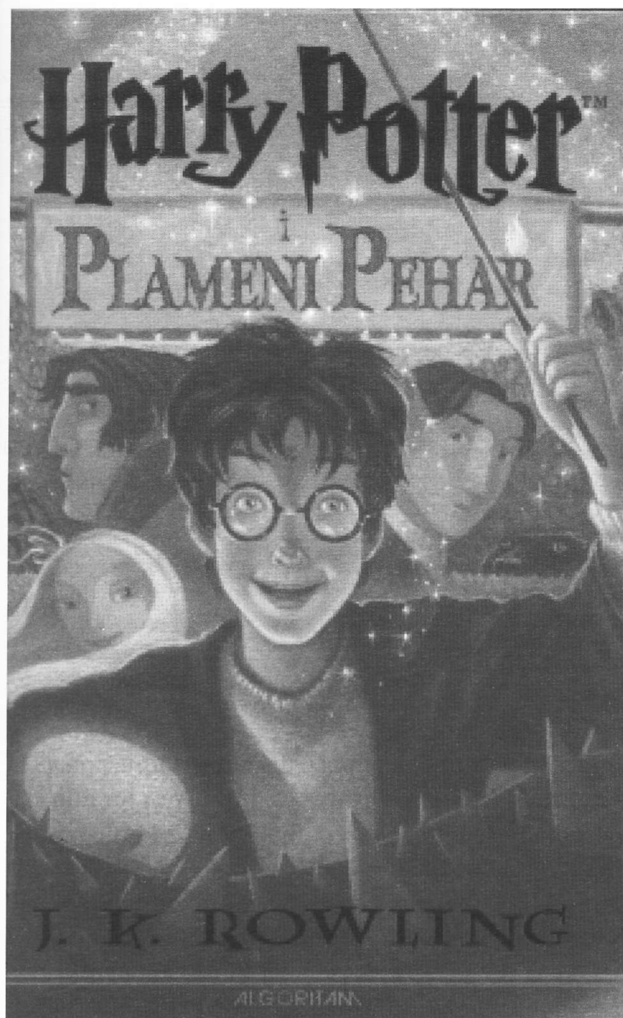
Ima li Crkva u 2001. godini jasnu odgojiteljsku zadaću?

Naravno. Nakon roditelja mi imamo najveću odgojiteljsku zadaću. I to daleko ispred države. Mi imamo također i zadaću upozoravati. Moje je mišljenje: ako se o tome mnogo govori i podigne velika bura, najčešće to nije najbolji put k rješenju. Mislim da treba u miru promotriti i vidjeti kako koje dijete reagira na spomenutu knjigu.

Je li korektno da jedan župnik pokrene ovakvu inicijetivu i jasno upozorava na Harrya Pottera?

Gerhard Wagner je to dobro učinio. Kao što rekoh, ne poznajem te knjige, ali načelno tvrdim: dijete je zavodljivo. Zavodljivo u mnogočemu, pa možda i kroz ove knjige – bile one ezoterične, satanistične ili nešto drugo. Naravno, treba upozoriti i na druga zavođenja, koja ne idu u tom pravcu. I tu je čovjek nesavršen i ranjiv, pa je sve to moguće. Ne želim to osporavati. Gđa Meves je dobro nagovijestila da se u pozadini svega toga krije nešto psihološko. Ja mogu samo vjerovati njoj, a također i drugim pametnim ljudima.

INTERVIEW: Sophia T. Fielhauer
Izvor: „Format“, 19.03.2001, s. 58
(preuzeto sa stranica www.stjosef.at)

kad se usavršio učeći umjetnost čarobnjaštva) uspio izbrisati svu nepravdu.

Ali on je obvezan činiti dobro, zbog povjerljivog prijateljstva prema kolegi čarobnjaku Ronu i njegovoj čarobnjačkoj obitelji. I to ograničava impulse ka nepromišljenosti. Čak i više od toga: iz sveska u svezak raste spoznaja malog čarobnjačkog šegrta da se bitka za dobro ne vodi samo protiv "muggles" – protiv uobičajenih površnih malograđana Moderne – nego prije svega protiv hladne velike sile ubojitog Zlog koja ostaje u pozadini. Ta sila se pokazuje samo u jezi uzbuđujućih insceniranja i time daje zaključiti da se ovdje radi o najmoćnijem od svih zlih čarobnjaka.

Time je postavljen arhetipni model: Sotona, za kojeg je moderna tvrdila da ne postoji, dolazi natrag pun nade i ulazi u dječje duše.

Moć ubojitog razaranja postaje zastrašujuća i biva prepoznata kao sâmo Zlo. Stoga ponovno u prvi plan izbija nužnost borbe odgovarajućim čarobnjačkim sredstvima.

U knjižurinama o Harry Potteru ostaje ova spoznaja više kao vizija u nekoj infantilnoj utopiji. Jer, humanizam i znani socijalni odnos već odavno su se pokazali kao nedostatni čarobni štapići.

Za pretpostaviti je da autorica sa svojim Harryem neće moći stvoriti više nade ni nakon izlaska sedmog sveska. Jer, Moderna nije odmakla dalje u pogledu dostizanja metafizičke spoznaje, a bez nje se ne može govoriti o uspjehu većih razmjera.

Duhovno ozdravljenje našeg doba ne može se stoga izmagijati po Harry Potteru. Za to bi čovječanstvo trebalo pasti na koljena i tim naklonom nanovo prožeti svoj život – tako bi bio omogućen povratak izgubljenog sina u kuću Očevu.

Duhovno ozdravljenje našeg doba ne može se stoga izmagijati po Harry Potteru. Za to bi čovječanstvo trebalo pasti na koljena i tim naklonom nanovo prožeti svoj život – tako bi bio omogućen povratak izgubljenog sina u kuću Očevu.

Jer tamo je uistinu ona, mogućnost ozdravljenja od gubitka zaštićenosti po mističnoj snazi našega Boga. Tamo se nalazi i obećanje konačnog uništenja sotone.

Harry Potter je odgovor na gubitak vjere Moderne. Čežnja za vjerom iznova izranja u infantilnosti ovog opsežnog djela. A njegova ogromna popularnost najavljuje nadu da je izgubljeni sin ipak ponovo u potrazi za izgubljenim domom. Najniža točka progona već je prevladana.

Christa Meves
Izvor: (preuzeto sa stranica www.stjosef.at)

■

Živući znak univerzalnosti Katoličke crkve

*Stoljeće koje se netom zaključilo prepuno je mučenika i ispovjedalaca vjere. Na stranicama koje slijede donosimo potresno ali i zadivljujuće svjedočanstvo kineskog kardinala **IGNATIUSA KUNGA.***

U 98. godini života preminuo je kardinal Ignatius Kung koji je 30 godina proveo u zatvoru u Kini zbog odlučnog odbijanja da se podredi težnjama komunističke vlade da kontrolira Kinesku Katoličku crkvu. 12. ožujka 1999. umro je u rezidenciji svog nećaka, u američkoj državi Connecticut od raka na stomaku.

Ignazio Kung (latinizacija imena Gong) Pin-mei rođen je u Šangaju 2. kolovoza 1901. u katoličkoj obitelji pete generacije. Ušao je u sjemenište u 19 godini, a zaređen je za svećenika 22. svibnja. 1930. Iako dijecezanski svećenik, dugo godina je podučavao u katoličkim školama. U vremenu komunističkog preuzimanja vlasti u Šangaju Kung je imenovan biskupom Soochowa 9.lipnja 1949. 15. srpnja 1950. bio je premješten u Šangaj i imenovan apostolskim upraviteljem Soochowa i Nankinga.

"Brojni su razlozi straha na početku preuzimanja biskupskog tereta" govorio je vjernicima odmah poslije izbora. "Vi ćete biti moj mozak, vi ćete biti moje ruke. Neprijatelj ljudskog roda i njegovi sluge bez sumnje žele nas razdvojiti ili oslabiti naše jedinstvo. Ali njihovi napori su uzaludni: vrata paklena neće nadvladati".

Posvetio se pastoralnom radu i pridonio razvitku Marijine Legije (laičkog pokreta posvećenog Blaženoj Djevici Mariji) koja je od vlade bio proglašena ilegalnom kao "špijunsko udruženje". Dok se prostor slobodnog djelovanja sve više smanjivao pripremao je katehiste i brojne mlade na svećenstvo.

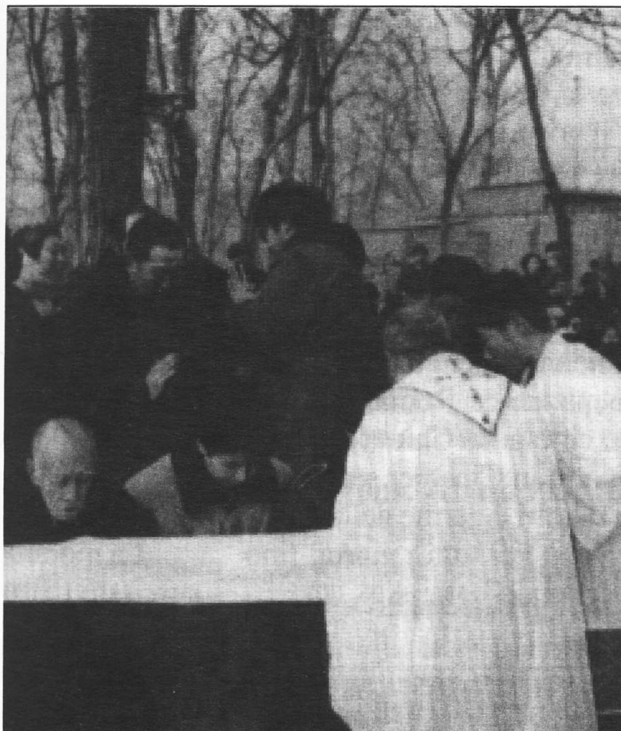
Primjer u kojem je kulminirala njegova odanost Katoličkoj crkvi možemo vidjeti u njegovom odbijanju bijega iz zemlje tijekom vremena otvorenog progona Crkve i u nepriznavanju Domovinskog katoličkog Udruženja osnovanog od strane vlade u Pekingu. Takav primjer postao je primjer postojanosti za mnoge kineske katolike.

1952 godinu proglašava Marijanskom godinom u Šangaju tijekom koje promovira molitvu Krunice i pobožnost Majci Božjoj.

Bijahu to teške godine za kineske kršćane. Dok su progoni bili u tijeku, započela su i prva uhićenja, prve deportacije. Biskup je ostao blizu povjerenih mu vjernika tješeći ih i snažeći ih u vjeri."Morate prestati hraniti iluzorne ljudske nade", govorio bi. "Vi ste među onima koji će ukrcati u kamion i uhititi. Već ste osuđeni: za vas ne postoji rezervni izlaz. Naprotiv, gledajte smrti i zatvoru u oči. To je vaša sudbina, koju vam je Bog providnošću odredio. Čega se bojite? Više ne možete ništa izgubiti. Odreknemo li se svoje vjere, naglašavam, nestat ćemo i neće biti uskrsnuća. Ako ostanemo vjerni, isto ćemo nestati, ali će biti uskrsnuća".

U večer 8. rujna 1955 i njega je zadesilo da bude uhićen je zajedno s mnogim drugim svećenicima i vjernicima. Dugo je bio po samicama tako da su se mnogi počeli bojati za njegov život. Nakon pet godina, 16. ožujka 1960 godine, službeno je saopćeno da su mons. Ignatius Kung Pin-mei i tridesetoro ostalih svećenika, optuženi za "veleizdaju" i osuđeni kao "kontra-revolucionari". Najteža kazna pripala je upravo

Nepokolebljiv u vjeri, velik Gospin štovatelj, junački vjeran Papi i Crkvi, nepopustljiv neprijatelj komunizma.

njemu: smrtna kazna. Od tog dana Biskup je redovito upućivao sudskim vlastima zahtjev za reviziju svog slučaja. Nikada nije priznao optužbe koje su mu bile upućene i neprestano je ponavljao da je "u zatvoru samo zbog toga što je biskup Katoličke crkve".

Nakon par mjeseci, bio je doveden na lokani stadion, da ispred gomile ljudi – od kojih su mnogi bili katolici - "prizna svoja nedjela". I u ovoj situaciji, dao je junačko svjedočanstvo svoje vjere, vičući u mikrofon koji su mu pružali: "Živio Krist Kralj, živio Papa!". U raznim drugim prilikama, nuđeno mu je neposredno oslobođenje prione li uz državnu crkvu.

"Ja sam Biskup Rimske Katoličke crkve. Odreknem li se primata Svetog Oca, ne samo da neću biti više biskup, nego neću biti ni katolik. Možete mi odrubiti glavu, ali nemojte nikada tražiti od mene da se odreknem svojih odgovornosti", bio je njegov neprestani odgovor.

Proboravio je u zatvoru trideset godina nikad popustivši pritiscima vlasti da se pridruži domovinskoj crkvi i da oslabi svoju vjernost Papi. Stoga je, u cijeloj Kini, zbog svoje poniznosti i ustrajnosti u vjeri, na taj način postao simbol vjernosti Bogu i Njegovoj Crkvi.

Pušten u srpnju 1985 godine, proboravio je u kućnom pritvoru do kraja 1987, kada je pozvan u Sjedinjene Države – službeno "radi liječenja".

Život kardinala Kunga može se sažeti u jednoj pjesmi – himnu koju pjevaju vjernici širom svijeta. 1985, nakon što je pušten nakon 30 godina iz zatvora i dok je još boravio u kućnom pritvoru, kardinal Kung susreo se filipinskim kardinalom Jaime Sinom posebno poslanim u Kinu da ga vidi. Ali vlasti su dopustile da se njih dvojica vide samo tijekom ručka i to u prisustvu pripadnika Domovinskog katoličkog Udruženja i pripadnika Komunističke Partije. Za stolom je, osim njih, sjedilo još dvadesetak ljudi. Na kraju ručka, kardinal Sin je predložio da svatko od uzvanika nešto otpjeva – prema istočnjačkoj *karaoke* tradiciji. Kad je došao red na kardinala Kunga, vremešni biskup je zapjevao "Tu es super Petrus and hanc petram aedificabo Ecclesiam meam" ("Ti si Petar i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju").

Tijekom ovog "incidenta", mnogi prisutni su ga pokušali prekinuti, ali on je nastavio gledajući u kardinala Sina. Nadbiskup Manile je tako mogao prenijeti svijetu da u 30-godišnjem zatvoreništvu vjera Šangajskog biskupa i njegova vjernost Papi nisu izblijedjele.

"Tijekom zatvorskih godina", govorio je, "molio sam se; bio sam Biskup ovog grada dijeleći patnju mojeg naroda. S Bogom; vrijeme nije pro-traćeno". U prvom konzistoriju kardinala sazvanom od Pape Ivana Pavla II, proglašen je kardinalom iako je imenovanje bilo *in pectore* (u srcu). Imenovanje je javno proglašeno 1991 godine, međutim to nije utjecalo da ga komunističke vlasti puste iz zatvora. Primivši ga 1. lipnja 1991 u audijenciju, Papa je ustvrdio:"Uzoritosti, ovaj događaj (njegovo imenovanje kardinalom) jest priznanje vašoj poniznoj ustrajnosti u nužnom zajedništvu s Petrom".

"Odreknemo li se svoje vjere, nestat ćemo i neće biti uskrsnuća. Ako ostanemo vjerni, isto ćemo nestati, ali će biti uskrsnuća"

19. lipnja 1999. Ivan Pavao II upućuje kardinalu telegramsku čestitku povodom 50-godišnjice biskupskog ređenja i 20-godišnjice uzdignuća na kardinalsku čast. Istovremeno Papa se sjeća "milosti koju je dobila čitava Crkva" kroz kardinalovo "vjeran Evanđelju" svjedočenje.

6. srpnja nasljednik kardinala Kunga poslao je Papi poruku zahvalnosti. "Ove godine – piše u poruci –

"Najgori događaj u stoljeću bio je vjerski progon u Kini koji već sada traje 50 godina", ali, ... "skrivena kineska Katolička Crkva postala je jačom. Broj vjernika povećao se sa 3 na 8 milijuna.Ovo je dokaz da Sveti Duh vodi i štiti mučeničku Crkvu"

također je i 50-godišnjica početka progona Katoličke crkve u Kini. Svećenstvo i vjernici zahvalni su da je naš Gospodin Isus Krist bio izabrao posljednje od svoje djece kao svjedoke Jedne, Svete, Katoličke i Apostolske Crkve. Zahvaljujući zagovoru predrage Majke Naše Gospe od Sheshana, broj katolika u Kini se utrostručio tijekom ove polovice stoljeća progona".

U intrevjuu agenciji Fides u siječnju 98 godine (vjerojatno jednom od posljednjih koji je dao), izjavio je:

"Roden sam u doba dinastije Ching. Kad sam imao 10 godina bio sam svjedok rođenja Republike Kine. U istim mjesecima u kojima sam bio zareden za biskupa (listopad 1949), Kina je postala komunističkom i nastala je Narodna Republika Kina. Najgori događaj u stoljeću bio je vjerski progon u Kini koji već sada traje 50 godina. Rimska Katolička crkva stara je 2000 godina i priznata je u čitavom svijetu. Ipak je kineske vlasti smatraju subverzivnom organizacijom. Posljednjih godina Kina je promijenila svoju ekonomsku i trgovačku politiku prema svijetu, ali ništa se nije promijenilo u njenoj ugnjetavačkoj politici prema religiji.(...)

"Povijest će pamtiti postojanost vjere kineske Katoličke crkve. Pod zaštitom Naše kineske Gospe, brojni svećenici i vjernici, od kojih su mnogi bili mladi ljudi, ne zapustivši svoje obveze, prkosili su zatvoru, prolijevanju krvi i mučeništvu. Nisu izdali Svetog Oca. Nisu izdali Boga. Tijekom dugih zatvorskih godina, osjetili smo prisustvo Božje ljubavi. Mi, kineski katolički biskupi i cijela kineska Katolička crkva, zahvalni smo našem Gospodinu što je prohtio da se proslavi u kineskoj Katoličkoj crkvi."

"Tijekom ovog polustoljetnog progona, skrivena kineska Katolička Crkva postala je jačom. Broj vjernika povećao se sa 3 na 8 milijuna. Ovo je dokaz da Sveti Duh vodi i štiti mučeničku Crkvu."

"Naravno da u Kini nemamo idealnu situaciju ili dobro opremljene knjižnice za neslužbena sjemeništa i bogoslovije, ali materijalni prosperitet u tim stvarima nije jedini način za njegovanje vjere. Sigurno je da Crkva u podzemlju nema sve olakšice. Vjera sjemeništaraca i vjernika raste zahvaljujući dobrom primjeru njihovih starijih svećenika i biskupa. Njihova vjera raste iz svakodnevne molitve i žrtve. Posljedica je da imamo sve više posvećenih zvanja u Kini."

"Prije četrdeset godina, komunističke vlasti osnovale su Domovinsko kinesko katoličko Udruženje, nadajući se da bi ono moglo zamijeniti kinesku Katoličku crkvu. K tome, vlasti su koristile progone s ciljem da iskorijene kinesku Katoličku crkvu. Samo je jedan manji broj svećenika prihvatio imenovanje od strane kineskih vlasti i pristupio Udruženju, prekršivši pri tom Kanonsko Pravo da bi time postali Crkva odijeljena od Rima koja pripada kineskim vlastima. Katolička crkva će zauvijek ostati Kini. Krv mučenika sjeme je Crkve. "Bit ću s vama u sve dane do svršetka svijeta"(Mt 28, 20).

"Svećenici i biskupi mučeničke kineske Crkve žele ostati postojani i vjerni u njihovoj dužnosti posluha Svetom Ocu. Čvrsto vjerujem da Blažena Djevica

"Možete mi odrubiti glavu, ali nemojte nikada tražiti od mene da se odreknem svojih odgovornosti"

Marija suosjeća s progonjenom Crkvom. Spasit će Kinu i blagosloviti je sa "jedinim stadom s jednim Pastirom". Prije nego što se to dogodi, ipak vas molim, braćo moja i sestre u Kristu, da budemo strpljivi i budni. Preklinjem vas stoga da molite za nas. (...) Želim nastaviti apelirati Kineskim vlastima da oslobode sve biskupe, svećenike i ostale vjernike koji su još po zatvorima, da priznaju kinesku Katoličku Crkvu i da dopuste slobodno naviještanje Evanđelja Gospodnjeg.".

Radi svojeg neprestanog svjedočenja u korist Crkvene slobode, pozivan je od strane Domovinskog katoličkog Udruženja i Ministarstva za religiju. Tijekom '97 godine, za vrijeme posjeta Jang Zemina Sjedinjenim

Državama, uputio je osobni apel za puštanje biskupa Su Zhimina i ostalih svećenika i biskupa iz zatvora.

U veljači '98 godine, Ye Xiaowen, ministar za religije, tijekom svoje posjeta Sjedinjenim Državama, optužio ga je da je "počinio težak zločin podjele u svom (kineskom) narodu i nanio veliko bol svome narodu". Poslije toga, u ožujku 98, u vrijeme kad je trebao obnoviti svoju putovnicu, kineske konzularne vlasti su mu je oduzele, osuđujući ga tako na egzil.

Smrt junačkog kardinala pobudila je veliki i snažni odjek u međunarodnom tisku. List *The Advocate*, primjerice, posvetio je tom događaju urednički uvodnik da naslovom: "Svatko može učiti iz Kardinalovog primjera".

Urednik dalje naglašava da se također u Sjedinjenim Državama – "u egzilu u slobodi" – Kardinal "**neumoljivo** nastavio boriti da bi se stalo na kraj progonima kineskih kršćana".

Drugi značajan urednički uvodnik posvećen njemu izašao je u Wall Street Journalu, sa naslovom: "Čovjek za sva vremena".

U 30-godišnjem zatvoreništvu vjera Šangajskog biskupa i njegova vjernost Papi nisu izblijedjele.

Nekrolog

Još i sad kontinentalnom Kinom odjekuje vijest o smrti kardinala Ignatiusa Kunga. "Vijest" intenzivno kola među neslužbenim katolicima a sa njom i molitve i mise zadušnice. 10 milijuna neslužbenih katolika crpi novu snagu iz Kardinalovog primjera: za njih je kardinal Kung mučenik komunističke vlasti.

Na Tajvanu, lik kardinala Kung Pin-meia budi snažna sjećanja. U razgovoru za agenciju Fides, kardinal Paul Shan Kuo-hsi, biskup Kaohsiunga i predsjednik biskupske konferncije Taiwana, izjavio je: "Njegov primjer ohrabruje sve kineske katolike da imaju postojanu vjeru u Boga i budu vjerni Crkvi i Nasljedniku Petrovu. Zbog toga je on uistinu mučenik, bez obzira što nije prolio krv".

N.B. Ovaj članak je u velikom dijelu sastavljen od vijesti koje su objavljivane u *Oservatore Romano* i međunarodnoj izvještajnoj agenciji *Fides*.

■

Prevela s talijanskog: Ivana Repanić

Pobožnost Majci Božjoj

Gospa i pobožnost prema Gospi zauzimaju izvanredno mjesto u životu svakog kršćanina. Razmatranje koje slijedi napisao je ***mons.dr. DRAGUTIN NEŽIĆ****, tajnik blaženog kardinala Stepinca i kasnije pulski biskup. Iako je ovo razmatranje autor davno uputio i održao svećenicima, ništa ne brani da se njegovom ljepotom i danas okoristi svaki vjernik.*

Dvije su stvari koje katoliku zaslađuju žrtve i uzrok su budnosti i plodnosti njegova duhovnog života: Presv. Oltarski Sakramenat i pobožnost prema Majci Božjoj. To su dva izvora iz kojih crpe snagu napose katolički svećenici, da mogu stalno biti čisti, karakterni, revni. Dok se o Presv. Oltarskom Sakramentu govori drugdje ovdje ćemo istaknuti potrebu i način marijanske pobožnosti, napose za svećenike.

Pobožnost prema Bl. Djevici Mariji ima četiri ogranka: Mariju ljubiti, častiti, zazivati molitvom i nasljedovati.

Blaženu Djevicu Mariju ljubiti

Ljubimo je, jer je lijepa, ljubezna i dobra.

Lijepa je.

Lijepa je njezina duša. Bez ljage. Puna milosti, zato sjajnija od sunca: "Est enim haec speciosior sole... et tuci comparata invenitur prior" – "Ona je od sunca sjajnija... uspoređena sa svjetlošću ona je nadmašuje" (Mudr. 7, 29). Puna kreposti i vrlina: "Quasi sponsa ornata monilibus suis" (Izaija 61, 10). Mi se zanosimo sjetilnim spoznajama ljepote. Njih daleko nadilaze ljepote duhovnih stvarnosti, premda ih teško možemo predočiti. Što je onaj bogati nakit Juditin (Jud. 10, 3–4) prema uresu duše Marijine?

Lijepa je Blažena Djevica Marija tjelesno. Milost i ljepota duše izbijaju na vanjštinu, odrazuju se na tijelu. Tjelesna ljepota prožeta svetošću duše nije izazovna, požudna, nego oduhovljena. A Marija u svome tijelu nije osjećala ni neurednost putenih pohota. „Erat enim formosa valde et incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa et amabilis videbatur," – "Ipak je pobuđivala udivljenje svih koji su je gledali," veli sv. Pismo za Esteru (Est. 2, 15). A kakova je tek ljepota one, koja bijaše bez istočnoga grijeha začeta! Što je ljepota Murillovih Madonna prema stvarnoj ljepoti Marijinoj! Napose, ako na nju primijenimo još i odlike, što ih dobiva proslavljeno tijelo iza uskrsnuća. A Nju je Sin uskrisio prije uznesenja na Nebo.

Zdravo Majko divna, Majko lijepe ljubavi!

Ljubezna je.

Uzalud sva ljepota, ako nije pristupačna. A Marija je nama tako bliza, tako ljubezna. Sve razumije, sve shvaća. Ona nas ljubi. Toliko se žrtvovala za nas. Svoga jedinoga Sina predala je za naš spas. Ono malo ljubavi, što je teškom mukom izbijemo iz našega srca kao iskru iz tvrdog kremena, Ona rado prima i bogato nagrađuje. O Majko ljubezna! Tko bi se bojao k Tebi pristupiti u svako doba, kakav god bio!

Dobra je.

Ako pogledamo u tijek našega života, nećemo li zapaziti trenutaka i događaja, u kojima nam se očitovala posebna dobrota i zaštita Marijina? Gdje bi bili i što bi od nas bilo, da nismo od svoga djetinjstva pod njezinim okriljem? I obzirom na vremenite stvari i u pogledu

Ako pogledamo u tijek našega života,nećemo li zapaziti trenutaka i događaja, u kojima nam se očitovala posebna dobrota i zaštita Marijina.

El Greco: Bezgrešno začeće

potreba duše. "Scitis quinam sit aquaeductus, qui in nos caelestem gratiarum imbrem diffundit?..." – "Znadete li koji je to vodovod koji u nas ulijeva rosu nebeskih milosti... ?" pita sv. Leonardo a Fortu Mauritio. I odgovara: "Virgo Maria est" – "To je djevica Marija".

Lijepa je, ljubezna i dobra, vrijedna naše ljubavi. Naša ljubav prema Mariji nema biti čisto naravna, nego vrhunaravna. Riječ je o biću duhovnome i o ljubavi, koja je krepost vrhunaravno zaslužena. Ta ljubav mora imati sijelo u volji. Ipak ona može biti popraćena bujnim čuvstvima. S udivljenjem promatrajmo Mariju, Njoj pjevajmo, Njoj poklanjajmo osjećaje svoje.

Mariju častiti

Jer je Majka Božja.

Čast se podaje onomu, tko je nad druge uzvišen. Marija je uzvišena nad sve ljude i svece, jer je majka Božja i najsvetija. Ona je mati osobe Isusa Krista, a jer je ta osoba Bog, ona je majka Božja. "Genuisti, natura mirante, tuum sanctum Genitorem" – "Ti što rodi Tvorca svoga prirodi na udivljenje" (Alma Redemptoris Mater).

Jer je najsvetija.

Prečista je: bez istočnog grijeha, bez svakoga osobnog i teškog i lakog. Puna je milosti, puna kreposti, presveta je to Djevica. Bogati su darovi Božji bili njoj od Boga namijenjeni kao Majci Sina Božjega, ali ti su darovi urodili tako uzvišenim plodovima, jer je najvjernije s njima sudjelovala. "Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas" – "Mnoge su žene bile vrsne, ali ti ih sve nadmašuješ" (Posl. 31, 29).

A kakova je tek ljepota one, koja bijaše bez istočnoga grijeha začeta! Što je ljepota Murillovih Madonna prema stvarnoj ljepoti Marijinoj!

"Oportet, o anima, ut gloriosam Reginam, Domini nostri Matrem, in summo habeas omni tempore venerationis affectu... et studeas ei specialem ac singularem reverentiam exhibere...." – "Treba, o dušo, da slavnu kraljicu, majku našega Gospodina imaš u svako vrijeme u najuzvišenijem osjećaju poštovanja... i da se trudiš njoj iskazivati posebno i jednodušno štovanje", potiče sv. Bonaventura. Jer je Majka Božja i najsvetija, potrebno je da je poštujemo i visoko cijenimo i da je častimo. Častimo je uzvišenim mislima i osjećajima, a i izrazima vanjskog štovanja. Čitamo u životopisu blagopokojnog biskupa Langa, da je s posebnim počitanjem više puta u danu poljubio ruke na kipu Bl. Djevice Marije, koji je bio u njegovoj sobi. Znam jednog župnika koji svaki dan, bilo ne znam kakvo vrijeme, pohodi kapelu Majke Božje u istomu mjestu, udaljenu od župnog stana jedno 15 minuta.

Naše štovanje prema Majci Božjoj pokazat ćemo i tako, ako o Njoj rado i jezgrovito propovijedamo. Naši

propovjednici premalo zahvaćaju u bogate rudnike mariologije. A kako vrlo često treba govoriti o Majci Božjoj, zato se gube u fraziranju i retorskim ukrasima, odakle slušatelji mogu dobiti dojam, da je veličina Marijina tek pjesnička tvorevina, a ne stvarnost. Svaki bi svećenik i poslije teoloških nauka morao proučiti koju mariologiju, da opet osvježi zdrave temelje Marijinog štovanja. Tada će njegovo propovijedanje biti sadržajno i pregledno. Marija i njezino štovanje bit će tada doista zlatni žlijeb, po kojemu će vjernicima i njemu samome obilno teći milost iz izvora Spasiteljevih.

Mariju molitvom zazivati

Jer može pomoći.

Ona je majka Svemogućega. On je pak toliko ljubi, da joj molbe neće odbiti. Kad je Blanka; majka sv. Ljudevita, francuskoga kralja prolazila kraj tamnice, vikali su za njom svi utamničeni, neka se zauzme za njih kod sina svoga, kralja. Znali su, da će po njezinu zagovoru biti oslobođeni. A Sin Božji sigurno više voli majku od sinova ljudskih. On je dapače uredio zakon, da sve dobro što nam napose u duhovnom pogledu dolazi s neba, prolazi kroz njezine ruke: "Nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariae manus non transiret" – "Ništa Bog ne želi da imamo, a što ne bi išlo preko Marijinih ruku" veli sv. Bernardo.

Ona je suspasiteljica ljudi. U požeškom nadb. konviktu čuva se starinski kip takozvane "Talerove Gospe". Marija drži na ruci Isusa, a Isus drži koplje, kojim ubija zmaja. Oboje dakle sudjeluje u uništenju vlasti đavolske nad ljudima. Nije Marija obična žena, koja je jednostavno samo dala tijelo Isusu, u koliko je čovjek, kako to vele protestanti. Nego je ona Mati Božja, koja zajedno sa Sinom dijeli protuđavolski megdan. Ona je uz Isusa na križnome putu. Ona stoji uz njega na Kalvariji. Trpi zajedno s njime, zaslužuje milosti. Može ih zato i dijeliti. "Consors passionis adiutrix facta est redemptionis et mater regenerationis" – "Ona je postala sudionica Muke, i pomoćnica Otkupljenja i Majka preporođenja".

Nije Marija obična žena, koja je jednostavno samo dala tijelo Isusu, u koliko je čovjek, kako to vele protestanti. Nego je ona Mati Božja, koja zajedno sa Sinom dijeli protuđavolski megdan. Ona je uz Isusa na križnome putu. Ona stoji uz njega na Kalvariji. Trpi zajedno s njime, zaslužuje milosti. Može ih zato i dijeliti.

Jer hoće pomoći.

Hoće nam sve najbolje, jer nam je majka. "Virgo perdolens redemptionis opus cum Jesu Christo participavit et constituta est hominum mater..." – " Prežalosna Djevica sudjelovala je na spasiteljskom djelu s Isusom Kristom i postavljena je Majkom ljudi". Trpeći zajedno sa Sinom, Marija ljude rađa na novi život, postaje naša duhovna majka. Ne po tjelesnom rađanju nego po odanosti, nježnosti, ljubavi, dobrohotnosti. Tko bi joj mogao predbaciti, da nije voljela svoga rođenoga Sina Isusa? Mi pak krštenici mistični smo Krist. Marija je majka i mističnog Krista, dakle i majka naša. Dobra majka i ustrajna zagovornica. Svrni dakle, odvjetnice naša...!

Pojedini se crkveni redovi upravo natječu u štovanju i zazivanju Bl. Dj. Marije i uzimlju je za pokroviteljicu svoga reda. Tako n. pr. cistercite, koje je naučio žarko ljubiti Mariju "doctor melifluus" sveti Bernardo (1090.–1153.). Tako benediktinci, čija je duboko proćućena pobožnost do Bl. Djevice jedino mogla staviti molitvu "Salve Regina" u one note, kojima je izrazuje solesmenski koral.

Poznato je i to, da n. pr. franjevci nazivaju Djevicu Mariju kraljicom Manje braće, isusovci kraljicom Družbe Isusove.

Ako tako čine pojedini crkveni redovi, zar da mi svjetovni svećenici za njima zaostanemo? Zar mi nemamo pravo na posebnu zaštitu Marijinu? Ili zar nama nije potrebna njezina pomoć? Mi smo zapravo oni prvi bojni redovi Kristove vojske, koji stoje prsima o prsa naprama đavolskim četama. Mi izravno otimamo ljudske duše, da još u većem broju ne padaju u ropstvo sotone. Zato se bez sumnje na nas oštro obara bijes paklene zmije. Napasnik upire sve sile, bilo da izvana onemogući rad svećenika, bilo da ih dovede do unutarnje mlitavosti i pokvarenosti, tako da izgube onaj zanos, koji je nužan Božjim borcima. – No, zar nije baš na tom području, u borbi protiv đavla, zajamčena pobjeda preko Marije! Ona je od vijeka preodređena da satire glavu paklenoj zmiji, da mrsi đavlu njegove

Bogati su darovi Božji bili njoj od Boga namijenjeni kao Majci Sina Božjega, ali ti su darovi urodili tako uzvišenim plodovima, jer je najvjernije s njima sudjelovala.

račune. Marija je s velikim zanimanjem pratila život i razvitak prve Crkve. Ta djelo je to njezinog Sina. Kako se ne bi za nj zanimala? To isto djelo Kristovo nastavljamo mi svećenici. Marijina pomoć je osigurana. Nije moguće zamisliti pravi svećenički život, i rad bez posebnog štovanja i zazivanja Majke Božje. U toj pobožnosti leži tajna svećeničkog uspjeha. To je ključ Božjeg blagoslova za svećenički rad.

Imademo oltar Marijin u našoj crkvi. Jesmo li kad pred njim klečali i molili se? S koliko pažnje molimo obrasce: Zdravo Marijo, Anđeo Gospodnji, krunicu, marijanske antifone, obrazac mise De Beata?

Mariju nasljedovati

Po odredbi Božjoj i po nakani sv. Crkve svrha je štovanja svetaca dvostruka: zazivanje njihovog zagovora i nasljedovanje. Obadvoje vrijedi i za pobožnost prema Majci Božjoj: osim zazivanja vrlo je važna stvar nasljedovanje njezinih kreposti "Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos" "Dodite, djeco, i poslušajte me, učit ću vas strahu Gospodnjem." (Ps. 33,12) zove nas Ona. Živu vjeru, savršenu predanost u volju Božju, požrtvovnost, nesebičnu ljubav, sve to možemo od Nje naučiti. Napose kaže sv. Bonaventura, ističe se Ona u netaknutoj nevinosti, spremnoj poslušnosti i u punini dobrote. A to su i temeljne kreposti svećeničke: uzdržljiva trajna čistoća, disciplinirana poslušnost i potpuna odanost crkvenim poglavarima, njihovim nakanama i željama te velika ljubav i ustrpljivost prema svakomu. Kojega svećenika rese te stožerne vrline taj će činiti čudesa i narod će ga nazivati svetim.

U Vergilijevoj "Eneidi", Sibila vodi Eneju po podzemnom svijetu duša. Danteu je vodilicom po nebu, paklu i čistilištu, dobra, prijazna i mudra Beatrice. Stari pjesnici dubrovački (trubaduri) slažu svoje pjesmotvore pod pokroviteljstvom idealne neke gospođe ili gospodarice. Sredovječni je vitez upirao sve sile, samo da ispadne čestit, karakteran, junačan; a i vrlo fin u očima plemenitih gospođa.

Svećeniku, Božjem vitezu, dano je, da svoje kreposti, svoje djelovanje, svoj trud, svoje boli i svoje nade stavi pod pokroviteljstvo najodličnije od sviju žena i gospođa, Majke Boga svojega, Bl. Djevice Marije. Koliko je lakša skrb za krepost, koliko slađe žrtve i pouzdanije nade pod vodstvom Marijinim! Svećenik se zbog visokih ciljeva odrekao svake zemaljske ljubavi, koju je današnji naraštaj i onako izobličio u čistu karnalnost. Ali zato ipak srce svećeničko ne ostaje prazno, njega ispunja euharistijska ljubav Isusova i duhovna ljubav do prečiste Djevice Marije.

Crkveni Oficij (21. siječnja) stavlja u usta svetoj djevici Agnezi riječi: "Amo Christum..., quem cum amavero, casta sum!" – "Ljubim Krista, i dok ga ljubim čista sam". Svećenik može kazati isto obzirom na Mariju: "Amo Mariam..., Quam cum amavero, castus sum!" – "Ljubim Mariju, i dok je ljubim čist sam". To je vrhunaravna, duhovna ljubav, koja time što je veća čini stalnijom i solidnijom krepost sv. čistoće. A čistoća je temeljna krepost rimokatoličkog svećenstva i podloga za sve druge kreposti.

Mi pak krštenici mistični smo Krist. Marija je majka i mističnog Krista, dakle i majka naša.

Mariju ljubimo, Mariju častimo, Mariju zazivajmo, Mariju nasljedujmo!

"Qui enim radicantur in Virgine Matre per amorem et devotionem per eam sanctificantur, quia ipsa impetrat eis a Filio suo sanctificationem.... Nunquam enim legi aliquem Sanctorum, qui non haberet speciatem devotionem ad Virginem gloriosam" – "Koji se, naime, ukorjenjuju u Djevici Mariji po ljubavi i pobožnosti, po njoj se posvećuju, jer ona im posvećenje isprošava od svoga Sina. Nikada nisam čitao o nekom svecu koji ne bi imao posebnu pobožnost prema Slavnoj Djevici" (Sv. Bonaventura).

■

Izvor: Dr. Dragutin Nežić: *Duc in altum! Svećenička razmišljanja.* Požega, 1942.

Duhovna obnova u hrvatskom narodu

Kršćanin u školi, na poslu i u obitelji

Uz pomoć misli iz revije Osoba i duh ***MARIJA GAŠPAR*** *i u ovom broju našeg lista nastavlja s razlaganjem lijepih ali i zahtjevnih vidika kršćanskog života.*

Dobar dio života proteče nam u obavljanju dužnosti, bilo da učimo ili radimo. Zato je od velike važnosti način na koji se odnosimo prema njima. Nije svejedno uči li se jedino iz želje da se jednom dođe do potrebnog posla (po mogućnosti unosnog) ili se uči misleći na uzvišeniji cilj-svoje služenje zajednici kroz budući posao, te također shvaćajući svoj zadatak (učenje ili posao) od Boga dodijeljen gdje on želi da vršimo Njegovu volju. Čini se kako su mnogima mrske riječi "učenje", "posao", "obaveze" i rado bi od njih pobjegli. Televizija danas, možda najviše od svega, nameće kao ideal lagodan život bez puno muke i truda, a u stvarnosti je to često nedostižan san. Ali ipak mnogima takav život postaje cilj: bez muke i truda. To nije kršćanski cilj. Isus svojim sljedbenicima nije obećao život bez muke i truda nego je rekao "uzmi svoj križ i pođi za mnom". Možda ne zvuči privlačno, ali je privlačnije kad znamo da je i On sam s neba sišao da bi naš trud dobio veći smisao.

Kršćanin u školi i studiju

Nije svejedno kako učimo. O tome kako se uči ovise i plodovi učenja. Oni ovise i o nečem što se možda naizgled čini nebitno. Revija *Osoba i duh* navode neke preduvjete za plodonosno učenje po primjeru sv. Tome.

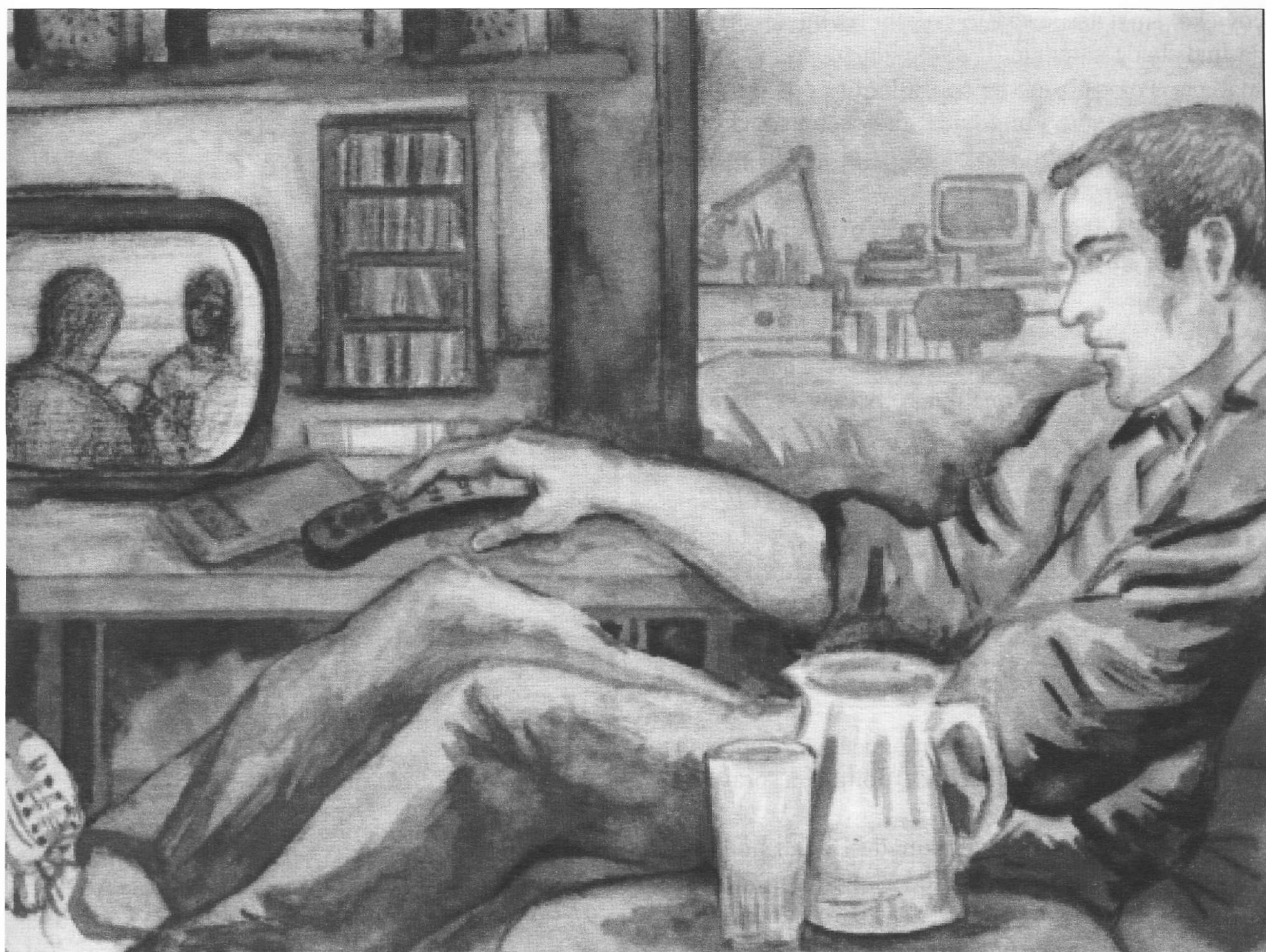
LJUBAV je važan preduvjet za plodonosan rad. Bez ljubavi za bližnjega čovjek se puni ohološću koja prezire i zapostavlja druge. Bez ljubavi plodovi rada su maleni, okrenuti na samoga sebe. Osim toga ne može se mirno i predano učiti sa zlobom ili čak mržnjom u srcu dok u isto vrijeme savjest opominje na popravak. Dobro je spomenuti krepost strpljivosti koja je nužno vezana za ljubav. Bez nje se može zapasti u naglu srdžbu te se time ogriješiti o bratsku ljubav. Uzorna je strpljivost sv. Tome koji je znao ostati miran i ljubazan pa makar ga netko i žestoko napao.

MOLITVA daje snagu za novi rad i napor. Ako se ispravno shvati ona je najbolji počinak poslije učenja, a učenje je puno lakše poslije duboke molitve. Sv. Toma nikad nije počeo učiti a da se predhodno nije ojačao molitvom.

MIR u čovjeku je potreban da bi postigao dobre rezultate. Činjenica je ipak da je to za mnoge pjesnički san bez stvarnosti. Mir proizlazi iz dobrih odnosa s Bogom i bližnjima. Jedna od nužnih posljedica mira je pažljivost, vrlo značajna za učenje. Da sv. Toma nije bio u dubini duše smiren zasigurno ne bi ostavio ogromno mnoštvo znanstvenih djela.

ČISTOĆA je također važan preduvjet. Grijeh bludnosti zamračuje um i priječi mu bistrinu vidika. Logička posljedica kod onih koji zanemaruju čistoću je neobzirnost, naglost i nepostojanost u studiju. Sv. Toma je bio nazvan Doctor Angelicus baš radi svoje anđeoske čistoće.

Nije svejedno uči li se jedino iz želje da se jednom dođe do potrebnog posla (po mogućnosti unosnog) ili se uči misleći na uzvišeniji cilj – svoje služenje zajednici kroz budući posao, te također shvaćajući svoj zadatak (učenje ili posao) od Boga dodijeljen gdje on želi da vršimo Njegovu volju.

USTRAJNOST pomaže da se ne klone pod teretom napora i tako vodi do željenog cilja. Ustrajnost u radu pretpostavlja i uzvišenost ideala. Gledajući primjer sv. Tome suvišno je pitati bi li u četrdeset godina postigao sve ono što je da nije bio čovjek visokih ideala.

Kršćanin na poslu

Preuzimanje posla od osobe traži da svoju dužnost vrši savjesno. Stručno djelovanje ne smije biti uvjetovano materijalnim probicima, boljom zaradom, pripadnošću nekoj političkoj skupini... nego stručni doprinos kao i ljubav i žrtva za hrvatski narod treba biti kršćanska krepost koja obavezuje u savjesti.

Najveći dio ljudi živi od svoga rada. Često se u masama isticalo da je ručni rad jedini autentični rad. Iz radničkih krugova podizao se val mržnje na svakog koji nije fizički radnik jer po njihovu shvaćanju rada takvi ne proizvode te bi primali nezasluženu plaću. Rad je, međutim, i onaj umni. Rad je čovjekova djelatnost, i fizička i umna, upravljena na koristan predmet.

Na poslu - apostol

Svaki katolik pozvan je (već po svom krštenju) da bude apostol, da u skladu sa svojim snagama i sposobnostima sudjeluje u izgradnji Kristova kraljevstva na zemlji. Apostolat je svaka akcija učinjena za Krista. Stoga, prijateljstvo s Kristom ne znači povlačenje i nerad niti zatvaranje pred ostalim svijetom. To je najintezivniji život duše u akciji i kontemplaciji. Ovaj život je ljubav prema bližnjem, a ljubav nikad nije umorna. Ona prožima čitavog čovjeka u njegovim mislima, osjećajima i djelovanjima. Katolik koji proživljuje Kristovu vjeru i ljubav djeluje na svoju okolinu već samim svojim životom. On nosi u sebi nešto od onog ognja ljubavi koji je najsavršenija Ljubav. No apostolat samim primjerom nije uvijek dovoljan. Među onima koji su zaboravili na vrijednost čovjeka (stvorenog na sliku Božju), koji tek prividno rade za njegovu korist primjer nije dostatno sredstvo. Potrebno je i više, pogotovo kad se ponižavaju čovječnost, vjera i moral,... a sve u borbi za prolaznim dobrima. Čovjek može upoznati život otkupljenja samo podsredstvom

čovjeka. Krist nas je spasio svojom krvlju, ali on hoće da ljudi budu suradnici u dijeljenju plodova njegova spasenja. Pozvani smo na apostolat i to na općeniti (s bilo kim, bilo gdje i bilo kada), a posebno u vlastitoj profesiji. U ovaj apostolat najprije spada primjer praktičnog vjernika, ispovijedanje kršćanskih načela u javnom i privatnom životu, savjesno vršenje zvanja te odlučno i ljubazno poticanje na život dostojan kršćanina.

Sve to vrijedi za sve profesije, no ipak ima profesija koje donose veće i nepregledne mogućnosti za apostolat kao što su npr. zvanje svećenika, političara, pravnika, novinara, liječnika, poduzetnika...

Stručni doprinos kao i ljubav i žrtva za hrvatski narod treba biti kršćanska krepost koja obavezuje u savjesti.

SVEĆENIK je posrednik između Boga i ljudi. Što je više dobrih svećenika to i narod u kojem djeluju može biti mirniji za za svoju budućnost. Može se reći da nema uzvišenije službe narodu nego što je svećenik ukoliko je prožet veličinom i dostojanstvom svoga zvanja i ako je svom pozivu odan.

POLITIČAR pred sobom ima ogromno područje za apostolat. Ako želi apostolski djelovati nastojat će u politički život unositi Kristovu spasonosnu nauku. "Kad bi katolicima uspjelo da u politički život unesu čestitost, točno vršenje dužnosti, potpuno posvećenje na službu zajedničkom dobru, svu energiju u obranu pravde koju u sebi nosi autentično proživljen katolicizam učinili bi neprocjenjivu uslugu čitavom čovječanstvu.

PRAVNICI proučavaju i normiraju temeljna načela reda, mira, pravde i sigurnosti... Oni trebaju tako odgojiti savjest da nepravedni zakon uopće ne smatraju zakonom, a kad su zbog teških motiva prisiljeni da ga primjene na pojedinačan slučaj i da to čine nerado i protiv volje kako bi se izbjeglo veće zlo.

ODGOJITELJI se nalaze pred velikim i odgovornim zadatkom oblikovanja ljudske osobnosti. Kršćanski odgojitelj pri tom gleda kakav odgajanik mora biti i kako se treba ponašati u ovom životu da bi postigao vječnu svrhu za koju je stvoren (Pio XI). Često je rad učitelja prožetih kršćanskim duhom pravi apostoli i jamstvo životne sreće tisuća mališana koji prolaze kroz njihovu školu. Ništa nije tako teško kao oblikovanje čovjeka, ali zato nema uzvišenijeg stvaralačkog posla nego li je stvarati nove, bolje, plemenitije, kršćanske generacije jednom narodu.

TVORCI JAVNOG MIŠLJENJA preko sredstava javnog priopćivanja mogu biti najmoćnije sredstvo za širenje istinske civilizacije i kulture. Ali u rukama slijepih i pokvarenih ljudi može biti upotrebljen u službu zablude i laži, senzualnosti, oholosti, mržnje, škrtosti... Moć koju ova sredstva imaju na duše treba uzeti ozbiljno. Iz sjemena što ih siju može niknuti i blagoslov i prokletstvo...

LIJEČNIK u svom zvanju može bitno utjecati na čovjeka. Budući da je pred njim konkretna osoba ima veliku odgovornost u svojim zahvatima. Pred njim je čovjek sličan njemu, brat koji trpi... Kršćanski liječnik ne gubi iz vida da o njegovu radu ovisi kakvo će biti i duševno raspoloženje bolesnika, što je osobito važno u odlučnom času smrti. Veliki je porast duševnih bolesti a tu liječnik može svojim savjetima i te kako pomoći.

Pozvani smo na apostolat i to na općeniti (s bilo kim, bilo gdje i bilo kada), a posebno u vlastitoj profesiji. U ovaj apostolat najprije spada primjer praktičnog vjernika, ispovijedanje kršćanskih načela u javnom i privatnom životu, savjesno vršenje zvanja te odlučno i ljubazno poticanje na život dostojan kršćanina.

PODUZETNIK (upravitelj, poslovođa) se treba odlikovati primjerom, čestitošću, pravednošću i ljubavlju prema radnicima. Na njemu je odgovornost da rad ispravno vrednuje - kao osoban, ljudski i time postiže sklad između radnika i poduzetnika

Sve su to područja koja pružaju velike mogućnosti za apostolat. Što se pak tiče onih koji nisu u takvoj mogućnosti a žele apostolski djelovati nikad neće ostati bez posla dok god u svojoj blizini imaju makar i jedno ljudsko biće pa ako mu već radno mjesto ne pruža velike mogućnosti pružit će mu ih onda sredina u kojoj živi, ljudi s kojima se susreće.

Sluga Božji Ivan Merz kao vojnik

Posvećenje radom

Svako zanimanje, pa makar izgledalo i neznatno, uzvišeno je jer je to mjesto i vrijeme darovano čovjeku za njegovo posvećenje. Svako zanimanje, ako ga promatramo u tom vidu, ima svoj religiozni i moralni smisao. Religiozni smisao zvanja je u tome što je njegova profesija ujedno i božansko poslanje, te on u radu ima pred očima najprije vječnu svrhu za koju je stvoren. Kad shvati svoju profesiju kao božansku misiju onda svoje mjesto prihvaća kao od Boga dodijeljeno i trudi se da na njemu izvrši Božju volju. Mnogo je zvanja zadojeno poganskim duhom, mnogo toga je iskvareno, a kršaćanin neće prihvatiti taj nered nego će se potruditi da svom zvanju vrati čisti i božanski smisao. Moralni smisao zvanja uočava se u potrebi da se pronađe zlatna sredina s obzirom na to kome se radom služi. S tim u vezi zvanje se ne bi smjelo shvaćati kao izvor isključivo osobnih interesa ne obazirući se na zajednicu. To nipošto ne znači da je posve u interesu društva jer svatko ima pravo na plodove svoga rada.

Može se reći da savjesno i odgovorno vršenje dužnosti vodi k Bogu. Čovjek se svojim radom posvećuje jer nema posvećenja mimo rada. Dok savjesno vrši dužnosti svoga zvanja on pokazuje ljubav prema Bogu jer ispunjava Njegovu volju. Dok svojim zvanjem služi zajednici pokazuje ljubav prema bližnjem (odnosno sugrađanima) koje priznaje braćom znajući da imaju istog Oca na nebu.

Svaki katolik pozvan je (već po svom krštenju) da bude apostol, da u skladu sa svojim snagama i sposobnostima sudjeluje u izgradnji Kristova kraljevstva na zemlji.

Svako zanimanje, pa makar izgledalo i neznatno, uzvišeno je jer je to mjesto i vrijeme darovano čovjeku za njegovo posvećenje.

Kršćanin u obitelji

Bez ljubavi nema čvrste obitelji. Bez ljubavi obitelj, temeljna stanica ljudskog društva, propada. Potrebno je stoga obratiti pažnju na taj glavni preduvjet kršćanskog braka.

Slobodna ljubav ili kršćanski brak?

Mladi ljudi zreli za brak suočavaju se s pitanjem: "Slobodna ljubav ili kršćanski brak?" Ova dilema je postala opasnost za kršćansku obitelj i u našoj domovini. "Prošli rat nas je prodrmao iz duhovnog mamurluka, usplamtio mnoge spoznaje, ali nam nije pomogao - kao ni jedan drugi rat - učvrstiti naše brakove i ozdraviti našu mladež od štetnih utjecaja." Prerano otimanje roditeljskom nadzoru, prepuštanje samima sebi i utjecajima okoline lako skreće sa kršćanskog puta. Tome pogoduju i mediji propagirajući slobodnu ljubav. U želji za odgajanjem kršćanske savjesti u pitanju čistoće papa Pio XII (radio-poruka, 23.03.1952.) govori: "Božanska

"Prošli rat nas je prodrmao iz duhovnog mamurluka, usplamtio mnoge spoznaje, ali nam nije pomogao – kao ni jedan drugi rat – učvrstiti naše brakove i ozdraviti našu mladež od štetnih utjecaja."

zapovijed o čistoći duše i tijela vrijedi također i za današnju mladež, bez ikakva umanjivanja. Mladež je " moralno dužna, pomoću milosti da se očuva čista." Na odgojiteljima je da prikažu mladima plemenite vrijednosti čistoće i to tako da je mladi po sebi zavole i žele, da pripreme mlade na izbjegavanje grešnih prigoda, da ih osnaže u njihovoj borbi ne skrivajući njenu težinu, da ih opominju kako ne bi pali u kušnju i da ne bi napustili oružje od samog početka te se bez otpora prepustili izopačenosti. Mladi trebaju upoznati čisto poimanje slobode, istinske slobode koja je dostojna stvorenja, stvorena na sliku Božju. To je posve različito od raspojasanosti i srljanja bez kočnica. Sloboda čovjeka ima svoje granice koje ne samo da mu škode nego su nužni uvjeti punog razvoja osobe.

Papa ukazuje na Euharistiju kao nadnaravni izvor snage jer ona daje ono što narav ne može dati - snagu da ne padnu i snagu da se dignu. Bez toga, kaže papa, neće postići niti da budu dobri kršćani niti jednostavno časni ljudi, koji mogu imati u nasljedstvo ozbiljan život. Vlastitim zalaganjem i u suradnji s nadnaravnim izvorima milosti ostvarivat će se djelovanje Krista u njihovu životu.

Neki će reći da je slobodna ljubav dopuštena kad se dvoje stvarno vole te im onda ništa ne priječi da se ponašaju kao već oženjeni. No, pitanje je - što će biti kasnije? Hoće li ta ljubav (ako je uopće i bila prava) preživjeti? I gdje ima više poštivanja i ljubavi ' u slobodnoj ljubavi ili u kršćanskom braku?

Ljubav i vjernost u braku

Što se više ruše bračne veze to je potrebnije uzdizati vjernost, ljubav i sklad u braku te ukazivati na pakao kojeg stvara ljubomora, zavist, praznina i životno bespuće nevjernih bračnih drugova...

Kad se govori o ljubavi potrebno je ukazati na što se misli jer se taj pojam počeo iskrivljavati i krivo shvaćati. To nije samo udovoljavanje nagonima jer bi kao takva bilo isto što i instikt kod životinje. Kao takva u sebe ne bi uključivala vjernost. "Ljubav što se brzo iscrpi i zadovolji, jer se profanirala u iživljavanju nagona i ugušila u mesu i krvi, nije vrijedna tog imena. I trebalo bi jednom zauvjek zabraniti da se prostoj strasti daje uzvišeno ime ljubavi." Ljubav je nešto više. Bračna ljubav podrazumjeva i tjelesni užitak i duševno jedinstvo. Dokle u braku traje prava ljubav dotle će trajati i vjernost. Bračna ljubav trebala bi biti vjerna ljubav između dvije duše i dva različita spola koja ima za svrhu posvećenje (jer sklapanje ženidbe nije samo zbog prolaznih stvari niti da služi požudi nego da osobe budu jedna drugoj pomoć u postizanju vječnih dobara) a zbog toga je onda nevjera grijeh protiv naravi i zločin protiv prevarene osobe. Nevjera je pakao na zemlji ne samo za bračne drugove nego i za njihovu djecu. Tada obiteljski dom prestaje biti mjesto mira, radosti, duhovnog zadovoljstva, a postaje mjesto tjeskobnog straha, mržnje, zlovolje... što razara obitelj. Umjesto

Sklapanje ženidbe nije samo zbog prolaznih stvari niti da služi požudi nego da osobe budu jedna drugoj pomoć u postizanju vječnih dobara.

ljubavi javlja se odvratnost. Ponižen je i onaj koji je prevario i onaj koji je prevaren.

Često se misli da je vjernost prevelika žrtva. Zapravo i nije. Onaj koji stvarno voli uza sve rastanke i prostorne udaljenosti osjeća se duhovno blizak s voljenom osobom. U trenucima razdvojenosti ljubav se hrani onim duhovnim bogatstvom koje im je donijelo vrijeme zajedništva. Tko se ipak muči s napastima i želi im se othrvati potrudit će se oko stalnosti načela, oko samoodgoja, te će održavati vezu sa izvorima milosti koji mu daju snagu. Najjače sredstvo u očuvanju bračne vjernosti jest molitva.

*

Čemu se nadamo u novom tisućljeću? Boljoj Hrvatskoj? Boljem životu?

S pravom se može nadati samo onaj koji i sam nesebično ulaže od svog života za dobro drugih, za dobro domovine, imajući uvijek u vidu vječni cilj za koji smo stvoreni - vječnu domovinu na nebesima. ■

Jedinstvenost kršćanstva

Prigovori vjeri koju Katolička crkva ispovijeda i naučava, toj istoj Crkvi koja je čuvarica blaga vjere i njezinim vjernicima koji tu vjeru žive prisutni su jednako danas kao i kroz svu povijest Crkve. Sadržajno ti su prigovori bilo danas bilo kroz povijest u njihovoj biti vrlo su cesto ako ne sasvim identični ono pak veoma slični. Razlikuju se u formi, načinu i, naravno, u autoru. ***PETER KREEFT*** *prikazao je na vrlo zanimljiv način takove najčešće prigovore i odgovore na njih*

Ronald Knox se jednom duhovito našalio kako je "izučavanje komparativnih religija najbolji način da se postane komparativno religiozan." Razlog tomu je što su, kako G. K. Chesterton kaže, prema mnogim "poznavaocima" komparativne religije "kršćanstvo i budizam vrlo slični, posebno budizam."

Ali svaki kršćanin koji je imalo samosvjestan mora misliti o komparativnim religijama jer danas baš iz tog područja dolazi najrašireniji prigovor od svih protiv načela kršćanstva. Prigovor se ne sastoji u tome da kršćanstvo nije istinito nego da nije istina; ono nije lažna religija, već je ono samo jedna religija. Svijet je veliko mjesto, razmišlja prigovarač; "sto ljudi - sto ćudi". Kako je nepodnošljivo ograničeno tvrditi da je kršćanstvo jedina istinita religija! Za razliku od toga, Bog jednostavno mora imati puno šire razumijevanje.

Ovo je pojedinačni najrašireniji prigovor Vjeri danas, jer ljudi današnjice ne obožavaju Boga već jednakost. Boje se biti u pravu tamo gdje su drugi u krivu više nego što se boje biti u krivu. Obožavaju demokraciju i silno negoduju nad činjenicom da je Bog apsolutni vladar. Promijenili su značenje riječi *čast* iz biti poštovan zato što si na određen način bolji u prihvaćen zato što nisi ni na jedan način bolji, nego si upravo kao mi. Uvreda na koju se ne može odgovoriti, apsolutno najgori naziv koji možeš nadjenuti nekome u današnjem društvu jest onaj "fanatik", osobito "vjerski fanatik". Ako na otmjenoj koktel-zabavi priznaš kako snuješ svrgavanje vlade, ili da si terorist PLO-a ili doušnik KGB-a, ili da zlostavljaš dikobraze i šišmišima otkidaš glave, ubrzo ćeš privući užurbani, opčinjeni, dobrohotni krug slušatelja. Ali ako priznaš kako vjeruješ da je Isus Krist, Sin Boga živog, iznenada ćeš ostati sam, s očitim zahlađenjem atmosfere.

Peter Kreeft je profesor filozofije na Bostonskom Fakultetu. Autor je mnogih članaka i 15-tak knjiga među kojima su najznačajnije *Neabortirani Sokrat, Naći smisao u patnji, Za Boga miloga* i *Okretaj kazaljke*.

Evo dvanaest najčešćih oblika ovog prigovora - mržnje religioznog elitizma, s pripadajućim odgovorom.

1. "U biti sve su religije iste. "

Činjenica je da je to jednostavno neistinito. Nitko ovo nikada ne tvrdi ukoliko nije (1) potpuna neznalica što se tiče onoga što različite religije svijeta zaista uče ili (2) intelektualno neodgovoran kad ova učenja razumijeva na jedan potpuno nejasan i neodređen način ili (3) moralno neodgovoran jer je ravnodušan na njih. Implicitna pretpostavka prigovarača je da su značajna učenja svjetskih religija nevažna, da najvažniji zadatak religije nije istina, već nešto drugo: transformacija svijesti, ili zajedništvo i skrb, ili kultura i dobrobit, ili nešto slično tomu – ne konverzija (obraćenje), već konverzacija (razgovor). Kršćanstvo naučava mnoge stvari koje nijedna druga religija ne naučava, a neke od tih stvari su u izravnoj suprotnosti s tim drugim religijama. Ako kršćanstvo nije istinito, zašto biti kršćaninom?

...ljudi današnjice ne obožavaju Boga već jednakost.

Peter Brugel: Babilonski toranj

Po katoličkim standardima religije svijeta se mogu stupnjevati s obzirom na to koliko istine naučavaju. Na prvom mjestu je katolicizam, ravnopravan s pravoslavljem osim u pitanju Papinog autoriteta. Onda slijedi protestantizam i sva druga "odijeljena braća" koja se drže bitnih kršćanskih načela onako kako ih se može naći u Bibliji. Treći po redu je tradicionalni judaizam, koji štuje istog Boga ali ne preko Krista. Četvrti je islam, najveća od teističkih hereza; peti, hinduizam, mistički panteizam; šesti, budizam, panteizam bez *theosa*; sedma, moderni judaizam, unitarianizam, konfucijanizam, modernizam, i sekularni humanizam, od kojih nijedna nema ni misticizma niti nadnaravne religije, već samo etiku; osmo je idolopoklonstvo; i deveti je sotonizam. Pomiješati ovih devet mjesta bilo bi ravno mišljenju da je zemlja ravna ploča.

2. "Ali kako bilo, bit religije je ista: bar se sve religije slažu u činjenici da su religiozne."

Pa ipak, koja je bit religije? Pozivam svakoga da je definira dovoljno široko da budu uključeni konfucijanizam, budizam, i moderno reformirano židovstvo, ali dovoljno usko da budu isključeni platonizam, ateistički marksizam i nacizam.

Nedokazana i nedokaziva pretpostavka ovog drugog prigovora jest da je bit religije neka vrsta najnižeg zajedničkog nazivnika ili zajedničkog faktora. Možda je zajednički faktor prije neka slaba, razvodnjena stvar nego li bitna stvar. Možda uopće ne postoji. Nitko ga nikada nije stvorio.

3. **"Ali ako usporedite Govor na Gori, Budinu *Dhammapadu*, Lao-tzuov *Tao-te-ching*, Konfucijeve *Odabrane odlomke, Bhagavad-Gitu*, Solomonove izreke, i Platonove *Dijaloge*, pronaći ćete ga: pravo, duboko i snažno slaganje."**

Da, ali to je etika a ne religija. Prigovarač uzima da je bit religije etika, ali nije. Svatko posjeduje etiku, ali nema svatko religiju. Recite ateistu da je etika isto što i religija. Bit će na mjestu uvrijeđen jer ga ili nazivate religioznim ako je etičan, ili neetičnim zato što je nereligiozan. Etika može biti prvi korak u religiji, ali nije i zadnji. Kao što C. S. Lewis kaže:"Put za Obećanu zemlju prolazi pored Sinajske gore."

4. "Kad sam spomenuo goru sjetio sam se moje omiljene analogije. Mnogi putovi se uspinju jednom jedinom religijskom gorom do Boga na vrhu. Provincijalno je, uskogrudno i slijepo nijekati vrijednost tuđih putova u odnosu na tvoj."

Nedokazana pretpostavka ove sasvim obične analogije s gorom je da se putovi uspinju, a ne silaze; da čovjek pravi putove, a ne Bog; da je religija čovjekova potraga za Bogom, a ne Božja potraga za čovjekom. C. S. Lewis kaže da ovo zvuči kao "potraga miša za mačkom".

Kršćanstvo nije sustav čovjekove potrage za Bogom, već priča o Božjoj potrazi za čovjekom.

Kršćanstvo nije sustav čovjekove potrage za Bogom, već priča o Božjoj potrazi za čovjekom. Prava religija nije poput oblaka tamjana koji se uzvija iz osobitih duhova do Božjih nosnica koji samo čeka, već poput Očinske ruke koja je ispružena za spas posrnulih. Kroz cijelu Bibliju, religija koja je čovječje djelo propada. Ne postoji ljudski put uz goru, već samo božanski put prema dolje. "Nijedan čovjek nije nikada vidio Boga. Jedinorođeni Sin koji je kod Oca, on nam ga obznani."

Ako smo mi tvorci tih putova, uistinu bi bilo arogantno tvrditi da je bilo koji put jedini vrijedan, jer su sve, ljudske stvari jednake, bar po tome što su sve ljudske, konačne, i mješavine dobrog i lošeg. Ako smo mi napravili te putove, bilo bi jednako glupo apso-

Svatko posjeduje etiku, ali nema svatko religiju... Etika može biti prvi korak u religiji, ali nije i zadnji.

lutizirati jednog od njih kao i apsolutizirati neku umjetničku formu, politički sustav, ili način da se odere mačka. Ali ako je Bog tvorac tog puta, moramo otkriti je li ih napravio više ili samo jedan. Ako je napravio samo jedan, onda stvar stoji sasvim drukčije: stvar je poniznosti, a ne oholosti, uzeti ovaj jedini put od Boga, a stvar je oholosti, a ne poniznosti, ustrajati u tvrdnji da su putovi koje smo mi stvorili jednako dobri, kao i ovaj od Boga napravljen.

Ali koja je pretpostavka istinita? Čak i ako je ona pluralistička istinita, nisu sve religije jednake, jer ipak je jedna religija "gora" i "arogantnija" od svih drugih, jer se usredotočuje na onoga koji je tvrdio:"Ja sam Put, Istina i Život; nijedan čovjek ne može doći k Ocu osim po meni."

5. "Ipak, ustrajanjem da je tvoj put jedini put, potiče se vjerski imperijalizam. Zanosiš se moći."

Ne, mi vjerujemo u to ne zato što to želimo, zato što smo imperijalistički nastrojeni, ili zato što smo mi to izmislili, već zato što je to Krist naučavao. To nije naš put, to je Njegov put, to je jedini put. Mi smo samo vjerni Njemu i onome što je rekao. Pretpostavka prigovarača je da možemo učiniti da religija bude ono što mi, želimo.

6. "Ako učenje o jednom putu potječe od Krista, a ne od tebe, onda je On bio arogantan."

Kako je ironično pomisliti da je Isus arogantan! Nijedan, grijeh nije toliko izazvao njegovu ljutnju koliko arogancija i dvoličnost vjerskih voda. Nijedan čovjek nije bio tako milosrdan, blag, pun ljubavi i samilosti.

Prigovarač uvijek uzima da je stvar dokazana: da je Krist samo jedan od mnogih utemeljitelja vjere, ljudskih učitelja. Ali on je tvrdio da je on Put, Istina i Život; ako ta tvrdnja nije istinita, onda on nije samo jedan od mnogih vjerskih mudraca nego jedan od mnogih luđaka. Ako je tvrdnja istinita, tada on nije jedan od mnogih vjerskih mudraca već Put, Istina i Život.

7. "Želite li oživjeti Inkviziciju? Zar ne cijenite vjersku snošljivost? Protivite li se priznavanju jednakih prava i drugim vjerama? "

Inkvizicija nije razlikovala herezu od heretika i pokušala je iskorijeniti i nju i njih silom ili lomačom. Prigovarač zauzvrat čini istu pogrešku: odbija osuditi bilo koje. Naravno, definiranje i osuđivanje hereze nije stvar države, ali to mora učiniti vjernik - ako ne *kroz* Crkvu, onda sam. Jer vjerovati x-u znači osuditi ne-x-a kao neistinitog. Ako ne vjeruješ da je ne-x neistinit, tada ne vjeruješ uistinu da je x istinit.

8. "Iznenađen sam ovom nesnošljivošću. Mislio sam da je kršćanstvo religija ljubavi. "

I jest. Ono je također i religija istine. Prigovarač razdvaja dva božanska atributa. Mi ne. Mi "propovijedamo istinu u ljubavi".

9. "Ali jedino što Bog od nas očekuje jest iskrenost."

Kako znaš što Bog od nas očekuje? Jesi li slušao Božje otkrivenje? Nije li opasno uzeti za sigurno bez pitanja ili sumnje da Bog mora činiti baš onako kako biste vi to učinili da ste Bog? Uzmimo da iskrenost nije dostatna; uzmimo da se traži i istina. Je li to nezamislivo? U svakom drugom, području života trebamo istinu. Je li iskrenost dovoljna kirurgu? A istraživaču? Ne trebamo li točan prikaz putova na zemljovidu stvarnosti?

Prigovaračeva implicitna tvrdnja ovdje je kako nema objektivne istine u religiji, nego subjektivne iskrenosti, kako nitko nikada ne bi bio ujedno i iskren i u krivu, da duh ne posjeduje objektivne putove poput našeg tijela i uma, koji vode do različitih odredišta: fizički putovi tijela vode do različitih gradova, a logički putovi uma vode do različitih zaključaka. Prava iskrenost želi znati istinu.

Kroz cijelu Bibliju, religija koja je čovječje djelo propada. Ne postoji ljudski put uz goru, već samo božanski put prema dolje. "Nijedan čovjek nije nikada vidio Boga. Jedinorođeni Sin koji je kod Oca, on nam Ga obznani."

10. "Jesu li onda svi nekršćani prokleti?"

Nisu. Katolička crkva je ekskomunicirala oca Feenya zato što je naučavao da "izvan Crkve nema spasa" – misli se vidljive Crkve.

Bog ne kažnjava pogane nepravedno. Ne kažnjava ih zato što ne vjeruju u Isusa za kojega nikad nisu čuli, što nije njihova pogreška (nepobjedivo neznanje). Ali ih Bog, koji je pravedan, kažnjava zbog grijeha protiv Boga kojega poznaju kroz prirodu i savjest. (vidi Rim 1-2). Nema nedužnih pogana, niti ima nedužnih kršćana. Svi su sagriješili protiv Boga i protiv savjesti. Svi trebaju Spasitelja. Krist je Spasitelj.

11. "Pa svakako ima bar malo dobrog i u najgoremu među nama i malo lošeg i u najboljemu među nama. Posvuda ima dobrog i lošeg i u Crkvi i izvan nje. "

Istina. Što slijedi iz te činjenice? Da ne trebamo Spasitelja? Da ima mnogo Spasitelja? Da proturječne religije mogu sve biti istinite? Da ni jedna nije istinita? Nijedan od ovih navedenih zaključaka nema ni najmanju logičku vezu s dopuštenom premisom.

Ima bar malo dobroga i u najgoremu medu nama, ali također ima malo lošega u najboljemu među nama; pored toga, u svakome od nas ima grijeha i odvojenosti od Boga; a najbolji medu nama, sveci, prvi, to i priznaju. Univerzalni grijeh kojeg Sv. Pavao ističe u poslanici Rimljanima 1,18 je gušenje istine. Svi mi griješimo protiv istine koju poznajemo i odbijamo je kad nas osuđuje ili ugrožava našu samodostatnost ili samodopadnost. Svi smo mi skloni racionalnim objašnjenjima. Naše dužnosti su nam sasvim jasne - da budemo potpuno iskreni – a ipak ih nitko od nas ne obavlja savršeno. Ne možemo se izgovarati nepobjedivim neznanjem.

12. "Ali nije li Bog nepravedan kad prosuđuje cijeli svijet po kršćanskim mjerilima?"

Bog sudi pravedno. "Uistinu koji (neznajući Zakon) bez (Mojsijeva) Zakona sagriješiše, bez zakona će i propasti; a koji pod Zakonom sagriješiše, po zakonu će biti suđeni" (Rim 2,12). Čak i pogani pokazuju "da je ono što Zakon nalaže upisano u srcima njihovim" (Rim 2,15). Ako iskreno pogledamo u svoja srca, naći ćemo dvije istine: da znamo što trebamo raditi i kakvi trebamo biti, i kako neuspijevamo to činiti i biti.

Fundamentalisti vjerni jasnom jednosmjernom Kristovom učenju, iz ovoga često zaključuju kako pogani, budisti, itd., ne mogu biti spašeni. Liberali, koji ističu Božje milosrđe ne mogu navesti sebe da povjeruju kako su mase ljudi osuđene na pakao, i oni ignoriraju, niječu, ublažuju ili umanjuju Kristove vlastite zahtjeve za jedinstvenošću. Crkva je pronašla treći način, koji se da naslutiti u tekstovima Novog zavjeta. S jedne strane, nitko ne može biti spašen osim po Kristu. S druge strane, Krist nije samo utjelovljeni Židov, već je i vječna Riječ Božja postojeća prije postojanja, "koja prosvjetljuje svakog čovjeka koji dolazi na svijet" (Iv. 1,9). Tako je Sokrat mogao spoznati Krista kao riječ Božju, kao vječnu Istinu; i da je temeljna opcija iz dubina njegova srca posegnula za njim kao Istinom, u vjeri i nadi i ljubavi, koliko god da je ovaj Sokrat Krista nesavršeno spoznao, Krist je mogao spasiti i njega. Ne spašava nas znanje nego vjera. U Bibliji nigdje ne piše koliko određen mora biti intelektualni sadržaj vjere. Ali, jasno se kaže tko je Spasitelj.

Drugi vatikanski koncil je zauzeo stav prema komparativnim religijama po kojemu dijeli katoličanstvo i od modernističkog relativizma i od fundamentalističkog ekskluzivizma. Naučavao je da, s jedne strane, ima mnogo duboke mudrosti i vrijednosti u drugim religijama i da bi ih kršćani trebali poštovati i učiti od njih. Ali da se, s druge strane, zahtjevi Krista i njegove Crkve nikad ne mogu umanjiti, kompromitirati i relativizirati. Proučavajući druge religije možemo obogatiti naše religiozno obrazovanje, ali nikad ga ne možemo osiromašiti. ■

Nema nedužnih pogana, niti ima nedužnih kršćana. Svi su sagriješili protiv Boga i protiv savjesti. Svi trebaju Spasitelja. Krist je Spasitelj.

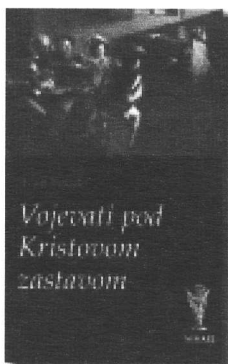
Drugi vatikanski koncil... naučavao je da, s jedne strane, ima mnogo duboke mudrosti i vrijednosti u drugim religijama i da bi ih kršćani trebali poštovati i učiti od njih. Ali da se, s druge strane, zahtjevi Krista i njegove Crkve nikad ne mogu umanjiti, kompromitirati i relativizirati.

Vojevati pod Kristovom zastavom

"Vojevati pod Kristovom zastavom" nova je knjiga prof. dr. o. Ivana Fučeka, istaknutog teologa i autora više djela s polja moralne, duhovne i pastoralne teologije. Pater Fuček, isusovac, održao je šesterodnevne duhovne vježbe članovima vjerničkog društva "Mihael" iz Splita koji su i nakladnici ove odlične knjige. Prikaz o njoj napisao je ***prof. BORIS ROTAR****, a emitirao ga je 3. travnja 2001.g. hrvatski program Radio Vatikana.*

Duhovne su vježbe oduvijek bile učilište duhovnog života za sve vjernike koji su težili da neprestance obnavljaju katolički duh. Pater Fuček, iznimni znalac i dugogodišnji učitelj Ignacijevih duhovnih vježbi, sažeo je i u ovu knjigu svoju golemu erudiciju i briljantnom egzegezom i stilom vrsnog teološkog pisca ispisao primjere za duhovna razmatranja na Učiteljev način – u četiri tjedna. Pritom od svakog pohađača vježbi traži na Ignacijev način da u njima predoči gotovo u realnosti samoga Krista i na taj način očeliči u posvemašnjem predanju Bogu svoj um i svoj duh vodeći ga putem molitve, odreknuća i samozataje.

Nakon uvodnih načela Ignacijeva nauka kroz vlastito gusto znalačko sito autor najprije razmatra čovjeka u Pashalnom otajstvu da bi prvi tjedan naslovio "Grijeh je moj svagda preda mnom", drugi "Krista upoznati, zavoljeti, slijediti", treći "Uz euharistijskog Isusa, pod Križem s majkom Crkve" i četvrti, zaključni tjedan "U trajnoj prisutnosti Uskrsloga". Svako je to veće poglavlje podijeljeno na četiri obimna razmatranja u kojima je egzercitantima ponuđena iznimno odabrana građa od najčešćih biblijskih tekstova, raznovrsnih teoloških pisaca do citata filozofskih pisaca, vrlo često Dostojevskog, ali i iz osobnih iskustava patra Fučeka s, primjerice, svojim profesorima ili studentima što knjizi daje posebnu draž prisnosti i autentičnosti doživljenog. Na kraju je svakog poglavlja zaključna molitva koja se odnosi na razmatranu građu, a uzeta je najčešće iz Ignacijeve duhovne torbe ili pak iz popudbine koju su ostavili viđeniji članovi Crkve.

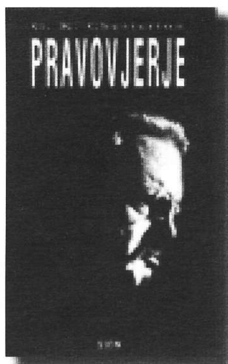
Ivan Fuček,
Vojevati pod Kristovom zastavom,
Mihael, Split 2000, 416 str.

Tražeći načelnu savršenost, autor, vrsnoćom pedagoga, neprestance ponavlja potrebu poniznosti, umijeća da se bude pripreman na vođenje i to u najintenzivnijoj aktivnosti vodeći se stalno onim Ignacijevim "magis" tj. "više", a u ovom bi slučaju to značilo samo naizgled paradoksalno, prema Rahneru, kojeg autor citira, željeti da egzercitantu ne bude bolje nego što je to bilo Gospodinu!

Ova je četiristostranična knjiga dostatna i za godišnje razmatranje i samoupitnost svakog vjernika katolika, izvor je najprobranijih misli o vrsnoći puta k Bogu, priručnik protiv svijju zapreka, pa joj otuda i takav pomalo naoko militantni naslov, koji će svaki redovnik i redovnica i ne samo oni, misionarski pravilno shvatiti.

Kada autor pri kraju knjige kaže da će svaki narod izumrijeti, kao i institucije, obitelji, redovničke zajednice i biskupije koje ne daju svece Bogu, tada to treba shvatiti ne samo kao rezignantni prijekor već kao vapaj za nasljedovanjem, dugogodišnjeg Kristovog vojnika koji još uvijek živi srcem, duhom i djelom Ignacijev program: "Biti drugovi Isusovi, skupljeni pod zastavu njegova križa kako bi se posvetili služenju Bogu i dobru bližnjega".

Ova je knjiga snažan, radijantni izvor koji k sebi zove žedne upravo božanskom snagom riječi. ■

Gilberth Keith Chesterton, *Pravovjerje*, Sion, Zagreb 2001., 199 str., 50 kn

G. K. Chesterton, jedan od najvećih i najplodnijih pisaca Edwardianske epohe, na svom životnom putu prelazio je anarhizam londonskog fin-de-sieclea, agnosticizam i konačno se obratio na katoličanstvo, 1922. godine. Dao je veliki plod svojeg obraćenja u svojoj književnosti i u svom svjedočenju, a već *Pravovjerje* (1908) svjedoči o tom putu.

Joseph kardinal Ratzinger, *Duh liturgije – Temeljna promišljanja*, Ziral, Mostar – Zagreb 2001., str. 230, 136 kn

Autor mnogih teoloških djela i jedan od najuglednijih suvremenih katoličkih teologa, kardinal Ratzinger, u ovom djelu nudi nam bogat i dubok uvid u bit liturgijskog zbivanja. Knjiga je pomoć za razumijevanje vlastite vjere, jasni smjerokaz kako oblikovati svoje bogoslužje te promišljena vizija za Crkvene liturgije.

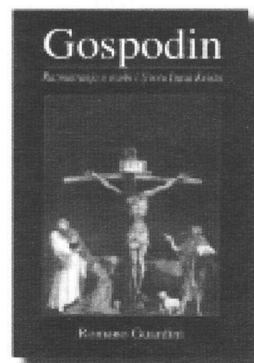

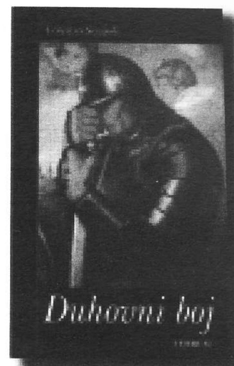
Ivan Merz, *Misli*, (priredio Božidar Nagy), Postulatura za beatifikaciju Ivana Merza, Zagreb 2001, 64 str.

Ivan Merz, jedan je od najsvjetlijih suvremenih hrvatskih kršćanskih uzora, laik koji je čitav svoj život posvetio apostolskom djelovanju među mladima. Vrijedni voditelj kauze za njegovo proglašenje blaženim otac Božidar Nagy D.I. u ovoj je knjizi izabrao najljepše Merzove misli o različitim temama. Ova kratka, ali izuzetno duboka promišljanja o Bogu, molitvi, Euharistiji, Crkvi, papinstvu, ljubavi, apostolatu, patnji itd. predstavljaju odličan uvod u poznavanje Merzova lika i djela.

Romano Guardini, *Gospodin – Razmatranja o osobi i životu Isusa Krista*, Forum bogoslova Đakovo, Đakovo 2000., 588 str., 200 kn

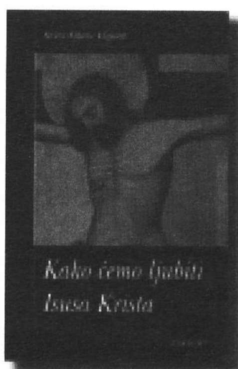
Romano Guardini, jedan od najznačajnijih likova europskog duhovnog života u 20. stoljeću, ovom jedinstvenom knjigom želi čitatelju pomoći da se razumom i srcem približi Kristovoj osobi i njegovu otkupiteljskom djelu. Pri tom će čitatelj teološki dublje proniknuti Krista kao Sina Božjeg, koji se utjelovio i time stupio u našu zemaljsku povijest.

Lorenzo Scupoli, *Duhovni boj*, Verbum, Split 2001., 205 str., 75 kn

Ovo remek djelo Lorenza Scupolija poznati je duhovni klasik koji poučava o strategiji postizavanja duhovne savršenosti. Zasnovan na maksimi "u duhovnom životu se ili bori ili umire", poučava kako se inteligentno i sustavno boriti sa strastima i slabostima, kako usredotočiti snage da bi se postigao stalan napredak u postizavanju kreposti, te kako prevladati razne mane.

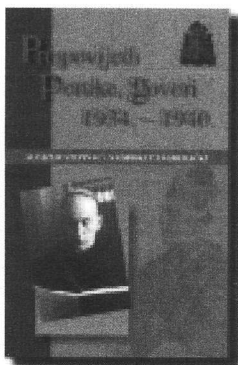
Sveti Alfonz Liguori, *Kako ćemo ljubiti Isusa Krista*, Verbum, Split 2000., 200 str., 75 kn

Čitajući ovo najpoznatije djelo svetoga Alfonza Liguorija, biskupa, crkvenog naučitelja i jednog od najpoznatijih katoličkih moralista i duhovnih pisaca, sigurno ćemo više uzljubiti Isusa Krista i naći načina da tu ljubav provedemo u djelo, koračajući tako putem kršćanskog savršenstva.

Alessandro Maggiolini, *Temelji kršćanskog života za mlade*, Verbum, Split 2001., 98 str., 30 kn

Biskup mons. Alessandro Maggiolini jednostavnim i privlačnim stilom ocrtava osnove na kojima je potrebno izgraditi zrelu ljudsku i kršćansku osobnost, te daje jasne i uvjerljive odgovore na mnogobrojna pitanja koja mladi postavljaju očekujući konkretne životne smjernice.

Alojzije Stepinac, nadbiskup zagrebački, *Propovijedi, govori, poruke (1934. –1940.)*, Postulatura blaženog Alojzija Stepinca, Zagreb 2000., str. 516, 100 kn

Stepinčeve propovijedi, govori i poruke nastale u godinama prije Drugog svjetskog rata, i danas su jednako poticajne, svjedočeći o duhovnoj veličini ovog Hrvatskog blaženika.

IN MEMORIAM

Luka Brajnović

13.I.1919. - 8.II. 2001.

MOLITVA

Ne molim Te, Hriste, crven grimiz časti
Niti raskoš blaga niti snagu vlasti.

Samo to Te molim, samo to Te molim,
da Ti služit smijem, da Te žarko volim,

I da dani moji prema Tebi lete
Zaljubljeni kano ciste himne svete.

Da se za čast Tvoju i borim i stradam,
A jedinoj plati da se Tebi nadam.

Pa da kao vitez iz davnih vremena
Umrem za Te srca stoput probodena.

Izidor Poljak

NOVA TRIBINA